

**А.Ш. АБДЕШОВА
А.Г. ТЮАМБАЕВА**

Қаржылық есептеулер негіздері

Оқу құралы

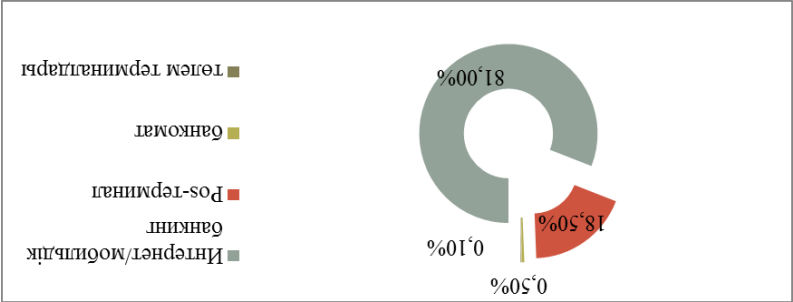
Альманахъ
издательский дом

**ҚАРЖЫЛЫҚ
ЕСЕПТЕУЛЕР НЕГІЗДЕРІ**

Оқу құралы

**А.Ш. АБДЕШОВА
А.Г. ТЮАМБАЕВА**

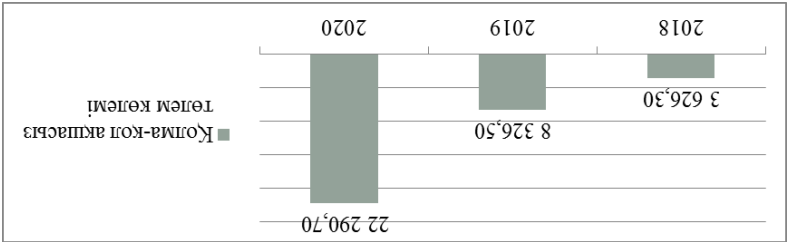
Сурет 3 - Қолма-қол ақшасыз жүргізілген операция көлемі, %

Банкоматтар саны 11,3 мың бірлікті құрап отыр (3-сурет). және дамыту агенттігінің мәліметтері бойынша терпиторияда жұмыс жасайтын 2020 жылғы ҚР-ның Ұлттық Банкінің және ҚР Қаржы нарығын реттеу көрсетулер тез өсті. онлайн режиміне ауысуына байланысты қашықтықтан банктік қызмет Оның себебін жоғарыда айттып кеткендей барлық салалардың қызметтері өсу қарқыны бар, 2019 жылмен салыстырғанда 13964,2 млрд теңгеге өсіп отыр. операциялардың көлемі көрсетілген. Суретте байқалғандай 2020 жылы қаты Суретте ел аумағындағы қолма-қол ақшасыз төлемдердің жүргізілген екінші деңгейлі банктің банкінг сервисі бар.

мобильді банкінг арқылы электронды түрде жүзеге асырылды. Қазіргі таңда 20 Қолма-қол ақшасыз операциялардың көп бөлігі интернет-банкінг және

Сурет 2 - ҚР-ы қолма-қол ақшасыз төлем көлемі, млрд теңге

ақы төлеу онлайн режимінде жүзеге асырыла бастады (2-сурет). COVID-2019 коронавирус пандемиясына орай елдегі тауарлар мен қызметтерге Қолма-қол ақшасыз төлемдердің қарқынды дамуына себепші болған, ол ұстаушылар саны 36 пайызға артық орындалып отыр. 2020-шы жылдың 2019-шы жылмен салыстырғанда төлем карточкаларының отыз жоғарыдағы сурет дәлел бола алады (1-сурет). банктік қызмет көрсету тез қарқынмен өсті деп толық сеніммен айтуға болады, өлемді шаршаған COVID-19 пандемиясына байланысты қашықтықтан

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті

А.Ш. АБДЕШОВА
А.Г. ТЮАМБАЕВА

Қаржылық есептеулер негіздері

Бизнес және басқару білім беру бағдарламасының білім алушыларына арналған оқу құралы

«Альманахъ» баспа үйі
Алматы
2022

жеке тұлғалардың шетелдік валюталарды аудармалы салымдарын бұйырды; - M2 = M1 + ұлттық валюталарды, басқа да депозиттер мен заңды және салымдарын бұйырды; - M1 = M0+ заңды және жеке тұлғалардың ұлттық валюталарды аудармалы - M0 = айналыстағы қолма-қол ақшаны бұйырды; Агреттардың құрамы келесідей:

Айналыстағы ақша массасы ақша агрегаттарының мөлшерімен өлшенеді. сипатталады және M0; M1; M2; M3 ақша агрегаттарының шамасымен мұнда M-ақша массасы; m-ақша мұлтипликаторы; B-ақша базасы.

$$M=mB$$

сандық байланыс келесідей: ақшалары болып табылады. Ақша массасы мен ақша базасы арасындағы атағалды, яғни олар бастапқы болып есептелетін орталық банктің есепшоттардағы қаражат кіретін ақша массасының бір бөлігі ақша базасы деп Айналыстағы банкноттар мен монеталар, эмиссиялық банктің айналыстағы ақшалардың жиынтық көлемін білдіреді.

Ақша массасы — қолма-қол ақшалай және қолма-қол ақшасыз қолданылады. ақша айналысының сандық көрсеткіші болып табылатын ақша массасы Қағаз ақша айналымы бойынша айналыстағы ақша санын өлшеу үшін -валюта айналымы;

-қаржы айналымы;
-несие айналымы;
-тауарға қатыссыз айналым;
-тауар айналымы;

келесілерге бөлінеді: Ақша айналысы мен ақша айналымы тығыз байланысты. Ақша айналымы байқауға болады.

Ақшаны пайдалану қажеттілігін, олардың қазіргі экономикадағы рөлін экономикалық жүйедегі ақша және тауар айналымының қарастыру арқылы

1.2 Ақша жүйесі және ақша айналымы

қызметін жиі пайдаланып келеді. азаматтар мен азаматтар да банктің осы қашықтықтағы түрі бойынша пайызды құрап отыр. Қарнатидік шектеулерге байланысты үлкен жастағы Интернет-банкінг пен мобильді банкінг ең үлкен үлесті алды 81 орнаттығандықтан, тұрғындар үшін оның қолдану тиімді болып отыр. Қазірде сауда орталықтарында терминатор мен банкоматтар көп

Бұл авторлар өздерінің еңбектерінде (Ж.Боден-Республика туралы алты кітап, Ксенофонт-Афин республикасының кірістері туралы, Аристотель-Афиннің мемлекеттік құрылысы) қаржы саласын зерттеген болатын. Қоғамның экономикалық заңдылықтары қаржының дамуының негізі болып табылады. Мысалы, құн заңы қоғамдағы қаржының табиғатын көрсетеді және қаржыны экономикалық категория ретінде түсінуде іргелі болып табылады. Құндылық категориясы ретінде қаржының өзіне тән белгілері бар, олар: - экономикалық негіздің өндірістік қатынастарының ішкі жүйесі ретінде; - ақшалай нысандағы жалпы қоғамдық өнімнің құнын бөлу және қайта бөлудегі қатынастардың бір бөлігі ретінде; - ақша қатынастарына қатысты қосалқы құбылыс ретінде; - мемлекет пен қоғам субъектілері арасында пайда болатын ақша қатынастарының жиынтығы ретінде Ақша қатынастары қоғамдық қатынастарда экономикалық қатынас болып саналса, ал экономикалық қатынастардың өзі өндірістік қатынас болып табылады. Өндірістік қатынастар қоғамдық қатынастар жүйесінің айқындайтын бөлігі болып келеді (1-кесте). Осыдан келіп қаржы қатынастарының өндірістік қатынастардың бір бөлігі екенін көруге болады.

Кесте 1 – Қоғам жүйесіндегі қатынастар

Жалпы қоғамдық қатынастар					
Өндірістік қатынастар					
Экономикалық қатынастар					
Ақшалай қатынастар					
Қаржы қатынастары					
Салық	Бюджет	Мемлекеттік несие	Ішкі шаруашылық	Үй шаруашылығы	Сыртқы экономика

Өндірістік қатынастар өндіру, бөлу, айырбастау, тұтыну кезеңдерінен тұратын үздіксіз процесті қамтамасыз етеді. Қаржының өзіне тән белгілері бар. Біріншіден, қаржы экономикалық категория, ал кез келген экономикалық категория белгілі бір экономикалық қатынастарды білдіреді. Екіншіден, қаржы әрқашан ақша қатынастары болып табылады. Алайда барлық ақша қатынастары қаржыны білдірмейді. Біріншіден, ақша қатынастарының түсінігі кеңірек, ал қаржы құн қозғалысына делдал болатын ақша қатынастарының бір бөлігі ғана. Ақша қаржының пайда болуының алғы шарты және материалдық негізі (ақша жоқ, қаржы жоқ). Бірақ қаржының өзі ақша емес. Ақша қаржыдан мәні жағынан да, мазмұны жағынан да, атқаратын қызметтері бойынша да ерекшеленеді. Біріншіден, ақша — жалпыға бірдей эквивалент, оның негізінде өндірушілердің еңбек шығындары бағаланады, ал қаржы – жалпы ішкі өнімнің (ЖІӨ) құнын және ұлттық байлықтың бір бөлігін

ISBN 978-601-7680-11-4

© Абдешова А.Ш., Тюмабаева А.Т., 2022
© Жантір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, 2022
© Алматыхъ, 2022

Бұл баспалық «Алматыхъ» баспа үйінде 2022 жылдың 06 маусымындағы №3 тиензиялық келісімге сәйкес жарияланған.

А56.2;140.М.В.ІІс

КБЖ 65.261 «73

ӘОЖ 336 (075.8)

мен тапсырмалар беріліген.

Әр бір тақырып бойынша өз бетімен орындау үшін бақылау сұрақтары есептеулер.

есептеулер; депозиттік, несиелік, бағалы қатаңдар операциялары бойынша формалары; салықтық есептеулер; жеке және заңды тұлғалардың табысын бағалық ұғымы; жай және күрделі пайыздық мөлшерлемелі есептеудің бағалық қамтиты: қаржылық есептеулердің әдістері мен әдістемесі; қаржы нарығының қарастырылады. Оқу құралының мазмұнды бөлігі келесідей сұрақтарды ақша айналымы мен қаржы жүйесінің ұйымдастырылуының негізгі бағыттары бағдарламасының білім алушыларына арналған оқу құралында мемлекеттің «Қаржылық есептеулер негіздері» бизнес және басқару білім беру

ISBN 978-601-7680-11-4

А.Ш. Абдешова, А.Т. Тюмабаева. – Алматы: Алматыхъ, 2022. – 138 б.

бағдарламасының білім алушыларына арналған оқу құралы/

А14 Қаржылық есептеулер негіздері: Бизнес және басқару білім беру Абдешова А.Ш.

басшысы

аграрлық-техникалық университетінің ғылыми қолдау көрсету бөлімінің

Қазмбаева А.М. – э.ғ.к., Жантір хан атындағы Батыс Қазақстан профессоры;

Дүскалиев А.С., – э.ғ.к., Нархоз университетінің қауымдастырылған

Сын-шікір берішілер:

Оқу құралы Жантір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университетінің Оқу-әдістемелік кеңесімен басшылығы ұсынылған (№10 хаттама, 26.05.2022 ж.)

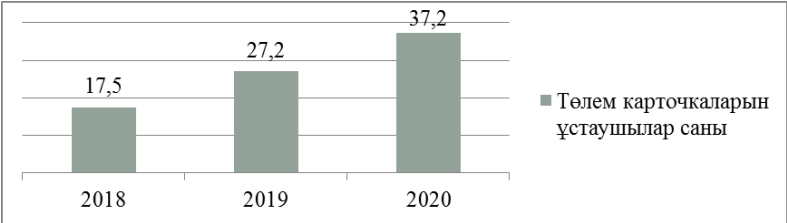
ӘОЖ 336 (075.8)

КБЖ 65.261 «73

А14

Ақшаның мәні оның атқаратын қызметтерінен көрінеді. Ақшаның атқаратын қызметтері:

1. Ақша-күн өлшемі;
 2. Ақша-айналыс құралы;
 3. Ақша-төлем құралы;
 4. Ақша-жинақ құралы;
 5. Ақша-Әлемдік ақша.
1. Күн өлшемі қызметі. Бұл қызметте ақша жалпыға бірдей айырбасты атқарады, яғни осы қызметтің көмегімен айырбас процесінде тауарлар арасында құндық пропорциялар бекітіледі. Мұнда баға масштабы қызметі арқылы іске асырылады.
2. Айналыс құралы қызметі. Бұл қызметті К.Маркстың тауар айналымының тауар-ақша-тауар формуласы арқылы ашуға болады. Бұл жерде ақша тауар айналымында делдал рөлін атқарады, яғни тауарды сатып оны ақшаға айналдыру және тауарды сатып алу арқылы ақшаны тауарға айналдыру.
3. Төлем құралы қызметі. Бұл қызметте ақша жалақы, зейнетақы, жәрдемақы, сыйақы, шәкіртақы төлеген кезде, тауарларды несиеге берген кезде, коммуналдық төлемдерді төлеген кезде қызмет атқарады.
4. Жинақ құралы қызметі. Бұл қызметте ақша белгіленген мерзімге өз құнын сақтауы тиіс және міндетті түрде нақты болуы тиіс. Жинақ қызметін толық құнды нақты ақша атқарады. Ақшаның жинақтау қызметі ақша айналыс заңымен байланысты.
5. Әлемдік ақша қызметі. Бұл қызметте ақша халықаралық есеп-айырысулар мен елдер арасындағы капитал қозғалысын қамтиды.
- Жалпы ақшаның экономикадағы, мемлекет экономикасындағы ақша-несиелік реттеудегі рөлі үлкен зор. Кез-келген елде жыл сайын орталық банк тарапынан ақша массасын өлшеудің ақшалай бағыты мен бағдары белгіленеді, осыған байланысты ақша-несие құралдары арқылы оны реттеу жүзеге асырылады. Бұл елдегі ақша массасының өсуін тежеуге, инфляцияны болдырмауға, елдегі ЖІӨ-нің өсуін ынталандыруға ықпал етеді.
- Қазіргі уақытта заманауи техника мен технологияның тез дамып жатырған уақыты болғандықтан қандай саланы алып қарайтын болсақ та, олардың қызметтері автоматтандырылған. Соның ішінде банк секторын алып қарайтын болсақ, қашықтықтан банктік қызмет көрсету кеңінен қолданылуда.

Сурет 1 - ҚР-да төлем карточкаларын ұстаушылардың саны, млн ұстаушы

15

Аристотельдің авторлар ретінде айтуға болады.

қаржының зерттеуге қосқан үлесімі бойынша Ж. Боденді, Ксенофонты, Қаржы туралы зерттеген авторлардың нық басшы айту қиын, сондықтан да шарттанған элементтік форма.

болмаса, қаржы да болуы мүмкін емес, өйткені соңғысы біріншінің болуымен болып табылады. Ақша – қаржының болуының алғы шарты және негізі. Ақша Демек, қаржының маңызды бөлігі қаржылық қатынастардың ақшалай сипаты шығындардың экономикалық категорияларына жататынын атап көрсетеді. Қаржының ақшалай табигаты олардың жүзеге асырылу формасын және несиенің көмегімен жүзеге асырылады.

экономикалық категориялардың – бағалардың, жағалақынның, қаржының, өнімнің барлық құнының қозғалысына деліп, ол әртүрлі ақшалай операциялар қаржылық болып табылмайды, өйткені ақша қоғамдық өнімнің барлық құнының қозғалысына деліп, ол әртүрлі ақшалай операциялар қаржылық болып табылмайды, өйткені ақша қоғамдық сактауға және әртүрлі да мүлдегі.

кейіннен ұлттық табыс түрінде қайта бөлу үшін қоғамдасты құндылықты Мемлекет экономикалық қатынастардың субъектісі ретінде жасаған құнды отырып, тауар нарығындағы әрбір операция, келісім үшін ақша арқылы төленді. ақшалай төлем арқылы көрінеді. Басқа қатысушы тұтынушы құнын мобилизат ақшалай сату (сату) сату ақшалай кіріс ақшан кезде, яғни құны жүзеге асырылатын көрсету) бір қатысушы танылған тауар өндіруші тауарды (қызмет қатынастарындағы құн қозғалысын ашады.

қаржына қатысты негізгі болып табылады. Соңғысы тауар-ақша төлемдер мен есептеулер түрінде ауысуын білдіреді. Санат ретіндегі құн ақшаның бір меншік несиені екіншісіне қолма-қол немесе қолма-қол ақшасыз әртүрлі қатысушылар арасында ақшаның қозғалысы түрінде болады және экономикалық өмірдегі қаржының сыртқы көрінісі қоғамдық өндірістің қалыптасқан экономикалық категория.

арқылы қоғамдасты ақша қатынастарының едәуір бөлігін қамтитын тарихи Ал қаржыға келіп тоқталатын болсақ, ол бөлу және қайта бөлу процесімі байланыстардың кенесімімен байланысты қалыптасатын қызметтің түрі.

5. қша – дүниежүзілік ақша. Бұл шаруашылықтың, халықаралық болып саналады.

сөзсіз. Бұл қызмет қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін қолайлы қызмет экономикалық жағдайдың нығайтып, оны жақсы жағдайға ұстауға ықпал ететіні несиі ретінде алған қаржыға халыққа пайдалана алады. Бұл елдің Жинақ, ең алдымен, ақша қатынастарының дамуы үшін қажет. Банкілер үлкен сатып алу үшін соманы жинақтау қажет болғандықтан орын алады.

Әдетте, бұл жағдай кірістер шығыстардан жоғары болғандықтан немесе адамға болып саналады.

жинақтары болған кезде басқалады. Қолма-қол ақша мұны ең мобильді бөлігі

4. қша – қор жинау құралы. Мұндай қызмет адамның немесе ұйымның кәсіпкерлік белсенділікті ынталандырады.

Нарықтағы басқару қабілеттілік артады, бұл өнімнің сапасын жақсартылады және Сонымен қатар, мұндай «делдалдық» экономикаға он әсер етеді.

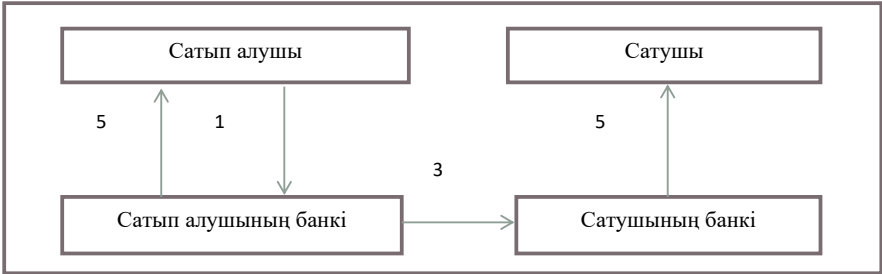
- М3 = М2 + + заңды және жеке тұлғалардың шетел валютасы бойынша өзге салымдарды білдіреді.

Қазақстанның қаржы нарығының құрылымында ақша нарығы маңызды орын алады. Ақша нарығының екі түрі бар:

1. Қолма-қол ақшалай есеп-айырысу.
 2. Қолма-қол ақшасыз есеп-айырысу
- Қолма-қол ақша айналымы нақты ақшалардың қозғалу процесі болып табылады. Қолма-қол ақша айналымының маңызы үлкен, себебі халықтың ақшалай табыстарының көп бөлігін алуға және жұмсауға қызмет көрсетеді. Қолма-қол ақша айналымын әр елдің орталық банкімі арқылы мемлекет ұйымдастырады. Бұл үшін Ұлттық банк қассалық операцияларды, эмиссияларды жүргізу үшін және айналыстағы ақшаны алу тәртібін реттеу үшін арнайы құжат шығарады.

- Қолма-қол ақша айналымында келесідей қағидаттар назарға алынады:
- барлық кәсіпорындар мен ұйымдар қолма-қол ақшаны коммерциялық банкітерде сақтауы тиіс;
 - қолма-қол ақша айналысы болжамдық жоспарлау объектісі болып пайдаланылады;
 - елдегі ақша айналысын басқару орталықтандырылған тәртіпте жүзеге асырылады;
 - кәсіпорындар ақшаны банк шоттарында өздеріне қызмет көрсететін банкітерде ғана ала алады.

Қолма-қол ақшасыз есеп айырысу банкітердің, банктік операциялардың пайда болуынан бастап қалыптаса бастады. Қолма-қол ақшасын есеп айырысу Қазақстан Республикасының Ұлттық банкінің «Қазақстан Республикасындағы қолма-қол ақшасыз есеп-айырысулар туралы» Ережесімен реттеледі.

Сурет 4 – Төлем тапсырмасымен есеп-айырысу сызбасы

- Ақшасыз есеп айырысу қағидаттары:
- есеп-айырысулар мен төлемдерді жүзеге асыруда қолданылатын құқықтық тәртіп;
 - банктік есепшоттар бойынша жүзеге асыру;
 - есеп-айырысушылардың қажетті шарты;
 - өтімділікті ұстап тұру;

акшаны ауыстырады. Электрондық акшалар акшанын жана түрі болып саналмайды, тек қолама-қолыз қолданылғы. Олар пластикалық карточка түрінде банк тарапынан шығарылады. автоматтандыруды енгізу нәтижесінде компьютер жадында шоттарда акшанын электрондық акша – банк қызметінде механикаландыру мен және есеп-айырысу чегі. Банктің төлеуі жөніндегі бұйрығы бар құжат. Оның екі түрі бар: акшалай чек Чек – бұл чек берушінің чекте көрсетілген соманы чек ұсынушына эмитент – Ұлттық Банк болып саналады. Банкімен айналымға шығарылады. Қазақстанда акша шығарушы жалғыз ған шексіз мерзімге беріледі, мемлекет кепілдемесі бойынша елдің Ұлттық банкнота – бұл эмитент банктің міндеттемесі болып табылады және ағалады. аудармалы вексельді төлеу міндеттемесін қабылдау тәртібі вексель акцепті деп соманы сөзсіз төлеу туралы жазбаша өкім беретін борыштық қағаз. Төлеушінің аудармалы вексель (трата) – бұл қарыз алушы төлеушіге атаған ешбір шартсыз төлеуге міндеттенеді. вексель. Жай (сою) вексель бойынша вексель ұстаушына көрсетілген соманы шығарылған бағалы қағаз. Вексельдің екі түрі болады: жай және аудармалы вексельге көрсетілген соманы алуға құқық беретін, қатан белгіленген нысанда Вексель - вексель берілген тұлғаға (вексель ұстаушыға) борышкерден акша және сонынан шыққан пластикалық карточкалар. даму барысы келесідей сатылардан өтті: вексель, банкнота, чек, электрондық қағаз акша бірігіп, яғни олардың өзіндік құны болмайды. Несиік акшанын Несиелік акша – айналымдағы толық құнды акшаларды ағмастыратын теңге. шығарады. Мысалы, АҚШ – доллар, Қытай – юань, Ресей – рубль, Қазақстан – бар түрлі купюрода және бағмен өзінің ұлттық валютасы қағаз акшаларды болғандықтан қағаз акшалармен ағмастырылады. Кез-келген мемлекет өз ағауы формасы мен құнын жоғалтпады және оларды сақтау, тасымалдау ыңғайсыз акшалардың айналымда ұзақ болуына байланысты олар тозады, бастапқы қағаз акша - олар нағыз акшанын өкілдері болып келеді.Металл Монетанын толық құнды және айырбастық түрлері бар. мағынаны білдіреді. эмиссиялау тәртібін белгілейтін болады. Эмиссия айналысқа шығару деген келеді. Бұл жерде үкімет таа металдың құрамын, салмағын, массасын, қалыптасқан, салмақтық құрамы бар металдан жасалған акша белгісі болып Монета - заңды белгімен белгіленген нысаны бар, сыртқы түрі қалыптасады және монета түрінде шығарылады.

нысанында болады. Олар алыммен бірліктік, одан кейін салмақтық болып Металл акша-толық құнды, нағыз акшалар және олар мыс, күміс, алтын -электрондық. -несиелік; -қағаздық; акша және акшалар акшанын жана түрі болып саналмайды, тек қолама-қолыз қолданылғы. Олар пластикалық карточка түрінде банк тарапынан шығарылады. автоматтандыруды енгізу нәтижесінде компьютер жадында шоттарда акшанын электрондық акша – банк қызметінде механикаландыру мен және есеп-айырысу чегі. Банктің төлеуі жөніндегі бұйрығы бар құжат. Оның екі түрі бар: акшалай чек Чек – бұл чек берушінің чекте көрсетілген соманы чек ұсынушына эмитент – Ұлттық Банк болып саналады. Банкімен айналымға шығарылады. Қазақстанда акша шығарушы жалғыз ған шексіз мерзімге беріледі, мемлекет кепілдемесі бойынша елдің Ұлттық банкнота – бұл эмитент банктің міндеттемесі болып табылады және ағалады. аудармалы вексельді төлеу міндеттемесін қабылдау тәртібі вексель акцепті деп соманы сөзсіз төлеу туралы жазбаша өкім беретін борыштық қағаз. Төлеушінің аудармалы вексель (трата) – бұл қарыз алушы төлеушіге атаған ешбір шартсыз төлеуге міндеттенеді.

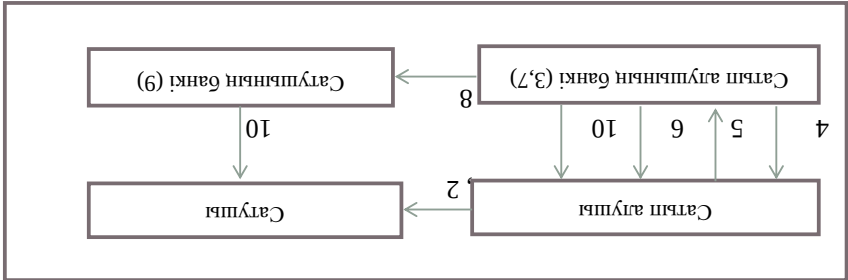
вексель. Жай (сою) вексель бойынша вексель ұстаушына көрсетілген соманы шығарылған бағалы қағаз. Вексельдің екі түрі болады: жай және аудармалы вексельге көрсетілген соманы алуға құқық беретін, қатан белгіленген нысанда Вексель - вексель берілген тұлғаға (вексель ұстаушыға) борышкерден акша және сонынан шыққан пластикалық карточкалар. даму барысы келесідей сатылардан өтті: вексель, банкнота, чек, электрондық қағаз акша бірігіп, яғни олардың өзіндік құны болмайды. Несиік акшанын Несиелік акша – айналымдағы толық құнды акшаларды ағмастыратын теңге. шығарады. Мысалы, АҚШ – доллар, Қытай – юань, Ресей – рубль, Қазақстан – бар түрлі купюрода және бағмен өзінің ұлттық валютасы қағаз акшаларды болғандықтан қағаз акшалармен ағмастырылады. Кез-келген мемлекет өз ағауы формасы мен құнын жоғалтпады және оларды сақтау, тасымалдау ыңғайсыз акшалардың айналымда ұзақ болуына байланысты олар тозады, бастапқы қағаз акша - олар нағыз акшанын өкілдері болып келеді.Металл Монетанын толық құнды және айырбастық түрлері бар. мағынаны білдіреді. эмиссиялау тәртібін белгілейтін болады. Эмиссия айналысқа шығару деген келеді. Бұл жерде үкімет таа металдың құрамын, салмағын, массасын, қалыптасқан, салмақтық құрамы бар металдан жасалған акша белгісі болып Монета - заңды белгімен белгіленген нысаны бар, сыртқы түрі қалыптасады және монета түрінде шығарылады.

МАЗМҰНЫ

Кіріспе	4
1. Ақша және ақша айналымы	
1.1 Ақшаның мәні, түрлері және оның қызметтері	5
1.2 Ақша жүйесі және ақша айналымы.....	9
2. Қаржы және қаржы жүйесі	
2.1 Қаржының мәні және оның экономикадағы рөлі	14
2.2 Қаржы жүйесінің ұйымдастырылуы.....	19
2.3 Қаржы саясаты және қаржы механизмі	23
2.4 Бюджет және бюджет жүйесі.....	28
2.5 Бюджеттен тыс қорлар. Зейнетақы жүйесі.....	36
2.6 Салық және салық жүйесі	42
2.7 Сақтандыру	59
2.8 Кәсіпорынның қаржысы	65
3. Банк және банк жүйесі	
3.1 Бірінші және екінші деңгейлі банктердің атқаратын қызметтері	72
3.2 Несие. Жай және күрделі пайыздық есептеулер.....	79
3.3 Депозит нарығы.....	86
3.4 Валюта және валюта жүйесі.....	90
3.5 Бағалы қағаздар нарығы	94
Тест тапсырмалары	102
Қосымша	126
Қолданылған әдебиеттер тізімі	135

1. Қатушының тауарды жіберуі;
2. Төлем-тапсырмасын тауарды жіберу құжаттармен бірге жіберу;
3. Тауарды жіберу құжаттарын сатып алушының банктен картотекасына орналастыру;
4. Сатып алушыға төлем талап-тапсырмасын жіберу;
5. Сатып алушымен құжатты ресімдеп, сатып алушы банкке тапсыру;
6. Сатып алушыға жөнелту құжаттарын жіберу;
7. Сатып алушы банк төлем қызметін есептеп шығарады;
8. Сатушының банкісіне төлем талап-тапсырмасын жібереді;
9. Сатушының банкісі сатушының шотына төлем сомасын қосады;

Сурет 5 – Төлем талап-тапсырмасы бойынша есеп-айырысу сызбасы

талабын қамтитын есеп-айырысу құжаты болып табылады. бойынша есеп-айырысу және жөнелту құжаттарының негізінде сатушының Төлем талап-тапсырмасы-бұл сатып алушыға жіберілген келісім шарты шоттарынан үйінді көшірме жібереді. 5. Сатушы мен сатып алушы банктен өз клиенттеріне есеп-айырысу 4. Сатушының банкісі сатып алушыға қаражаттарды бағыттайды; тапсырмасы мен акша қаражатын бағыттайды; 3. Сатып алушының банкісі сатушының банкісіне екі данада төлем шығарады; бір данасы бойынша сатып алушының шотына акша қаражаттарын есептеп 2. Сатып алушыға қызмет көрсететін банк төлем тапсырмасы құжатының ретінде банк бір дананы кері алады; 1. Сатып алушы банкке 4 данада төлем тапсырмасын ұсынады, кепіл Төлем тапсырмасымен есеп-айырысу келесідей жүзеге асырылады: шотына белгілі бір қаражат сомасын аудар деп банкке берген тапсырмасы. Төлем тапсырмасы – кәсіпорынның банктен өзіннің шотынан алушының есеп-айырысу жатады. төлем тапсырмасы, төлем-талап тапсырмасы, аккредитивмен және чектермен Колама-қол акшасыз есеп-айырысушының бірнеше нысандағы бар, оларға шарт талаптарын сақтамағаны үшін мүлкітік жауапкершілік. есеп-айырысушы бақылау; -төлемдердің мерзімділігі;

2. Қаржы және қаржы жүйесі

- 2.1 Қаржы мәні және оның экономикадағы рөлі
- 2.2 Қаржы жүйесінің ұйымдастырылуы
- 2.3 Қаржы саясаты және қаржы механизмі
- 2.4 Бюджет және бюджет жүйесі
- 2.5 Бюджеттен тыс қорлар. Зейнетақы жүйесі
- 2.6 Салық және салық жүйесі.
- 2.7 Сақтандыру
- 2.8 Кәсіпорынның қаржысы

2.1 Қаржы мәні және оның экономикадағы рөлі

Ақша және қаржы, бұлар өзара байланысты ұғымдар, алайда өзіндік қалыптасқан айырмашылықтары бар. Ақшаның өмірде алатын орны ерекше, оған адам да, мемлекет те тәуелді. Демек ақшаны дұрыс басқара білу қажет. Тауарлар мен қызметтерге ақы төлеу құралы, құнды өлшеу құралы және құнды сақтау құралы. Сонымен, ақша – бұл жалпыға бірдей эквивалент ретінде қалыптасып, келесідей қызметтерді атқарады: 1.Ақша – құн өлшемі, яғни кез – келген өнімнің, тауардың, қызметтің, еңбектің құны бар, демек олар ақшамен өлшенеді. Ақша бағаны белгілеу арқылы тауардың құнын бағалауға мүмкіндік береді. Дүкендегі тауарлардың құнын оларға жұмсалған күш пен уақыттың көлемінен құруға болады. Дегенмен, бұл мүмкін емес, өйткені адамдар белгілі бір уақыт кезеңінде бірдей энергияны жұмсамайды. 2.Ақша – төлем құралы. Қарапайым сөзбен айтқанда, бұл жағдайда капиталды пайдалану әртүрлі төлемдерді жүзеге асыру үшін қажет. Ақшаның төлем құралы ретіндегі ең белсенді қызметі белгілі бір салаларда жұмыс істейді: жалақыны шығару, қарыздық міндеттемелерді өтеу (мысалы, салықтар), қайырымдылық, қаржы қорларына төлемдерді аудару және мүлкікті сақтандыру. 3.Ақша – айналыс құралы. Ақша тауарлар мен қызметтерді айырбастаудың өзіндік аралық буынына айналады, бұл өз кезегінде қаржылық айналымды тудырады. Ақшаның айналыс құралы ретіндегі қызметін жүзеге асыру екі кезеңде жүзеге асады: заттарды ақшаға сату; оларға жаңа заттар сатып алу. Қарапайым тілмен айтқанда, келесі тізбек жүзеге асырылады: тауар – ақша – тауар. Бартер жүйесіне тағы да оралайық, онда айырбас схемасы жұмыс істейді: тауар – тауар. Салыстыру көрсеткендей, зат сатылғаннан кейін айналымнан шығады, ал қаржы айналымда қалады.

өзгерістер есепке алынып жазылды.

Оқу құралында 2020-2022 жылдардағы қаржы нарығында қалыптасқан

арнаған.

қаржылық, экономикалық және басқару салаларының білім алушыларына

Оқу құралы Бизнес және басқару білім беру бағдарламасының барлық

өзіндік жұмыстарды орындау кезінде қолданылуы мүмкін.

салық сияқты пандерді оқуда білім алушыларға теориялық база ретінде және

процесінде оқылатын «Банк ісі», «Корпоративтік қаржы», «Салық және салық

Құрасақтырылған оқу құралындағы мәліметтер жалпы сипатқа не және оқу

мен әдістемесі.

валютта нарығының алатын орны, қаржы нарығының қаржылық есептеу әдістері

механизм, бағалы қағаздар нарығының қор биржасында ұйымдастырылуы,

қолданылуы мен есептеулері, депозит нарығы және оның кепілдендіру

кызметтері, несие жүйесі, жай және күрделі пайыздық мөлшерлемелерді

жүйесінің ерекшелігі, коммерциялық банктар мен парабанктік мекемелердің

қаржысына айырмашылығы, кәсіпорының табыстары мен шығындары, банк

нарығының негізі мен ерекшелігі, кәсіпорын қаржысы мен оның мемлекет

мен оның алуының ұйымдастырылуы, салықтық есептеулер, сақтаналыру

шығындарының құрылымы, зейнетақы жүйесінің ерекшеліктері, салық жүйесі

механизмінің тәсілдері, бюджесті және бюджесті түсініктері мен

сызбалары, қаржы жүйесінің құрылымы, қаржы саясаты мен қаржы

мен ақша айналымының нысандары, қолма-қол ақшасыз есеп айырысуудың

Оқу құралының мазмұнды бөлігі келесілерге негізделген: ақша жүйесі

банк және банк жүйесі.

негізделіп жазылған: Ақша және ақша айналымы; Қаржы және қаржы жүйесі;

ұйымдастырылуының негізгі бағыттарын қарастырады. Оқу құралы үш бөлімге

құралы мемлекеттің ақша айналымы мен қаржы жүйесінің

оқитын білім алушылары үшін құрасақтырылған. Қаржылық есептеулер оқу

бұл оқу құралы Бизнес және басқару білім беру бағдарламасы бағытында

елдерден ерекшеленеді.

Білімдік ақша, қаржы, банк жүйелері өзіндік спецификасымен басқа

Кіріспе

1. Ақша және ақша айналымы

- 1.1 Ақшаның мәні, түрлері және оның қызметтері
- 1.2 Ақша жүйесі және ақша айналымы

1.1 Ақшаның мәні, түрлері және оның қызметтері

Ақшаның объективтік қажеттілігі мен мәнін айтатын болсақ экономикалық жүйеде ақшаны бөлуді үйрену керек.

Ең алдымен ақшаның көмегімен инфляция, жұмыссыздық сияқты мәселелер шешіледі және мемлекеттің экономикалық әл-ауқаты реттеледі. Бұл пәнді оқудың негізгі деңгейі мемлекеттің Орталық банкі және оның ақша-несие саясаты болып табылады. Қазақстанда ол Ұлттық банк деп аталады. Екінші жағдайда ақша шаруашылық тәжірибеге тікелей қатысады. Барлық адам күнделікті қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында ақшаны пайдаланып отырады. Әр бір кәсіпорын, кәсіпкер ақшамен байланысты күнделікті төлемдердің түрлі нысандарын қабылдайды немесе төлейді, түрлі қаржылық міндеттемелерге қол қояды, ішкі қаржылық жоспарлауды жүзеге асырады. Сонымен қатар, халықаралық есеп айырысуларда ақшаның өте маңызды рөл атқаратынын, көптеген саяси келісімдердің негізін қалайтынын, әлемдік ауқымдағы қаржылық қатынастарды анықтайтынын білген жөн.

Ақшаның пайда болу тарихына тоқталатын болсақ, оның көп ғасырлық тарихы бар. Оны зерттеумен айналысқан ғалымдарға Аристотельді, А.Смитті, Д.Рикардоны, К.Марксты жатқызуға болады. Ал ақша теориясын экономика ғылымдарына қосқан үлестері бар өкілдер А.Маршал, П.Самуэльсон, М.Фридман және тағы басқалар дамытқан болатын.

Ақша – бұл жалпы бірдей эквивалент құралы. Ақшаның мәні оның келесідей қасиеттерінен көрінеді:

- тікелей айырбастау қасиеті, яғни ол тауарлар мен қызметтер үшін төлем құралы ретінде үнемі және шектеусіз қабылдануы тиіс;
- тауардың айырбас құны бола алу қасиеті, яғни ақшаның көмегімен тауардың бағасы анықталады, айырбасты қамтамасыз етеді, сонымен бірге түрлі тұтыну құны бар түрлі тауарларды сандық тұрғыда салыстырады;
- ақша тауарды өндіруге кеткен жұмыс уақытын анықтайды және тауарлар құны ақшамен өлшенеді.

Ақшаның нысаны - белгілі типтегі заттық айырбас құны болып саналады. Оның нысандарына алтын, күміс, қағаз, несие ақшалары жатады. Шартты түрде ақшаны толық құнды және толық құнсыз деп екіге бөлуге болады.

Толық құнды ақша деп номиналдық құны сатып алу құнымен сәйкес келетін ақшаны айтады және оларға алтын, күміс металды ақшаларды жатқызады.

Толық құнсыз ақша деп сатып алу құны тауар құнынан асатын ақшаларды айтады және оған қағаз ақша, несиелік ақша жатады.

Ақша даму эволюциясының бірнеше сатыларынан өтті:

-металлдық;

- мен кемшіліктері?
- 13.Қолма-қол ақшалай және ақшасыз есеп-айырысуудың артықшылықтары
- 12.Электрондық ақшаның артықшылықтары?
- 11.Ақша жүйесі, оның түрлері қандай?
- 10.Ақша айналымы және ақша массасы?
- 9.Чекпен есеп-айырысуудың мәні?
- 8.Аккредитивтік есеп-айырысу?
- 7.Төлем талап-тапсырмасы қай кезде толтырылады?
- 6.Төлем тапсырмасы деген қандай құжат?
- 5.Қағаз ақшалар мен несие ақшаларының айырмашылықтары?
- 4.Толық құнды және толық құнсыз ақша деген не?
- 2.Ақша деген не және оның атқаратын қызметтері?
- 1.Ақшаның объективтік қажеттілігі?

Бақылау сұрақтары:

қылмыстарды азайтуға және тағы басқаларға мүмкіндік береді.

бақылау жасауға, салықтан жалтаруды тоқтатуға, қаржыға қатысты

отыр, яғни олар ресурстарды үнемдеуге, ақшаға қатысты барлық операцияларға

Қазіргі кезде ақша айналымында электрондық ақшалардың рөлі артып

монометализм алтын, күміс және мыс болуы мүмкін.

Монометализм-металға негізделген ақша жүйесі. Металл түріне қарай

олардың шексіз айналымының қамтамасыз ететін ақша жүйесі.

(алтын мен күміске) жүзеге келетін, осы металдардың еркін соғылуы мен

Биметализм – жалпыға бірдей эквивалент рөлі екі асыл металдарға

басады.

айналыстан шығарылып қорға айналып, оны несиелік және қағаз ақшалар орын

2.Ақша белгілері айналысының жүйесі, мұнда алтын мен күміс

атқарылады, ал несиелік ақшалар металға айырбас ретінде жүргізіледі;

1.Металл айналысы жүйесі, мұнда ақшаның барлық қызметтері

Ақша жүйесінің екі түрі қалыптасқан:

бекітілген формасы.

бұл бір елдің ақша айналымының ұйымдастырылуының тарихы қалыптасқан, заман

Кез-келген мемлекеттің өз ақша жүйесі болады. Ақша жүйесі дегеніміз-

толтырылмайтын негізгі түрлері қолданылады.

қатар әлемдік тәжірибеде атулы, ордерлік, ұсынабалы, толтырылатын,

өкімі. Оның екі түрі болады: ақшалай чек және есеп-айырысу чекі. Сонымен

банкке чек ұстаушының чекінде көрсетілген соманы төлеуге жазабаша берген

Чекпен есеп-айырысу-бұл чек берушінің есеп-айырысу чектерін берген

алынады.

- 12. Аккредитив несиесі болатындай сатып алушының ақша
- 11. Құжатты ақсептеу;
- 10. Сатып алушыға құжаттарды табыстау;
- 9. Төлем жасау;
- 8. Құжатты салу;
- 7. Сатушыға несие беру;
- 6. Құжатты беру;

10. Сатып алушы және сатушы банктер өз клиенттеріне есеп-айырысу шоттарынан үзінді көшірме жібереді.

Аккредитив – сатып алушы мен сатушы арасындағы екеуін де қорғайтын ерекше төлем түрі. Қарапайым сөзбен айтқанда: бұл сатушы белгілі бір шарттарды орындаған жағдайда төлем алатынына банктің кепілдігі. Аккредитивтің бірнеше түрлері болады, олар:

- 1. Ақшалай және құжаттық.

Ақшалай аккредитив - эмитент-банк өз филиалына немесе сол елдегі немесе шетелдегі басқа банкке жолдаған, аккредитивте көрсетілген шарттарды сақтай отырып, алушыға ақшаны белгілі бір мерзімде төлеу туралы нұсқауды қамтитын атаулы құжат.

Құжаттық аккредитив-есеп-айырысу кезінде қолданылады.

- 2. Қайтарып алынатын және қайтарып алынбайтын.

Қайтарып алынатын аккредитив-эмитент-банк сатып алушымен алдын-ала келісіп жатпай өзгертілуі немес күшін жоюы мүмкін құжат.

Қайтарып алынбайтын-тұлғаның келісімінсіз өзгертілмейтін құжат, себебі оның пайдасына ашылған құжат.

- 3. Расталған және расталмаған.

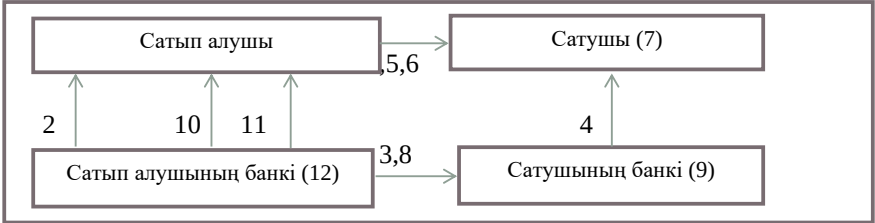
Расталған аккредитивте өзге банктен қосымша кепілдікке ие болады және оны растайтын банк эмитент-банк төлемді жүзеге асырудан бас тартқан жағдайда аккредитив шартына сәйкес төлеу міндеттемені өз мойнына алады.

Расталмаған аккредитивте кепілдік көрсетілмейді.

4. Аудармалы аккредитив – бұл кәсіпорындардың тұтастай немесе ішінара төлеуі.

5. Жаңартпалы-бұл келісім шартта тіркелген кесте бойынша жүзеге асырылатын тұрақты, қысқа жеткізулер үшін есеп-айырысуда қолданылатын аккредитив түрі.

- 6. Өтелген және өтелмеген.

Сурет 6 – Аккредитивтермен есеп-айырысу сызбасы

Аккредитив бойынша есеп-айырысу төмендегідей іске асырылады:

- 1. Тауар жеткізу бойынша келісім шартты бекіту;
- 2. Сатып алушының өзінің банкісіне құжатты ашу туралы тапсырмасы;
- 3. Құжаттың ашылғандығы жөнінде алушының банкісіне хабарлау;
- 4. Құжаттың ашылғандығын сатып алушыға хабарлау;
- 5. Тауар жеткізу;

мәртәбәләп жәнә т.о.) берү аркылы ынтыгандыңдырыс керек. Каржылык баскару саясаты – бул баскару отандыңын ұйымдастыру, іс-шаралар мен жыйнақтар бойынша каржыны басқаруды жүйеге асыру жөніндегі шаралар жүйесі. Мемлекеттің каржы саясатының тиімділігі неғұрлым жоғары болса, соғұрлым ол қоғамдық дамудың объективті қажеттіліктерін, жалпы қоғамның жәнә оның құрамдас бөліктеріннің мүдделерін, тарихи жәнә талаптар мен қазіргі заманғы ерекшеліктерді неғұрлым ескеріледі.

[illegible]

Күшана-есее саясаты — мемлекет пен халықаралык валюта-каржы уйымдары жүзеге асыратын валюталык катынастар саласындагы экономикалык, кұқыктык және ұйымдастырушылык нысандар мен әдістердің жиынтығы. Ұлттык валютанын айырбас бағамы ұлттык валютаға және елдегі шетел валютасынын кұндылықтарына сұраныс пен ұсынысқа асер ететін

2. Дискретиялык эмес фискалдык саясат – «kipiktipilgen typraktanyrlyr sharyn» (салыктар мен мемлекеттик шынылар, трансфертер) көмөстөн жүзөгө асырылат. Мемлекеттик шынылар мен салыктар деңгейине кажасты өзгөртсөп автоматты түрдө ентізілет. Бул автоматты немесе

мүмкін, бұл өз кезегінде индустрия аясулы мүмкін;
6) шектеуші философиялық саясат мемлекеттік шығындарды қысқартуды,
салықтарды ұлғайтуды, бірінші мен екіншінің бір мезгілде қысқартуының
каптамасыз етеді; мемлекеттік бюджет тапшылығын қысқартуға бағытталған

шарты жасаы. Ол екі түрге бөлінеді:

а) мемлекеттің шығындарды ұлғайту, салықтарды азайту, сонымен қатар бірінші және екінші аптпрудан тысқарынан фискалдык саясатты ынталандыру. Бұл саясат экономикалық қылпырау және жұмыссыздық кезеңінде жүзеге асырылады, бірақ оны жүзеге асыру нәтижесінде болажест тапшылығы артуы

1. Дискрециялық (белсенді) фискалдық саясат – ұлттық өндіріс пен халықтың жұмыспен қамтуына нақты көлемді өзгерту, иянкипияфни бақылау, экономикалық өсуді жеделдету мақсатында заң шығарушы және атқарушы билік органдарының салықтар мен мемлекеттік шығындарды қасақана айла-

дискретный емес.

керек. Фискальдық саясаттың екі негізгі формасы бар: дискрециялық және

Саясиын дагы мемлекеттик шаралар жүнөсү боюнча табылат. Саясий немесе фискалдык саясат шаруашылык жүргүзүшү субъекттердин өндүрүстүк-карыжылык кызмат үшүн колайлы жағдай жасайт.

Салық саясаты – бюджет саясатымен тығыз байланысты, ол салық салу

«дистерсинін әсері ақша қорларын қалыптастыру мен пайдалануға көрсетеді. Каржылық левелерді каржылық әдіске әсер ету құралы болып табылады. Каржылық левелерді: пайыз, табыс, амортизация, максатты экономикалық

Қаржылық әдіс экономикалық топтасқас қаржылық қатынастарға әсер ету құрамдас бөліктерін үнемі үйлестіруді қажет етеді.

«Қаржы механизмінің құрылымы айналып келеді. Ол қаржылық қатынастардың әртүрлілігіне сәйкес келетін әртүрлі элементтерді қамтиды. Қаржы механизмінің құрылымында өзара байланысты бес элемент бар: қаржылық әдістер, қаржылық левелдер, құқықтық қамтамасыз ету, нормативтік қамтамасыз ету, аксиаттық қамтамасыз ету. Әрбір сфера біртұтас бүтіннің құрамдас бөлігі болып табылатын механизмнің буыны болып табылады, бірақ сонымен бірге олар дербес жұмыс істейді. Бұл жағдай қаржылық механизмнің ету құралдары мен тұқарларының жиналыты.

шаруашылык жүргүзүш субъекттер менен карым-катнашынасы болуп табылат. Каржы механизми – каржылык катынастарды уйымдастыруунун каржылык элестери мен формаларынын, кофамнын адеуметтик-экономикалык даянына асер

Кажык саясатт каржы механизмннн көмөтмөн жүзөгө асырылат, бул жеке субъекттердин каржылык кызмөтүннн аяруу аспекттеринө асер өтүүднн крдадеп жүйөсө. Бул асер өтүүднн негизгн векторл каржылык саясатт жасайтын жанө жүзөгө асыратын мемлекеттнн ЖӨ өндүрүсүн камтамасыз өтөт

6) халықтың қалыптаты ұдайы өндірісін қамтамасыз ететін табыс материялық база жасау;

5) шарьяшылыык жыртылушы кубыктардын жамыагы ичкери

4) мемлекеттің қаржылық тұрақтылығына және қаржылық тәуелсіздігіне шарттылығы;

3) қаржы ресурстарын мемлекеттік саясаттың басым бағыттарына

каптасыз ету; 2) каржы ресурстарын мемлекет, бөлү жане пайдалануу түрүсүнөн

Қаржы саясатының негізгі міндеттері:

дамбылудын максатты багдарламаларын жасау.

Каржы саясатынын табысты болуу кѳѳинѳ ону жүзгѳсѳ асыру сапасына баглангандыгы. Мемлекеттѳн каржы саясатынын іскѳ асыру процесі келесі элементтерді камтилат: мемлекеттѳн каржы жүлгѳсін дамыту тукжырылганамаасын ээиреу, тукжырылганамааны іскѳ асыру бойынша алынган нуктан, багыттар мен багыттар, пайдалануудын негизгі багыттарын аныгындау. мемлекеттѳн экономикалык саясатынын дагы каржы жүлгѳсін, улгылк және аумагыткы каржынын

Осыған сәйкес Ұлттық қордың функцияларын жинақтау, тұрақтандыру болып саналады.

Кірістердің немесе шығыстардың жекелеген баптары бекітуге жататын құрылымда жинақталады.

Бюджет құрылысында маңызды орынды бюджет жүйесі алады. Бюджет жүйесі, ол экономикалық қатынастарға, құқықтық нормаларға негізделген түрлі бюджет деңгейлерінің, бюджеттік үдеріс пен қатынастардың жиынтығы.

Қазақстан Республикасының бюджет жүйесі екі буыннан қалыптасады, себебі мемлекет унитарлық мемлекет болып табылады.

Бюджет құрылымы келесі бөлімдерден тұрады:

- ✓ Кірістер;
 - салықтық түсімдер;
 - салықтық емес түсімдер;
 - негізгі капиталды сатудан түсімдер;
 - трансферттық түсімдер.
- ✓ Шығындар.
- ✓ Таза бюджеттік несиелендіру:
 - бюджеттік несиелер;
 - бюджеттік несиелерді төлеу.
- ✓ Қаржылық активтер операциясы бойынша сальдо:
 - қаржылық активтерді сатып алу;
 - мемлекеттің қаржылық активтерін сатудан түсімдер.
- ✓ Бюджеттің дефициті (профициті).
- ✓ Бюджеттің дефицитін қаржыландыру (профицитті пайдалану):
 - займдардың түсуі;
 - заумдарды төлеу;
 - бюджеттік қаражаттардың қалдығын қолдану.

Мемлекет өзін-өзі қамтамасыз етіп, қызметін қаржыландыруы үшін оның қажетті ресурстары болуы керек. Әртүрлі көздерден бюджетке не түседі

Бюджеттік несиелеуге, мемлекеттің қаржылық активтерін басқаруға және займдарға байланысты операциялар мемлекеттік бюджеттің шығыстары да және түсімдері ретінде де көрсетілуі мүмкін.

Бюджеттік сыныптама бойынша түсімдер келесі суретте бейнеленген (11-сурет).

субъектілердің есеп айырысу және төлемдер бойынша өзара міндеттемелері.

табылады. қызмет көрсету, банктер, сондай-ақ шаруашылық жүргізуші қаржылық міндеттемелердің уақтылы және толық орындалуын тексеру болып жөнніңдегі заңнаманың сақталуының дұрыстығын, бюджет, салық алудыңағы асыру арқылы жүзеге асырылады, оның ең маңызды міндеті қаржы мәселелері Қаржының бақылау функциясы іс жүзінде қаржылық бақылауды жүзеге береді.

бағалауға, экономиканың теңгерімді дамуын қамтамасыз етуге мүмкіндік бар. Алынған ақпарат жұмсалған шығындардың тиімділігі мен мақсаттылығын қаражатты бөлудегі пропорциялардың қалай қалыптасатынын білуге мүмкіндігі сандық түрде көрсетеді. Олардың қозғалысының сипатына қарай қоғамның өнімді бөлу және қайта бөлудің экономикалық процестерді Қаржы ресурстарының қозғалысы арқылы бақылау функциясы жалпы ішкі бақылау функциясының негізін қаржы ресурстарының қозғалысы құрайды. Қаржының бақылау функциясы бөлу функциясы арқылы жасалады.

аумақаралық бөлуі жүзеге асырады.

- өндірістік және өндірістік емес сфералар мен әлеуметтік топтар жүргізуші субъектілер, халық денгейінде қорлардың мақсатты қорларын құру;
- мемлекет, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, шаруашылық бөлу функциясын тәжірибеде жүзеге асыру мыналарға мүмкіндік береді:

басқарға.

мақсаттарға, бюджеттік және сақталдыру резервтерін құруға және тағы формада табыс алынады, ресурстар Ұлттық қажеттіліктер мен белгіленген бөлу процесінде тұтынылған өндіріс құралдарының құны өтеледі, әр түрлі жүйесінің әрбір бөлімі қаржылық ресурстармен қамтамасыз етіледі.

және әлеуметтік мүдделері өзара тоғысады. Бөлу функциясы арқылы қаржы сферасында қоғамның барлық әлеуметтік топтарының саяси, экономикалық қатысушылар (мемлекет, заңды және жеке тұлғалар) табылады. Бөлу қаржылық бөлу субъектілері болып ұдайы өндіріс процесіне отырып, қоғамдық өнімнің құнын бөлуінің әртүрлі кезеңдеріне қызмет етеді.

түрлерінде көрініс табады. Қаржы ағнашқы бөлуге де қатыса түрлерінде, яғни шаруашылық ішінде, салаишілік, салааралық, аумақаралық қыры болып келеді. Ол көп сатылы сипатқа ие, бұл бөлуінің әртүрлі Қаржының көмегімен жүзеге асырылатын бөлу процесі күрделі және көп бөлу және бақылау.

- мақсаттының көрінісі болып табылады. Қаржы екі функциямен сипатталады - Қаржының функциялары - олардың міндеті іс-әрекеттің, әлеуметтік (жарғылық капиталды құру, кірістерді бөлу).
- бірлескен кәсіпорындардың серіктестері арасындағы қатынастар қатынастары (несие алу және өтеу, несие бойынша пайыздарды төлеу);
- мемлекеттің басқа мемлекеттермен және халықаралық қорлармен ақша бекіту кезеңдерінде бөлу);
- ішкі қаржылық қатынастар (бюджет кірістерін оны жасау, қарау және

бюджеттің әлемдік таяар нарықтарындағы жағдайға тәуелділігін азайту. қалыптастыру арқылы қаржы ресурстарын үнемдеу және республикалық Ұлттық қордың негізгі мақсаты – болашақ ұрпақ үшін жинақтарды мемлекеттік активтерді білдіреді.

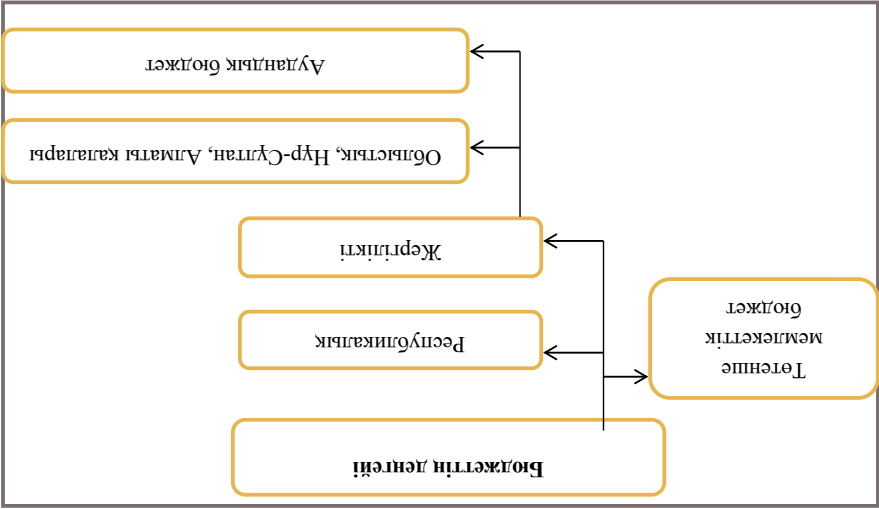
сонымен бірге мүлік түріндегі материалдық емес активтерді қоспағанда Үкіметінің ҚР-ның Ұлттық Банкінің шотында қаржы активтер түріндегі, табылады, алайда Қазақстан Республикасының Ұлттық қорының өзі ҚР-ның Ұлттық қорға бағытталған кірістер жиынтығы бюджеттің бөлігі болып тұрады.

бюджет облыстық бюджеттен және аудан бюджеттерінен (қалалық маншаы бар) бюджетті, республикалық маншаы бар қала бюджетін кірістірсе, облыстық еліміздің астанасына бағытталған республикалық бюджетті, облыстық кірістерді, ал шотындағырынан бюджет ҚР-ның Ұлттық қорына және Мемлекеттік бюджет республикалық және жергілікті бюджеттерді мемлекеттік және шотындағырынан бюджеттер болып табылады.

ретінде пайдалану мақсатында жасалатын бюджеттердің жеке санаты Орталықтандырылған ақша қорлары ретінде оларды талдамалық ақпарат жергілікті бюджеттер мақсатымен бекітіледі.

Етуге жұмсалатын орталықтандырылған ақша қоры болып табылады. жергілікті басқару органдарының міндеттері мен функцияларын қамтамасыз маншаы бар аудан бюджеттері тиісті қаражат есебінен қалыптастырылатын бюджеттер, Алматы, Нұр-Сұлтан қалаларының бюджеті және облыстық орталықтандырылған ақша қоры болып саналады. Өз кезегінде, облыстық бюджет кодексінің ережесіне сай республикалық бюджет

Сурет 10 – ҚР-ның бюджеттік деңгейі

қорлар, қаржылық санкциялар, рента, несиелер, депозиттер, облигациялар бойынша пайыздық мөлшерлемелер және т.б. жатады.

Қаржы механизмінің жұмыс істеуін құқықтық қамтамасыз етуге басқару органдарының заңнамалық актілері, қаулылары, бұйрықтары және басқа да құқықтық құжаттары жатады. Құқықтық нормаларды тарту қаржылық қатынастарды ұйымдастырудың бірыңғай ережелерін белгілеуге, қоғамның экономикалық мүдделерін қорғауға, қаржы саласында бірыңғай саясатты жүзеге асыруға, қаржылық тәртіпті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Нормативтік қамтамасыз ету нұсқауларды, ережелерді, нормаларды, тарифтік мөлшерлемелерді, нұсқаулықтарды, лимиттерді және резервтерді қамтиды.

Мемлекеттің қаржы механизмін қалыптастырудағы негізгі міндеті оның мақсаттары мен міндеттерін барынша толық іске асыруға ықпал ететін кезеңдегі қаржы саясатының талаптарына оның құрамдас бөліктерінің мазмұнының сәйкестігін қамтамасыз ету болып табылады. Қаржы механизмінің тиімді жұмыс істеуі оның барлық құрамдас бөліктерінің үйлестірілген жұмыс істеуі арқылы қамтамасыз етіледі.

Мемлекеттің қаржы жүйесінің тиімді жұмыс істеуі, қаржы механизмінің көмегімен мақсатты қаржылық саясатты жүзеге асыру мемлекеттегі қаржыны басқаруды ұйымдастыруға байланысты.

Қаржыны басқаруда объектілері мен субъектілері ажыратылады. Басқару объектілері болып қаржылық қатынастардың әртүрлі формалары мен әдістері табылады. Субъектілер – басқаратын ұйымдық құрылымдар (мемлекеттік қаржы органдары, кәсіпорындардың қаржы бөлімдері және т.б.). Қаржылық басқаруды жүзеге асыратын барлық ұйымдық құрылымдардың жиынтығы қаржылық аппаратты құрайды.

Қаржыны басқарудың бірнеше функционалдық құрамдас бөліктер бар: жоспарлау, стратегиялық және операциялық басқару және бақылау.

Қаржыны басқару жүйесінде жоспарлау маңызды орын алады. Оның объектісі – мемлекет пен шаруашылық жүргізуші субъектілердің қаржылық қызметі, ал нәтижесі – қаржылық жоспарларды дайындау. Жоспарлау барысында мемлекет пен шаруашылық жүргізуші субъектілер өз қаржыларының жағдайын бағалайды, қаржы ресурстарын көбейту мүмкіндіктерін ашады, оларды тиімді пайдаланудың бағыттарын әзірлейді.

Стратегиялық басқару – елдің қаржы жүйесінің дамуындағы ұзақ мерзімді перспективаға және жаһандық мәселелерді шешуге арналған іс-әрекеттерді қамтитын қаржыны жалпы басқару.

Операциялық қаржылық басқару – бұл қаржылық жағдайды негізгі операциялық талдау, қаржылық жоспарлау, бақылау және реттеу, қаржылық жоспарларды құру және жүзеге асыру бойынша әзірленген іс-шаралар кешені болып табылатын қаржылық басқару.

қоғамымыздың қызмет етуіне ықпалы тұрғысынан қарастыру қажет.

қалғандармен және кәсіби қамтамасыз етудің жолдарын олардың бөлі мен құрылысы кезеңіндегі қаржы жүйесінің даму перспективаларын және оны Қаржы жүйесінің үнемі жетілдіріп отыру қажет. Нарықтық экономика кәсіпорындардың қызметтерін пайдалана алады.

арқылы білім алу, түрлі банктік қызметтер, халыққа қызмет көрсететін түрлі қол сияқты шаруашылық жүргізуші субъектілермен де байланысқа түсу тағы да басқалай төлемдер.

та жасай алады: салық төлеу, айыппұлдар төлеу, мемлекеттік несие төлеу және төлемдер ала алады. Сонымен бірге отбасы мүшелері мемлекетке кері байланыс қажетті деп саналатын топтар жердемақы, мемлекеттік несие және түрлі мемлекеттен мемлекеттік қызметкерлер жалақы, зейнеткерлер зейнетақы, жүргізуші субъектілердің қаржысымен байланыс жасайды. Нақтырақ айтқанда қаражаттарымен жалпы мемлекеттің қаржы жүйесімен және шаруашылық үй шаруашылығының қаржысы-мұнда отбасы мүшелері өз ақша қаржысынан қалыптасады.

қаржысы материалдық өндіріс сферасының қаржысынан және өндірістік сфера ресурстарының негізгі көзі жасалады. Шаруашылық жүргізуші субъектілердің бастапқы буыны болып табылады, себебі мұнда қоғамның қаржы субъектілердің қаржысы мен үй шаруашылығының қаржысынан тұрады.

Шаруашылық жүргізуші субъектілердің қаржысы-қаржы жүйесінің қаржы жүйесінің орталықтандырылған бөлігі шаруашылық жүргізуші қаржы жүйесінің орталықтандырылған жүйесіне кіріктіріледі.

Мемлекеттік бюджет, бюджеттен тыс қорлар және мемлекеттік несие мерзімділігінде және қайтарымдылығында.

Мемлекеттік несиедің банктік несиеден басты айырмашылығы ақылытында, Мемлекеттік несие ішкі, сыртқы және шартты несие болып бөлінеді. Мемлекеттік несие ішкі, сыртқы және шартты несие болып бөлінеді.

қаржыландыруға бағытталу мүмкіндігіне дейін төмендейді. қаржыларды жүргізу және оларды мемлекеттің шұғыл қажеттіліктерін несиенің бөлі оның халықтың, кәсіпорындардың, ұйымдардың уақытша бос қаражат ең алдымен экономиканы қаржыландыруға бағытталады. Мемлекеттік несие өнімді сипатта болуы керек, өйткені оның көмегімен жұмылдырылатын мемлекеттік шығыстарды жүзеге асыруға қаражат жинақталады. Мемлекеттік қатынастардың жиынтығы. Етеу негізіндегі мемлекеттік несие арқылы немесе қарыз алушы және жеке тұлғалар болып табылатын несиелік мемлекеттік несие – тараптардың бірі мемлекет, ал несие берушілер табылады.

Мемлекеттік несие мемлекеттік қарыздың құрамдас бөлігі болып

Қаржылық бақылауды қаржылық, салықтық және басқа да бақылау органдары жүзеге асырады.

Қаржының екі функциясы да бір-бірімен тығыз байланысты, себебі олар бір уақытта әрекет етеді, яғни бөлуді бақылау мүмкін емес және бөлусіз бақылау мүмкін емес.

Қаржының көмегі арқылы ұлттық табысты бөлу мен қайта бөлу әдістерінің жүргізілуі:

-қаржылық – бюджетті әдіс. Бұл әдіс бюджетке табыстар келіп түскенде және оны қайтарылмайтын негізде берген уақытта жүзеге асырылады;

-несиелік – банктік әдіс. Бұл әдіс уақытша бос қаржы ресурстарын беруді және қайтарылатын негізде берілетін несие түрінде көрінеді.

2.2 Қаржы жүйесінің ұйымдастырылуы

Тәуелсіз Қазақстанның алғашқы саясатының бір тірегі – өзіндік қаржы жүйесін қалыптастыру болды. Бұл мақсатқа жетудің нақты құралдары либералды экономикалық реформалардың басталуы және нарықты реттеу принциптерінің орнығуы, өз ұлттық валютасын енгізу, елдің банк жүйесін реформалау болды. Әрине, бұл үдерістердің барлығының басы да орталық қаржы институтының – Қазақстан Республикасының Ұлттық банкінің құрылуы болды, ол банк жүйесіндегі реттеуші және мемлекеттің ақша-несие саясатының орталық буыны болды.

Қаржы жүйесі үш буыннан тұрады: жалпымемлекеттік қаржы; шаруашылық жүргізуші субъектілердің қаржысы; үй шаруашылығының қаржысы.

Қаржы жүйесі орталықтандырылған және орталықтандырылмаған жүйеден қалыптасады және бұл екі бөлігі бір-бірімен байланысты, сонымен бірге бі-бірінің қызметтерін толықтырып отырады.

Орталықтандырылған бөлігіне мемлекеттік қаржыдан, ал орталықтандырылмаған бөлігі шаруашылық жүргізуші субъектілердің қаржысынан және үй шаруашылығы қаржысынан тұрады.

Дұрыс қаржы жүйесі қалыптасқаннан кейін ақша және капитал нарықтары, әсіресе ұлттық мемлекеттік бағалы қағаздардың бастапқы және қайталама нарықтары дами алады.

Қазақстан Республикасының қаржы жүйесінің құрылуының өзіндік ерекшелігі, белгілері, бағыттары бар (7-сурет).

Орталықтандырылған қаржы бюджетке жинақталған ортақ ақша қорларын қалыптастырады, ал орталықтандырылмаған кәсіпорындардың ақша қорларының толық айналымын ортақтастыратын экономикалық ақша қатынасы.

Мемлекеттің қаржы жүйесі – бұл әрқайсысы қаражат қорына делдал болатын қаржы-экономикалық институттардың жиынтығы, бұл экономикалық мағынадағы анықтама.

1. «Қаржы» термині қандай мағынаны білдіреді?
2. Қаржыға үлес қосқан авторлар ретінде кімдерді жатқызуға болады?
3. Қаржының атқаратын функциялары қандай?
4. Қаржы мен ақшаның айырмашылықтары мен байланыстары қандай?
5. Қаржының объективтік қажеттілігі неде?
6. Қаржы жүйесі деген не?
7. ҚР-ның қаржы жүйесінің орталықтандырылған бөлігі?

Бақылау сұрақтары:

мөлшерін айтады.

Негізделген мөлшері, ал лимиттер деп ресурстарды бөлу кезіндегі есептік түрде нормативтер мен лимиттер қолданылады.

Сонымен бірге қаржы механизмінде қаржылық-экономикалық жағдайдың болжау бойынша жоспарлау перспективасы.

Ақша ағынын басқару - бұл қазіргі кездегі және болашақта ықтимал табылады.

арқылы өтетін төлемдер мен түсімдер бойынша үздіксіз ақша ағыны болып айналымы табылады. Ол кәсіпорындардың есеп айырысу және басқа шоттар Қаржы механизмініңді басқарудың негізгі объектісі болып ақша 4.ынталадыру.

3.реттеу;

2.қаржыландыру;

1.қаржылық ресурстарды жұмылдыру;

Қаржылық механизмнің құрылымындағы функциялық буындар:

Сурет 8 – Қаржы механизмінің жүйесі

Қаржылық механизм				
Қоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		
Жоспарлау		Түтқа мен ынтығандырма	Ұйымдық құрылым және құқықтық режим	
Бюджетар				
Жоспарлау		Қосалқы жүйелер		

жоспарлар мен олардың атқарылуы туралы есептер, Қазақстан Республикасының Ұлттық қорын қалыптастыру және пайдалану туралы нормативтік құқықтық актілерді міндетті түрде жариялауды талап етеді.

5. Жүйелілік қағидаты – бюджеттік қатынастар саласында бұрын қабылданған шешімдерді мемлекеттік органдардың сақтауы.

6. Нәтижелік қағидаты, стратегиялық жоспарларда көзделген тікелей және түпкілікті нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған бюджетті әзірлеу мен атқаруда көрініс тапқан тиімділік қағидаты.

7. Дербестік қағидаты, әртүрлі деңгейдегі бюджеттердің тұрақтылығын қамтамасыз етуге бағытталған.

8. үздіксіздік қағидаты бюджет жүйесінің барлық деңгейлерінде тұрақтылығын айғақтайды.

9. Негізділік қағидаты, бюджеттік жоспарлаудың негізінде жүзеге асырылуын талап ететін бюджет жобасына жекелеген кірістерді немесе шығыстарды енгізу қажеттілігін және олардың көлемдерінің негізділігін айқындайтын нормативтік құқықтық актілердің және басқа да құжаттардың негізі.

10. Уақтылылық қағидаты. Республикалық және жергілікті бюджеттердің атқарылуы барлық мемлекеттік органдардың күш-жігерін нақты үйлестіруді талап етеді, өйткені олардың барлығы қаржыландырылады.

11. Бірінғай қасалық қағидаты, бюджетке түсімдерді бірінғай шотта есептеуді міндеттейді.

12. Тиімділік қағидаты, соңғы кездері ең көп талқыланатын қағида жобаны немесе бағдарламаны іске асырудың тиімділігін анықтау, бюджеттің атқарылуын таза статистикалық немесе сандық параметрлермен анықтауға болмайтындығына байланысты.

13. Жауапкершілік қағидаты, бюджеттік бағдарламалар әкімшілері мен мемлекеттік мекеме басшыларының жауапкершілігі арттыруға байланысты қағидаты.

14. Бюджеттік қаражаттардың мақсаттылық және мақсатты сипаты қағидаты, Қазақстан Республикасының заңнамасы сәйкес мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларында көзделген тиімділік көрсеткіштеріне қол жеткізу үшін бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің бюджет қаражатын бағыттауы және пайдалануы.

Сурет 9 – Экономика, бюджет және бюджет саясатының өзара байланысы

```
graph TD; A[Экономика] --> B[Бюджеттік саясат]; A --> C[Бюджет]; B --> C; C --> A;
```

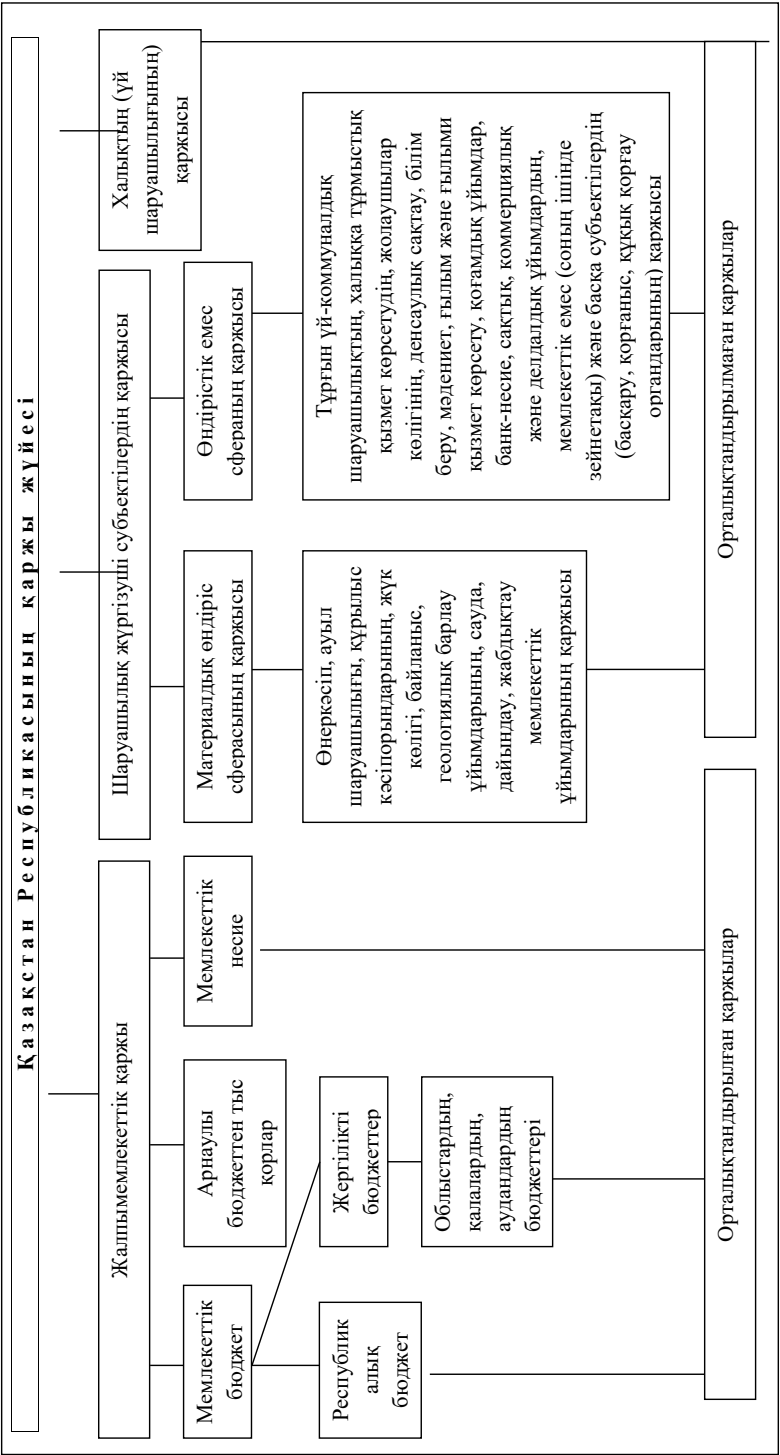
The diagram illustrates the interrelationship between the economy, budget policy, and the budget. It consists of three overlapping rectangular boxes. The largest box on the left is labeled 'Экономика' (Economy). Inside this box, at the top, is a smaller box labeled 'Бюджеттік саясат' (Budget Policy). To the right of 'Бюджеттік саясат' is another box labeled 'Бюджет' (Budget). Arrows indicate the flow of influence: an arrow points from 'Экономика' to 'Бюджеттік саясат', another from 'Экономика' to 'Бюджет', and a third from 'Бюджеттік саясат' to 'Бюджет'. Additionally, there is a feedback arrow pointing from 'Бюджет' back to 'Экономика'.

Каржы жүйесінің құрылымында мемлекеттік қаржысы үш бұйыннан қалыптасады: мемлекеттік бюджеттен, арнаулы бюджеттен тыс қорлардан және мемлекеттік несиелен.

Мемлекеттің бюджеті елдің экономикасына басқару бойынша қаржы қатынастарынан, тұтықтардан қалыптасады.

Мемлекеттік бюджет қаржы жүйесінің орталық буыны болып табылады. Мемлекеттік бюджет мемлекеттік саясатты іске асыру құралы және жоспарланған бағдарламаларды іске асырудың негізгі қаражат көзі болып табылады.

Бюджеттен тыс қорлар – мемлекеттің ұлттық табысын белгілі бір әлеуметтік топтардың пайдалына қайта бөлу әдістерінің бірі. Мемлекет өз қызметін қаржыландыру үшін халық табысының бір бөлігін қорларға жұмылдырады. Бюджеттен тыс қорлармен әлеуметтендірілетін қаражат ұлтайы өндіріс процесіне жұмсалады. Бюджеттен тыс қорлар екі маңызды міндетті шешеді: экономиканың басым бағыттарына қосымша қаражатпен қамтамасыз ету және халыққа әлеуметтік қызмет көрсетуді қамтамасыз ету.

Сурет 7 – Қазақстан Республикасының қаржы жүйесінің құрылымы

2.4 Бюджет және бюджет жүйесі

Әрбір мемлекеттің экономикасын - табыс табу әкесі бар орташа отбасымен салыстыруға болады, ана - отбасының қажеттіліктерімен байланысты шығыстарды жүзеге асыру және сәйкес жалақыны қайта бөлу, балалар - ата-анасының есебінен өмір сүреді және жасына және хоббиіне байланысты емес тек белгілі бір шығындарды талап етеді, сонымен қатар белгілі бір кірісті алуы мүмкін. Өлбетте, кез-келген ойлау қабілеті бар парасатты ана отбасының нақты жағдайына, қажетіне қарай ақылға қонымды қаражат жұмсайды. Мемлекеттің де экономикасында дәл солай болып жатыр. Мемлекет қазынасына кіріс әкелетін түрлі кәсіпорындар мен жұмысшылар, яғни шаруашылық жүргізуші субъектілер салық төлейді. Үкімет өз кезегінде халықтың сұранысын қанағаттандыру мақсатында және тұрақты өсуді қамтамасыз ету үшін әлеуметтік – денсаулық сақтау, білім беру және халықты әлеуметтік қорғау және қолдау, инвестициялық тарту, жол салу, агроөнеркәсіптік секторды қаржыландыру және басқа да салаларды дамыту арасында ақша бөледі.

Әртүрлі экономикалық модельдер мен жүйелер бар, бірақ ешқандай экономика әрбір адамның әл-ауқатын жақсартуға әсер ететін тиімді әрекет етпейді, егер оңтайлы бюджет жүйесі болмаса.

Бюджеттік саясат мемлекеттік органдардың, атап айтқанда Президент пен оның әкімшілігінің, сондай-ақ экономикалық тұрақтылықты ұсынатын Үкімет пен тиісті министрліктердің, өндіріс қарқынын сақтауды, жұмыспен қамтуды, әртүрлі экономикалық параметрлерді қамтиды.

Экономика мен бюджет арасындағы байланысты келесі суреттен көруге болады (9-сурет).

01.01.2018ж	58 жас 6 ай	Мерзімі	Жасы
01.01.2019ж	59 жас		
01.01.2020ж	59 жас 6 ай		
01.01.2021ж	60 жас		
01.01.2022ж	60 жас 6 ай		
01.01.2023ж	61 жас		
01.01.2024ж	61 жас 6 ай		
01.01.2025ж	62 жас		
01.01.2026ж	62 жас 6 ай		
01.01.2027ж	63 жас		

Кесте 2 – Әйел адамдардың зейнеткерлік жасы

төленетін әлеуметтік төлемдер.

-екінші деңгей (міндетті) – Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорынан әлеуметтік жәрдемақылар;

-бірінші деңгей (базалық) – мемлекеттік бюджеттен берілетін мемлекеттік келесі төлемдерден тұрады:

айырылған азаматтарды әлеуметтік қолдау көп деңгейлі болып табылады және Қазақстанда еңбек ету қабылетінен айырылған немесе асыраушысынан төлейді.

белгіленген алған табысының 3,5% (2025 жылдан бастап 5%) мөлшерінде әлеуметтік аударымдарды өз бетінше төлейді, сондай-ақ олар өз бетінше Жеке кәсіпкерлер мен жеке практика дәрігерлері өздерінің пайдасына жылдан бастап 5%) мөлшерінде төлейді.

жұмыс берушілер өз қаражаты есебінен қызметкер табысының 3,5% (2025 Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қорға әлеуметтік аударымдарды айырылу.

- бала бір жасқа толған кезде оның күтіміне байланысты табысынан алуға) байланысты табысынан айырылу;

- жүктілікке және босануға, жана туған баланы асырап алуға (асырап - жұмысты жоғалту;

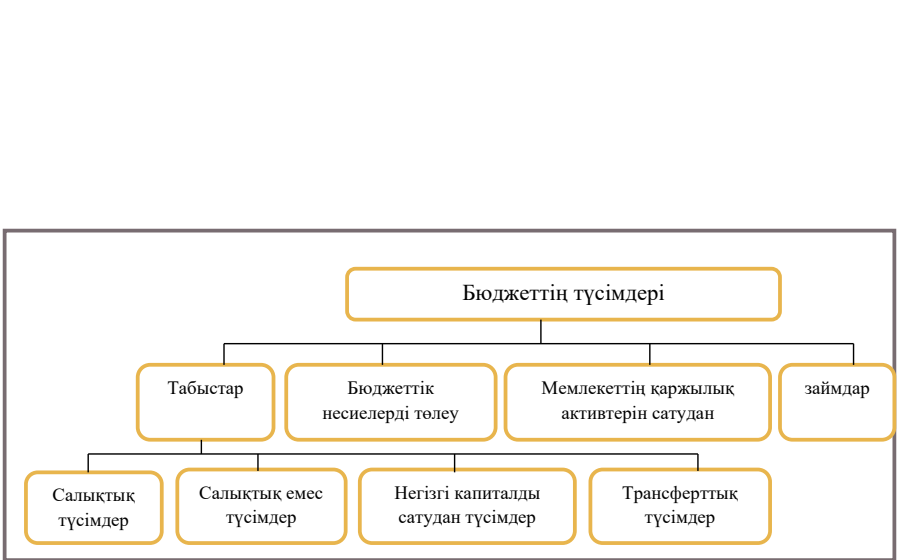
- асыраушысынан айырылу;

- мүгедектік;

береді:

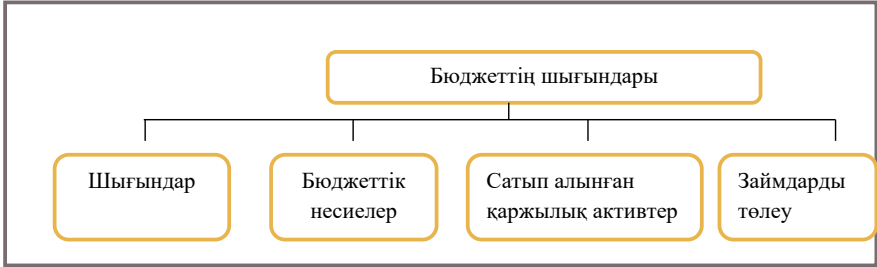
Жүйе келесі әлеуметтік тәуекелдер кезінде әлеуметтік қорғауға кепілдік жеке жауапкершілігінін ынтаяндыратын еркікті зейнетақы жарналары.

Үшінші деңгей (ерікті) – азаматтардың зейнетақымен қамсыздандыруға

Сурет 11 – Бюджеттік түсімдердің сыныптамасы

Мемлекеттің өзінің функцияларын орындалуына байланысты бюджеттен жұмсалатын қаражаттар бюджет шығыстары (шығындар, бюджеттік несиелер, қаржылық активтерді сатып алу, несиелерді өтеу) деп аталады.

Сурет 12 – Бюджет шығындарының сыныптамасы

Қазақстан Республикасының Бірыңғай бюджеттік сыныптамасы сыныптау объектілеріне топтастыру кодтарын бере отырып, функционалдық, ведомстволық және экономикалық белгілері бойынша бюджет кірістері мен шығыстарын топтастыру болып табылады.

Бюджеттік сыныптамаға мыналар кіреді:

-бюджеттік түсімдердің сыныптамасы;

-бюджет шығыстарының функционалдық сыныптамасы;

-бюджет шығыстарының экономикалық сыныптамасы.

Жіктеу коды – кірістердің, бюджет шығыстарының және бюджеттік бағдарламалардың әкімшілерінің әрбір түріне, олардың спецификалық сипаттамаларына сәйкес, кірістерді жіктеу деңгейлеріне, шығыстардың функционалдық және экономикалық сыныптамаларына сәйкес жеке тағайындалатын цифрлық белгі (топтау коды).

Бюджет кірістерінің топтастырылған жіктелуі мыналардан тұрады:

-экономикалық негіздер бойынша кірістердің топтастырылуын білдіретін категориялар. Санат сыныптамасының коды 1 таңбадан тұрады;

2022 жылға арналған зейнетақы төлемдері:

тенеестірілген болады.

2022 жыл бойынша зейнеткерлік жас болып ерілер үшін 63 жас, ал әйелдер үшін 60,5 болып белгіленген, яғни әйел адамдар үшін әр алты ай қосылып, 2027 жылы ер адамдар мен әйел адамдардың жасы 63 жасқа тенестірілген болады.

01.01.2018ж	58 жас 6 ай	Мерзімі	Жасы
01.01.2019ж	59 жас		
01.01.2020ж	59 жас 6 ай		
01.01.2021ж	60 жас		
01.01.2022ж	60 жас 6 ай		
01.01.2023ж	61 жас		
01.01.2024ж	61 жас 6 ай		
01.01.2025ж	62 жас		
01.01.2026ж	62 жас 6 ай		
01.01.2027ж	63 жас		

Кесте 4 – Зейнетақы жинақтарының ен төменгі жетілікті шеті

Зейнетақы қорындағы жинақталған соманы жас ерекшелігіне байланысты әзаматтарға алуына болады. Оны тұрғын үй алу үшін немесе тұрғын үй салу үшін құрылысқа және тіс емдеуге алуға болады. 2022 жылдың 1-ші сәуірінен бастап бұл шекті мөлшердің көлемі өсті (4-кесте).

Айлық есептік көрсеткіш-бұл зейнетақы, жәрдемақы, өзге де әлеуметтік төлемдерді есептеу үшін, сонымен бірге айыппұлдарды, салықтық төлемдер мен өзге де төлемдерді есептеу үшін мемлекет тарапынан белгіленетін және

Көрсеткіштер атауы	01.01.2022ж., тенге	01.04.2022ж., тенге
Айлық есептік көрсеткіш	3 063	3 180
Жалақының ен төменгі мөлшері	60 000	60 000
Мемлекеттік базалық зейнетақының ен төменгі мөлшері	19 450	20 191
Зейнетақының ен төменгі мөлшері	46 302	48 032
Ен төменгі күнкөріс деңгейі	36 018	37 389

Кесте 3 – Қазақстан Республикасында белгіленген 2022 жыл бойынша

2022 жылы әлеуметтік көрсеткіштер екі рет өзгертілген болатын, яғни 1-күнкөріс деңгейі 37 389 теңгегі құрады.

Негізгі әлеуметтік төлемдердің мөлшерін есептеу үшін ен төменгі Ен төменгі зейнетақы мөлшері – 48 032 теңге

Мемлекеттік базалық зейнетақы төлемінің ен төменгі мөлшері – 20 191

100.000 мемлекеттік мекемелерді, мемлекеттік орта білім беру ұйымдарын қоспағанда, барлық ЖШС-лар және:

150.00 – жер қойнауын пайдаланушылар;

110.00 – жер қойнауын пайдалануға арналған келісімшартқа сәйкес қызметті жүзеге асыратын жер қойнауын пайдаланушылар;

180.00 – резидент заңды тұлғалар, Қазақстан Республикасында қызметін жеке кәсіпкер арқылы жүзеге асыратын резидент емес заңды тұлғалар. КТС есепті кезеңнен кейін 10 сәуірден кешіктірілмей төленуі керек, яғни 2021 жылға 2022 жылдың 10 сәуірінен кешіктірмей).

Салық есептілігін ұсынбағаны үшін 15-70 АЕК көлемінде айыппұл (шаруашылық субъектісіне байланысты, 2022 жылы – 45 945 теңгеден 214 410 теңгеге дейін).

Көлік құралдары салығы. Қазақстан Республикасында тіркелген және (немесе) тіркелген тіркемелерді қоспағанда, көлік құралдары салық салу объектілері болып табылады:

-жүк көтергіштігі 40 тонна және одан жоғары тау-кен автосамосвалдары;

-мамандандырылған медициналық көліктер;

-Қазақстан Республикасының халықаралық кеме тізілімінде тіркелген теңіз кемелері;

-мүлік салығы салынатын арнайы көліктер.

Көлік салығының ставкалары Қазақстан Республикасының Салық кодексінің 492бабымен белгіленеді.

Көлік салығы=Объект*Ставка

Жер салығы. Салық салу объектісі жер учаскесі (жер учаскесіне ортақ үлестік меншік жағдайында – жер үлесі) болып табылады.

Салық салуға жатпайды:

1) елді мекендердің ортақ пайдалануындағы жер учаскелері;

2) мемлекеттік жалпыға ортақ пайдаланылатын автомобиль жолдары желісі алып жатқан жер учаскелері.

3) Қазақстан Республикасы Үкіметінің шешімі бойынша консервацияда тұрған объектілер орналасқан жер учаскелері;

4) жалдамалы үйлерді ұстау үшін алынған жер учаскелері;

5) сонымен бірге Салық Кодексінің 519 бабының 3-тармағының 6) тармақшасында көрсетілген ғимараттар, құрылыстар алып жатқан жер учаскелері.

Жер салығы бойынша салық базасы жер учаскесінің ауданы болып табылады:

Жер салығы = Жер ауданы * Салық ставкасы * Түзету коэффициенті

1. Функционалды және ведомстволық белгілер бойынша бюджеттік қаражаттың жұмсалыу бағыттарын анықтайтын, мемлекет функцияларының орындалуын, Мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарын іске асыруды көрсететін барлық деңгейлерді бюджеттер шығыстарының топтамасы бюджет шығыстарының функционалды сыныптамасы болып табылады.

2. Бюджет шығыстарының функционалды сыныптамасының топтамасы мынадай деңгейлерден тұрады:

-функционалды кіші топтар;

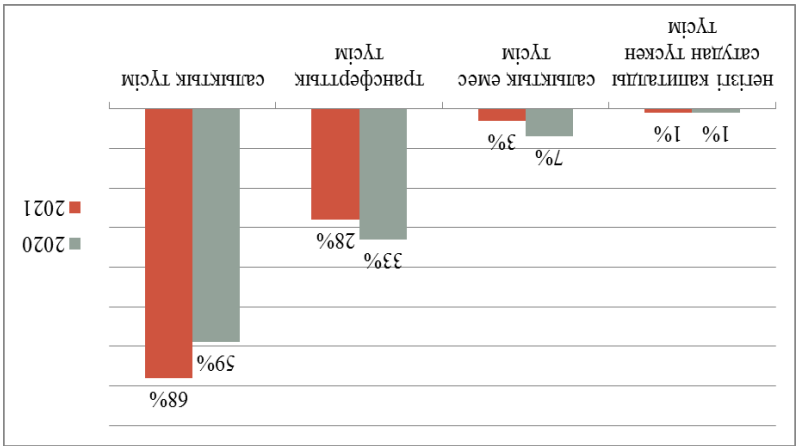
-бюджеттік бағдарламалардың кіші топтары;

-бюджеттік бағдарламалар (кіші бағдарламалар).

3. Бюджет шығыстарының функцияноалдық сыныптамасы негізінде бюджеттік бағдарламалар актімілерін және бюджеттік бағдарламаларды (кіші бағдарламаларды) топтастыру арқылы жасалатын бюджет шығыстарының ведомстволық сыныптамасы қалыптастырылуы мүмкін.

2021 жылдың қорытындысы бойынша мемлекеттік бюджет кірісінің үштен екісіне жуығын салықтан түсім (68%) және үштен біріні (28%)

Сурет 13 - Мемлекеттік бюджет кірісінің құрылымы, жағаты кірістің %-ымен

Классынын жіктеу коды 2 танбадан тұрады;
-түсімдерді көздері мен түрілеріне қарап топтастыратын сыныптап.
-түсімдерді көздері мен түрілеріне қарап толықтырап топтастыратын ішкі сыныптап. Қиы сыныптын жіктеу коды 1 танбадан тұрады;
-бюджетке төленетін төлем немесе кіріс түрін анықтайтын ерекшеліктер. Ерекшелік сыныптама коды 2 танбадан тұрады.

2022 жылдың 1-ші қаңтарынан бастап медициналық сақтандыру қорына аударылатын төлемдер өсті. Жұмыс берушілер қызметкер үшін олардың жалақысының 3 пайызын қорға төлейді.

Жұмыс берушілер қызметкер үшін жалақысының 3 пайызын төлейді, бірақ ол 18 мың теңгеден аспауы керек.

Қызметкерлер, соның ішінде Азаматтық-құқықтық сипаттағы келісім-шарттары бойынша табыс алатындар, кірістерінің 2% төлейді, бірақ 12 мың теңгеден аспауы керек, ал жеке кәсіпкерлер 5% немесе 4200 теңге.

Өлеуметтік қамсыздандырудың конституциялық кепілдіктерін жүзеге асыруда зейнетақы жүйесі ерекше орын алады.

Зейнетақы жүйесіндегі өзгеріс реформасы 1998-ші жылдардан бастау алады, ол кезде мемлекеттік және жинақтаушы аралас зейнетақы жүйесі қолданылған болатын. 2013 жылы он жинақтаушы зейнетақы жүйесі бірінғай зейнетақы қорына біріктіріліп, кәзіргі таңда мемлекет тарапынан реттелген бірінғай жинақтаушы зейнетақы жүйесі жұмыс жасайды.

Реформаның нәтижесінде бүгінде Қазақстанда үш деңгейлі зейнетақы жүйесі қалыптасты.

Бірінші деңгей (базалық) мемлекеттік базалық зейнетақы төлемі болып табылады, ол зейнеткерлік жасқа жеткен барлық азаматтарға (ерлер – 63 жас, әйелдер 2022 жылы – 60,5 жас) тағайындалады (10 жылдан астам кезең-кезеңімен жыл сайын 6 айға дейін ұлғайтумен, яғни 63 жасқа жеткенше).

2005 жылдан бастап мемлекеттік базалық зейнетақы төлемі енгізілді, ол кедейшіліктің алдын алудың негізгі құралына айналып, зейнеткерлердің табысын арттыруға мүмкіндік берді.

Базалық зейнетақының мөлшері жыл сайын инфляция деңгейіне ұлғайып отырады, өйткені оның мөлшері ең төменгі күнкөріс деңгейіне байланысты.

Екінші деңгей (міндетті) екі төлеммен ұсынылған:

- мемлекеттік бюджеттен төленетін ынтымақты зейнетақылар;

- қызметкерлердің зейнетақы жинақтары есебінен бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорынан төленетін зейнетақы төлемдері.

БІНТІМАҚТАСТЫҚ зейнетақысына 1998 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша кемінде 6 ай еңбек өтілі бар адамдардың құқығы бар.

Олардың мөлшері 1998 жылғы 1 қаңтарда жасалған еңбек өтілінің санына және зейнеткерлікке шыққанға дейінгі табыс деңгейіне байланысты (еңбек өтілі ұзағырақ және табыс неғұрлым жоғары болса, ынтымақты зейнетақы мөлшері соғұрлым жоғары болады).

Қазақстан Республикасының зейнетақы жүйесін одан әрі жаңғырту тұжырымдамасын іске асыру барысында олардың мөлшері инфляция деңгейінен 2%-ға өсті.

Жинақталатын зейнетақы негізінен ең төменгі жалақының 50 еселенген мөлшері шегінде қызметкердің табысынан ұсталатын міндетті зейнетақы жарнасы 10% және зиянды еңбек жағдайларында жұмыс істейтін қызметкерлер үшін жұмыс берушілер төлейтін міндетті кәсіптік зейнетақы жарналарының 5%-ы есебінен қалыптастырылады.

салығы-20%.

Бір жылға табыс-2 000 000 теңге

Ғұжат етілген шетерімен-930 000 теңге

Азайтылған ССТ-20 000 теңге

Өткен жылдың зияны-50 000 теңге

ЖТС=(2 000 000-930 000-20 000-50 000)*20%=200 000 теңге.

Корпоративтік табыс салығы бойынша салық кезеңі-жыл. КТС бойынша декларация тапсыру мерзімі- жылдың 31 наурызынан кешіктірілмей (2021 жыл үшін-2022 жылдың 31 наурызынан кешіктірілмей).

КТС бойынша салық есептілігінің формалары:

Мысалы: Жауапкершілікті шектеулі серіктестігі, корпоративтік табыс
Мүдінаты, ССТ-салық салынаатын табыс,
ЖКҚТ-жылдық жынтытық табыс.

ССТ=ЖКТ+/-Түзету - айырма – өткізілген шығындар

- * - МЗЖ (10%)
- ** - МӨМС жапналары (2%)
- *** - 1 ЕТЖ (2021 жылы)
- **** - 14 АЕК (2022 жылы).

(Өзге салықтар мен міндетті төлемдер бойынша мөлшерлемелер

2021 жыл	$100\ 000 \text{ тенге} - 10\ 000* - 2000** - 42$ $500*** = 45\ 500 \text{ тенге} \times 10\% =$ $4\ 550 \text{ тенге (ЖТЦ сомасы)}$
2022 жыл	$100\ 000 \text{ тенге} - 10\ 000* - 2000** -$ $42\ 882*** = 45\ 118 \text{ тенге} \times 10\% =$ $4\ 512 \text{ тенге (ЖТЦ сомасы)}$
	Кошпа алатыны: 83 450 тенге Кошпа алатыны: 83 488 тенге

Кесте 7 – ЖТС бойынша есептеу

2-мысал. Жеке тулганын табысы 100 000 теңге (Е/Ж 25 АЕК-тен көп) болган кезде жеке табыс салыгын (ЖТС) эсептеу үчүн:

Бақылау сұрақтары:

1. Мемлекеттің бюджеттің әлеуметтік-экономикалық мәні?
2. Мемлекеттік бюджет деген не?
3. Бюджет жүйесі және оның құрамы?
4. Республикалық бюджеттің кірістерінің құрамы мен құрылымы?
5. Республикалық бюджеттің шығыстарының құрамы мен құрылымы?
6. Жергілікті бюджеттің кірістерінің құрамы мен құрылымы?
7. Жергілікті бюджеттің шығыстарының құрамы мен құрылымы?
8. Біріңғай бюджеттік сыныптама?
9. Бюджеттің балансы?
10. Бюджет тапшылығы және оны қаржыландыру жолдары?
11. Бюджеттік үдеріс және оның стадиялары?
12. Бюджеттен тыс қорлардың маңыздылығы қандай?
13. Әлеуметтік бағыттағы бюджеттен тыс қорлар?
14. Экономикалық бағыттағы бюджеттен тыс қорлар?
15. Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру қорының атқаратын қызметтері?
16. Міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру қорындағы қаражат қалай қалыптасады?
17. Зейнетақы деген не және оның маңыздылығы?
18. Біріңғай жинақтаушы зейнетақы қорының мақсаты қандай?
19. Зейнетақы төлемдерін алуға кімдердің құқығы бар?
20. Зейнеткерлік жастың мөлшері қандай?
21. Айлық есептік көрсеткіш не үшін қажет?
22. Зейнетақы жинақтарының жас ерекшеліктеріне байланысты ең төменгі жетілікті шектері?
23. Зейнетақы төлемдері?
24. Базалық зейнетақы деген не және оның көлемі қандай?
25. Міндетті және ерікті жарна деген не?

2.6 Салық және салық жүйесі

Қазақстан Республикасының салық жүйесіне салық органдары, салықтық қатынастарды реттейтін құқықтық нормалар, салықтар, алымдар мен алымдар түріндегі бюджет жүйесіне төленетін міндетті төлемдердің жиынтығы кіреді.

Қазақстан Республикасындағы салықтар, алымдар мен баждар деп төлеушілерден Қазақстан Республикасының бюджет жүйесіне заңда белгіленген мөлшерде және мерзімде, сондай-ақ мемлекеттің ақылы қызметтерді көрсетуі үшін ақшалай қаражатты міндетті түрде ұстап қалу түсініледі.

Қазақстан Республикасының бюджет жүйесіне салықтардан, алымдар мен баждардан алымдар мен әртүрлі салықтық емес түсімдер түседі.

препараттармен камтамасыз ету.

мамандандырылған медициналық бұйымдармен, иммунобиологиялық заттармен, медициналық мақсаттағы бұйымдармен, медициналық Ұйымдарда емдеуге шетелдік мамандарды тарту.

10. Қазақстандықтар шетелге емдеуге жіберу және (немесе) отандық анатомиялық диатностика.

мамандандырылған медициналық көмек көрсетудегі патологиялық 9. Амбулаторлық, стационарлық және стационарлық жағдайларда камтамасыз ету.

көрсеткіштер болған кезде кан препараттарымен және оның компоненттерімен 8. Мамандандырылған медициналық көмек көрсету кезінде медициналық

7. Пластикалық көмек.

6. Медициналық оналту.

5. Мамандандырылған стационарлық көмек.

медициналық көмек.

4. Стационарды аймастыратын жағдайларда мамандандырылған 3. Амбулаториялық негізде мамандандырылған медициналық көмек.

2. Алғашқы медициналық-санитарлық көмек көрсету.

медициналық авиацияны тарту отырып.

1. Жергіз жәрдем қызметтері, оның ішінде жекеден жағдайларда Тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлеміне келесілер кіреді:

өз бетінше жасайды.

Халықтың басқа санаттары міндетті медициналық сақтандыру шарттарын -енбекке қабілетті халық үшін – жұмыс беруші.

есепте тұрған жұмыссыздар) – тиісті жергіздікті атқарушы отандар;

істемейтін кезеңдегі еңбек өтіліне есептелген адамдар; зейнеткерлер; уақытша жұмыс білім беру ұйымдарында оқитын адамдар; зейнеткерлер; күндізгі мемлекеттік -жұмыс істемейтін халыққа (кемелетке толмағандар; күндізгі мемлекеттік Сақтандырылушылар болып мыналар табылады:

кепілдік берілген көлемін алатын мемлекеттік коммерциялық емес ұйым.

бағдарламасы бойынша медициналық көмек беру арқылы азаматтардың қалыптастыруға арналған, міндетті медициналық сақтандырудың базалық бөлігіннен заңды ретінде тіркелген, ақшадай қорларды Міндетті медициналық сақтандыру қоры (бұдан әрі – Қор) – заңнамада болып табылады.

адамдар, сондай-ақ медициналық ұйымдар мен жеке тәжірибелік дәрігерлер Міндетті медициналық сақтандыру қоры, сақтандырылған қатынастарының қатынастары катысылушылары Міндетті медициналық сақтандыру қатынастарының қатысылушылары сақтандыру қоры жүзеге асырады.

азаматтары үшін әмбебап болып табылады және оны Міндетті медициналық сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

сақтандырудың құрамдас бөлігі ретінде Қазақстан Республикасының Міндетті медициналық сақтандыру мемлекеттік әлеуметтік

тұлғаларды айтады.

Салық төлеуші деп иелігінде салық салу объектісі бар жеке және заңды Кез-келген қазақстанның азаматы салық төлеуші болып саналайды. салықты жатқызады.

тікелей байланысты болмайды. Бұл салыққа акциз салығын, қосымша құн түрінде қалыптасатын салықтар, олар салық төлеушінің табысы мен мүлкіне Жанана салықтар бұлар тауардың бағасына немесе тарифіне үстеме қатысы бар салықтарды жатқызады.

Тікелей салықтарда салық төлеушінің табысына және мүлкіне тікелей 2.Жанана салықтар

1.Тікелей салықтар

Салықтар салық салу объектісіне байланысты бөлінеді: Салықтың бөлінуі

жанының бөлінуі.

Салық жүйесі мемлекетте алынатын салық түрлерінің, оларды құрудың және алуының нысандары мен әдістерінің, салық қызметі органдарының етеді.

Салықтардың фискалды, реттеуші, қайта бөлу функциялары қызмет үлкен үлес қосты.

А.Смит салықтардың қаттылығын зерттей отырып, салық жүйесіне пайда болуымен бірге қалыптасады.

Салықтардың экономикалық мәні олардың атқаратын функцияларына байланысты. Салықтар қаржымен тығыз байланысты және олар мемлекеттің бюджетке тиісті міндетті төлемдер болып табылады.

Салық дегеніміз біржақты тәртіппен қайтарусыз негізде төленуге ашық қариялануы керек.

Салық салудың жариялылық қаттылығы бойынша салық салудың мәселелерін реттейтін нормативтік құқықтық актілер ресми басшыларда

салық төлеушілерге қатысты біріншілік жүйе болуы тиіс.

Салық салудың біржақты қаттылығы бойынша салық жүйесі барлық және міндетті болуы тиіс.

Салық салудың әділдік қаттылығы бойынша салық салу жағына бірдей төленетін басқа да міндетті төлемдер айқыныстық, болуы тиіс.

Салық салудың айқыныздылық қаттылығы бойынша салықтар мен бюджетке толық көлемде және белгіленген мөлдіде орындауға міндетті.

Салық салудың міндеттілік қаттылығы бойынша салық агенті салықтарды жариялылық қаттылығы жатады.

Оларға міндеттілік, айқыныздылық, әділдік, салық жүйесінің біржақтылық, салық заңнамасы салық салудың біріншілік қаттылығына негізделгенді, салық заңнамасына негізделгенді.

Салық заңнамасына негізделгенді.

Салық Кодексі Қазақстан Республикасының жеке және заңды тұлғаларына және олардың құрылымдық бөлімшелеріне елдің бүкіл аумағы заңнаманы негіздегенді реттейді.

«Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

Салық және бюджетке төленетін міндетті төлемдер туралы» (Салық Кодексі) Қазақстанда салық жүйесінің, салықтық аялымдарды ұйымдастыру үшін

қызметшілер мен олардың жұбайлары 270.00 нысаны бойынша декларация 2022 жылыдан бастап оларға төнестірілген қазақстандық мемлекеттік субъектілерінің кірістеріне корпоративтік табыс салығы салынбады. қайта инвестицияланған өндіріс өнеркәсіп саласындағы шағын кәсіпкерлік өндірістік ғимараттар мен салынып жатқан объектілерді сатып алу есебінен Инвестициялық ахуалды жақсарту және өндіру өнеркәсібінің дамыту мақсатында инвестициялауға бөлінген кірістер корпоративтік табыс салығы салынбады. 2022 жылғы 1 қантардан бастап және негізгі капиталға қайта тауар өндірілуіне қолдау мен қорғауға бағытталған.

Мемлекеттік кірістер органдарының мәліметінше, бұл шара отандық болуына әкелді. Кәсіпкерлер мен өндірісшілер үшін тең емес басқарулық жатқандық пайда байланысты қосылған құн салығының жоғалуына әкелді. Ол сондай-ақ санап төмендетілген белгілі болды. Бұл фактілер салық салу базасының азаюына анықталды. Атап айтқанда, сырттан әкелінетін тауарлардың бағасы жүктерге мониторинг жүргізу барысында көптеген заң бұзушылықтарды кірістер органдары Еуразиялық экономикалық одақ елдерінен тасымалданатын баға деңгейін пайдалану да 2022 жылдың 1 қантарынан басталды. Мемлекеттік бағаларды анықтау үшін енгізілген сауда саясатының жаңа құралы. Төменгі тізімде тұрған импорттық тауарларға қосылған құн салығын есептеу кезінде бағаның төменгі деңгейі – Сауда және интеграция министрінің тауарлар үшін салық есептілігінің нысанын ұсыну қарастырылған.

Есептеулер бойынша, Сонымен қатар, арнаулы салық режимін пайдаланатын отырып, жеке кәсіпкер ретінде тіркелуге, салық және әлеуметтік төлемдерді міндеттемелерді орындауға жеңілдетеді. Мобильді қосымшаны пайдалана ерекшеліктері сәйкес, мобильді қосымша кәсіпкерлер үшін салықтық SalyqBusiness арнайы мобильді қосымшасы арқылы төлей алады. Осы 2022 жылдың 1 қантарынан бастап жеке кәсіпкерлер салықты е-берілген деп жоспарлануда.

Тауарлардың мобильді төлемдері туралы деректер тек 2025 жылдан бастап жеке кәсіпкер ретінде тіркелмеген, бірақ кәсіпкерлік қызмет белгілері бар тұтынушыларға тексерілетін. Сауда және қорғау істері керек.

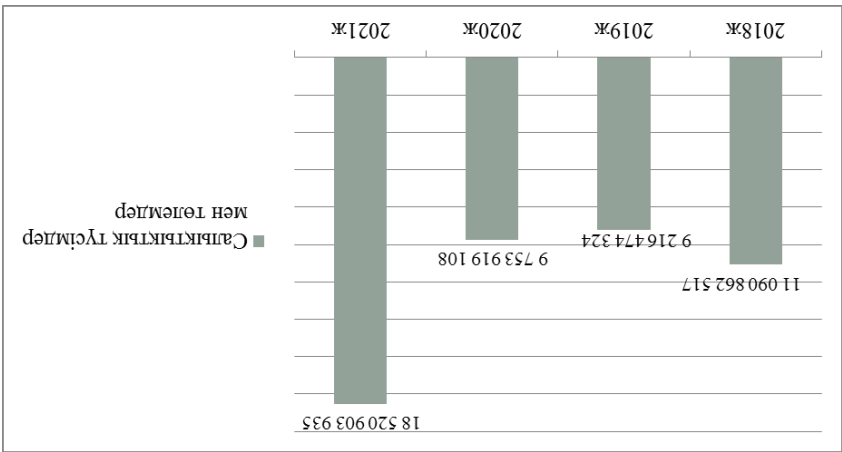
Кәсіпкерлер табысын ашық көрсетуі керек. Олар сонымен қатар тіркелуі міндетті.

Занна сәйкес, кәсіпкерлер мобильді аударымдар арқылы алынған бизнес кірістерін Мобильді төлем ерекшеліктері 2022 жылдың 1 наурызынан бастап күшінде енеді. Декларациясында кәсіпкерлердің кірістерін дұрыс көрсетуге мүмкіндік береді. Тауарлар мен қызметтерді төлеу үшін қолданылады. Бұл салық аударымдар» және «ұялы төлемдер» ұғымдары бөлек көрсетілген. Сонымен басшысы осы Занна 2021 жылғы 20 желтоқсанда қол қойды. Құжатта «мобильді «мобильді төлемдер» түсінігінің енгізілгенін қабылдады. Мемлекет 2021 жылғы 25 қарашада Қазақстан Республикасының Парламенті өнеркәсібі мәселелері жөніндегі уәкілетті органға хабарлауға міндетті.

өнеркәсібі министрінің Ақпараттық қауіпсіздік комитетінде мәнін

қырқүйектен кешіктірмей. 2022 жылғы 15 шілдеден кешіктірмей, электронды түрде – 2022 жылғы 15 тауарлық декларацияның ұсынуының соңғы мерзімі: қағаз жеткізілгенде – 2022 бірдей декларацияның бірінші кезеңінің декларациялар үшін кірістер мен мүлік мен міндеттемелері туралы декларацияны (250.00-нысаны) ұсынып жататын декларацияны жеке тауарлық жері бойынша береді. Активтері

Сурет 15 - Мемлекеттік бюджетке түскен салықтар мен төлемдер динамикасы, мың теңге

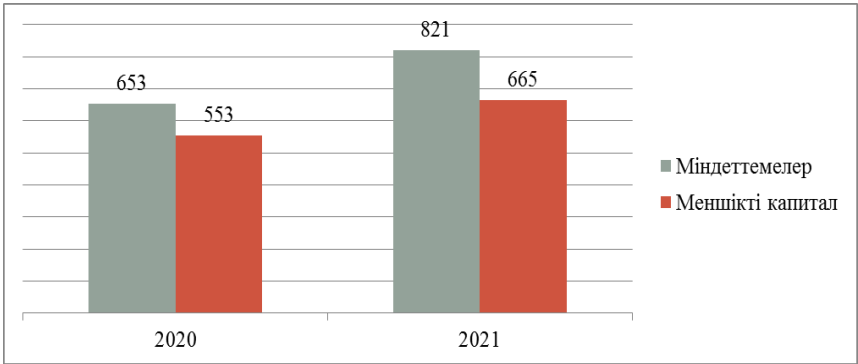
ұл құрылымындағы үлес.

Вексельдер және т.б.); инвестициялық алтын; тауарлық қаржы құралдары; тауарлық капиталдың қатысуы; бағалы қағаздар (акциялар, облигациялар, (автомобильдер, тіркемелер және т.б.); заңды тұтынушылар (жарғылық уәкелеттері және т.б.); моторлық көліктер және оларға арналған тіркемелер мәліметтерді көрсетуге міндетті: жылжымайтын мүлік (пәтерлер, үйлер, жер мәліметтерді көрсетуге міндетті: жылжымайтын мүлік (пәтерлер, үйлер, жер есепті салық кезеңінде сатып алу бойынша шығыстарды жабу көздері туралы орналастырған мүлік) қоса алынған). Сонымен қатар, декларацияда жеке тауарлар тауарлық тиіс, мемлекеттік немесе өзге де тіркеулерге жататын мүлікті сатып алу көрсетуге міндетті: жылжымайтын мүлік (пәтерлер, үйлер, жер мәліметтерді ішінде біздің елден тысқары жерлерден алынған кірістері) туралы мәліметтерді мүлік туралы декларацияда күнтізбелік жылы ішінде алынған табыстары (соның комитетінің мәліметінше, 2022 жылдан бастап жеке тауарлар табыстары мен кірістер Қазақстан Республикасы Қаржы министрілігі Мемлекеттік кірістер қыркүйектегі №927 бұйрығымен бекітілген.

Із қыркүйектегі Қазақстан Республикасы Қаржы министрілігінің 2021 жылғы тоғыз қарашадағы Қазақстан Республикасы Қаржы министрілігінің 2021 жылғы Жеке тауарлық кірістері мен мүлік туралы декларацияның нысаны және оны кезеңі аясында активтері мен міндеттемелері туралы декларация тапсырған. тапсырған. Бұрын бұл тауарлар жаппай бірдей декларациялаудың бірінші

2021 жылғы жағдай бойынша Қазақстан Республикасының сақтандыру секторында 28 сақтандыру ұйымы болды, оның ішінде 9 өмірді сақтандырумен айналысатын, 12 сақтандыру брокерлері және 58 актуарийлер бар.

2021 жылы сақтандыру секторындағы активтер жиыны 23 пайызға артып, 1,5 трлн теңгені құрады. Активтер құрылымында ең көп үлесті бағалы қағаздар алады, 33,2 пайызға өскен немесе 257 млрд теңгені қрайды.

Сурет 16 - Міндеттемелер мен капиталдың өзгеру динамикасы

Ал сақтандыру секторының міндеттемелері 2021 жылы 821 млрд теңгені құрады, оның 83,5 пайызы немесе 686 млрд теңгесі сақтандыру резервіне тиесілі.

Меншікті капитал 2020 жылы 20 пайызға ұлғайды және 665 млрд теңгені құрады. Оның өсуі сақтандыру ұйымдарының жарғылық капиталының және инвестициялық қызметтен түскен кірістер есебінен алынған таза пайданың өсуімен түсіндіріледі.

Кесте 11 - Сақтандыру сыйақылары мен төлемдер, қайта сақтандыру

Көрсеткіштер	01.01.2020ж		01.01.2021ж		Өсу, %
	млрд.тг	Үлесі, %	млрд.тг	Үлесі, %	
Сақтандыру сыйақылары	462,8	100	511,2	100	10,5
Қайта сақтандыруға берілген сақтандыру сыйақылары	82,4	17,8	93,7	18,3	13,6
Сақтандыру төлемдері	217,9	100	147,1	100	-32,5
Қайта сақтандыруға берілген тауекелдер бойынша шығыстарды өтеу	114,6	52,6	44,6	30,3	-61

2020 жыл бойынша жүргізілген сақтандыру төлемдерінің жалпы көлемі 147 млрд теңгені құрап отыр, бұл алдыңғы жылмен салыстырғанда 352,5 пайызға аз. Төмендеу себебі мүлікті залалдан сақтандыру сыныбы есебінен болып отыр.

тамақтандыруды қоспағанда, барлық аудандар үшін жойылады.

Арнаулы салық режимі «бөшек сауда салығы» тек 2022 жылдың соңына дейін қол жетімді. 01.01.2023 жылдан бастап бұл салық қоғамдық

№ АСР түрлері	Патент негізінде	2	3	4	5
Оналайтылған декларация	Тұрақты шегерім арқылы	Мобильді арқылы	Бизнес салық үшін) (ШОБ түрінде)	Ерекше талап	Ерекше талап
1 жылға табыс	Жұмысшы саны	Жұмысшы саны	Жұмысшы саны	1 жылға табыс	1 жылға табыс
жөк	жөк	жөк	жөк	жөк	жөк
30 адам	50 адам	144 184	250 адам	3 000 000	3 000 000
жөк	жөк	жөк	жөк	жөк	жөк
11 219 040	3 528	458 505 120	жөк	жөк	жөк
АЕК	АЕК	АЕК	АЕК	АЕК	АЕК
Төмен	Жоғары шегі	Жоғары шегі	Жоғары шегі	Жоғары шегі	Жоғары шегі
Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде
Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде	Патент негізінде

Кесте 8 - Қазақстандағы арнаулы салық режимдері, 2022 ж

Арнаулы салық режимінің (АСР) талаптарын түсінікті болу үшін кесте түрінде қарастырайық (8-кесте).

Арнаулы салық режимі- ҚР-ның Салық кодексінің 696-1, 696-2 баптары.

686-1, 686-2 баптары; -мобильді қосымша арқылы арнайы режим- ҚР-ның Салық кодексінің

697 бабы; -ауыл шаруашылығы өнімін өндірушілер үшін-ҚР-ның Салық кодексінің

тұрақты шегерім) – ҚР-ның Салық Кодексінің 683 бабы; -шатын бизнес субъектілері үшін (патент, оналайтылған декларация,

үшін арнаулы салық режимінің түрлерін ұсынады: Қазақстан Республикасының Салық Кодексі қазақстандық кәсіпкерлер

есептілігін табыс етудің ерекше тәртібі. Қазақстан Республикасының Салық Кодексі қазақстандық кәсіпкерлер

Арнаулы салық режимі (АСР) - салықтардың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің жекелеген түрлерін есептеудің, төлеудің, сондай-

қаржылануды қоспағанда, мемлекеттің басқа да маньзылы салаларын денсаулық сақтауды және мемлекеттің басқа да маньзылы салаларын

Қазақстан Республикасы азаматтық болып табылады. Бұл айыппұлдарды қорғайды және елге әлеуметтік секторды, инфрақұрылымды,

ресми тарифтері мен көрсеткіштерін білу маньзылы. Салықты уақтылы төлеу Қазақстан Республикасы азаматтық болып табылады. Бұл

Әлеуметтік салықты есептеу өте қарапайым. Тек ағымдағы жылдың қамтамасыз етуге жұмсалды.

әлеуметтік төлемдерді төлеуге, азаматтардың төлгі медициналық көмекпен

Жанама салықтар-тікелей салықтарға қарағанда керісінше, олар бағаға немесе тарифке үстеме түрінде қосылатын салықтар болып табылады. Жанама

салықтарға акциз салығы, қосымша құн салығы жатады.

2022 жылдың 1-ші қаңтарынан бастап Салық кодексінің шетелдік интернет-компанияларды Қазақстанда жеке тұлғаларға өткізген тауарлары мен

оларға көрсетілген қызметтері үшін қосылған құн салығын (ҚҚС) төлеуге міндеттейтін нормалары күшіне енді.

Ұлттық экономика министрлігінің мәліметінше, онлайн платформалар арқылы тауарлар мен қызметтерді сататын барлық шетелдік компаниялар

Қазақстан бюджетіне ҚҚС төлеуі керек.ҚҚС сомасы сатылған тауарлар мен қызметтердің құнының 12% құрайды.

Қосылған құн салығы – мемлекеттік бюджетке алынатын тауарлар мен қызметтер бағасының бір бөлігі болып табылатын жанама салық.

ЕАЭО елдерінде, атап айтқанда Қазақстанда өнімді сату арқылы ресейлік ұйымдар экспорттаушы компанияның осы сатудан ҚҚС алынбауына

байланысты үлкен экономикалық пайда алады.

Қазақстан Республикасына тауарларды импорттаушы тұлғалар.

Салық кезеңіндегі тауарларды, қызметтерді өткізу бойынша айналым сомасы (бір жылдан аспайтын) ең төменгі айналымнан аспаса, онда қосылған

құн салығы бойынша есепке қоюға болмайды. Ең төменгі айналым Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік төлемдерді, өсімпұлдарды, салықтарды және

басқа да төлемдерді есептеу үшін қолданылатын айлық есептік көрсеткіштің (АЕК) 30 000 еселенген мөлшерін құрайды. Ең төменгі айналымнан асып

кеткен жағдайда, сіз дереу салық органына ҚҚС есебіне жүгінуіңіз керек, әйтпесе қатаң айыппұлдар болуы мүмкін.

Қазақстан бойынша ҚҚС бойынша декларация тоқсан сайын есепті айдан кейінгі келесі айдың 15-іне дейін ұсынылады. ҚҚС төлеу мерзімі - сол айдың

25-і.

Қазақстанда ҚҚС мөлшерлемесі келесідей: -12% - - салық салынатын айналым және салық салынатын импорт бойынша;

-0% - - экспортқа тауарларды өткізу (түсті және қара металл сынықтарын қоспағанда) және халықаралық тасымалдауға байланысты жұмыстар мен

қызметтерді орындау бойынша айналым.

Қазақстанға тауарларды ҚҚС-сыз импорттау үшін ресейлік экспорттаушыға мыналарды дұрыс толтыру қажет:

-қазақстандық контрагентпен шарт;

-тауарларды әкелу және сатып алушыдан жанама салықтарды төлеу туралы декларация;

-жөнелту немесе жөнелту құжаттары.

Қосылған құн салығын ішкі тұтыну үшін шығару кедендік рәсімімен орналастырылған мынадай тауарлар бойынша ҚҚС төлеушілер белгіленген

тәртіппен есепке жатқызу әдісімен төлейді: 1) жабдық;

өкілдіктері осы қызметпен байланысты тәуекелдерді Қазақстан

Республикасының аумағында қызметін жүзеге асыратын шетелдіктер қатысатын кәсіпорындар, шетелдік заңды тұлғалардың филиалдары мен

Шетелдік азаматтар, азаматтығы жоқ адамдар, Қазақстан Республикасының аумағында қызметін жүзеге асыратын шетелдіктер

тұлғалармен тең негізде сақтандыру қорғау құқығын пайдаланады.

Шетелдік азаматтар, азаматтығы жоқ адамдар, Қазақстан Республикасының аумағында қызметін жүзеге асыратын шетелдік заңды

азаматтық-құқықтық жауапкершілікті қамтиды.

байқаусызда туындаған жағдайлардың салдарынан үшінші тұлғалардың өміріне, денсаулығына және/немесе мүлкіне зиян келтіруге байланысты

Сактандыру жауапкершілігі сактандырылған тұлғаның кінәсінен құқықтық жауапкершілікті сактандыру мүмкіндігі.

Азаматтық-құқықтық жауапкершілікті сактандыру – бұл мүлкі пайдалану кезінде зардап шегуі мүмкін тұлғалардың алдындағы азаматтық-

сактандыру сомасын төлеуді көздейді.

Ол сактандырушы шығынға ұшыраған, табысынан айырылған және кәсіпкерлік қызметінде күйзелген шығындарға ұшыраған жатқайлар туындаған кезде

Кәсіпкерлік тәуекелді сактандыру – сактандыру түрлерінің ерекше тобы. жиньтығы болып табылатын сактандыру түрі.

Мүлкітік сактандыру – заңды және жеке тұлғаларға бірдей тән заңмен -медициналық сактандыру.

-жазатайым оқинадан және аурудан сактандыру; -өмірді сактандыру;

Жеке сактандырудың келесі түрлері бар: тәуекелді сактандыру.

Жеке сактандыру жеке адамды оның денсаулығына немесе өміріне қауіп объектісі болуы мүмкін.

Азаматтың немесе заңды тұлғаның кез келген мүдесі сактандыру сактандыру түрі.

Еркіті сактандыру – тараптардың еркі бойынша жүзеге асырылатын өз бетінше төлейтін тұлғалар ең төменгі жаалаканың 5 пайызын төлейді.

Өз бетінше төлейтін тұлғалар ең төменгі жаалаканың 5 пайызын төлейді. Бірінші жылы төлем: қала тұрғындары үшін 1 АЕК, ауыл тұрғындары үшін 0,5 АЕК.

1,4 еселенген мөлшерінің 5% төлейді.

- жеке кәсіпкерлер мен жеке практика дәрігерлері - ең төменгі жаалаканың креск;

табыс алатындар, табысының 2%-ын төлейді, бірақ 12 000 теңгеден аспау - жұмыскерлер, оның ішінде азаматтық-құқықтық шарттар бойынша

18 000 теңгеден аспау керек;

- жұмыс беруші қызметкерге оның жаалакы деңгейінің 3% төлейді, бірақ жарналар мен аударымдар сомасы.

Міндетті әлеуметтік медициналық сактандыру (МӘМС) бойынша

-Қызметкерлерді еңбек (қызметтік) міндеттерін орындау кезінде жазатайым оқиғалардан міндетті сактандыру;

-Аудиторлар мен аудиторлық ұйымдардың азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сактандыру;

-Экологиялық тәуекелді міндетті сактандыру.

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап мемлекет міндетті медициналық сактандыру жүйесіне қатысушылардың бірі болып табылады және

азаматтардың жекелеген санаттары үшін әлеуметтік медициналық сактандыру жарналарын төлейді. Мемлекет жарна төлейтін азаматтардың санаттары оларды

төлеуден толығымен босатылады. Өз кезегінде, аталған санаттар бойынша салық агенті міндетті әлеуметтік медициналық сактандыру (МӘМС) бойынша

шегерімдерді төлемейді.

Азаматтардың келесідей санаттары міндетті медициналық сактандыруға жарна төлеуден босатылады (көптеген санаттар үшін мемлекет жарна төлейді):

-балалар (Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес 18 жасқа толмаған адам бала);

-жұмыссыз ретінде тіркелген адамдар;

-жұмыс істемейтін жүкті әйелдер;

-баланы (балаларды) 3 жасқа дейін тәрбиелеп отырған жұмыс істемейтін адам (баланың заңды өкілдерінің бірі);

-жүктілігіне және босануына, жаңа туған баланы (балаларды) асырап алуға (асырап алуға), баланы (балаларды) олар 3 жасқа толғанға дейін күтуге байланысты демалыстағы адамдар;

-мүгедек балаға күтім жасайтын жұмыс істемейтін адамдар;

-бала кезінен I топтағы мүгедекке күтім жасайтын жұмыс істемейтін адам;

-зейнетақы төлемдерін алушылар, оның ішінде ҰОС ардагерлері;

-қылмыстық-атқару (қылмыстық-атқару) жүйесі мекемелерінде (қауіпсіздігі ең төмен мекемелерді қоспағанда) сот үкімі бойынша жазасын өтеп жатқан адамдар;

-тергеу изоляторларында отырған адамдарға, сондай-ақ ұйқамақ түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылған жұмыс істемейтін адамдарға;

-жұмыс істемейтін қандас;

-«Алтын алқа», «Күміс алқа» алқаларымен марапатталған немесе бұрын «Батыр ана» атағын алған, сондай-ақ I және II дәрежелі «Ана даңқы» ордендерімен марапатталған көп балалы аналар;

-мүгедектер;

-орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары білім беру ұйымдарында, сондай-ақ жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында күндізгі оқу нысанында оқитын тұлғалар;

-жұмыс істемейтін мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмек алушылар;

-әскери қызметкерлер;

-арнаулы мемлекеттік органдардың қызметкерлері;

-құқық қорғау органдарының қызметкерлері.

міндеттемелер, ұзақ мерзімді міндеттемелер, меншікті капиталдан тұрады. активтер, ұзақ мерзімді активтер, ал пассиві үш бөлімнен: қысқа мерзімді бұхгалтерлік баланстың актив бөлімі екі бөлімнен: қысқа мерзімді мерзімді міндеттемелер және меншікті капитал.

және ол үш бөлімнен қалыптасады, олар қысқа мерзімді міндеттемелер, ұзақ мерзімді меншікті капиталды, кесіпорынның қарыздарын көрсетеді. Пассив бөлімі активтер бөлімінен қалыптасады.

ресурстарын, берешектерді көрсетеді және екі бөлімді көрсететін қысқа мерзімді, ұзақ мерзімді активтер бөлімінен қалыптасады.

Кесіпорынның қаржылық жағдайын талдау өте маңызды болып саналады. Кесіпорынның қаржылық жағдайының табысты болуына:

акциядан түсетін табысты білдіреді.

Акцияның қарапайым және артықшылықты түрлері бар. Дивиденд бастапқы капиталды білдіреді.

Жарғылық капитал кесіпорын ен алғаш құрылғанда қалыптасатын мүлдіктің нысанда қалыптасады.

Кесіпорынның жарғылық капиталы акционерлер үлесінен ақшадай және мақсаттыра аударылады.

акционерлеріне дивиденд негізінде беріледі және қоғамның басқа да анықталады. Таза табысы кесіпорынның меншігінде қалады және Акционерлік қоғамның баланстық таза табысы заңнамалық тәртіппен Акционерлік қоғам ұйымдық-құқықтық нысан түрінде құрылады. Коммерциялық ұйымдардың мақсаты пайда табу болып табылады.

кенейту үшін пайдалану кезінде пайда болатын ақшадай қатынастар. Каржы ресурстарын жұмылдыру және оларды өз қызметін жүзеге асыру және кенейту үшін пайдалану кезінде пайда болатын ақшадай қатынастар.

Коммерциялық емес кесіпорындардың қаржысы – бұл артық көздерден асыратын кесіпорындар. Коммерциялық емес кесіпорындар (ұйымдар) - бұл өз қызметін пайда алу мақсатында емес, тек олар құрылған мақсаттарға жету үшін ғана жүзеге асыратын кесіпорындар.

Кесіпорындарға қаржылық берешекті өтеу түріндегі төлемдер.

төлеу түріндегі банкілерге төлемдер;

-белгіленген норма шегінде несиені өтеу және олар бойынша сыяққы (мысалы, бюджеттен тыс қорларға аударымдар);

-мемлекетке төлемдер – өндіріс шығындарына жатқызылатын шегерімдер олар мыналарды қамтиды:

бұхгалтерлік есеп талаптарына сәйкес) көрсететін шығындардың бір бөлігі, кесіпорынның шығындарына жататын төлемдерді (атап айтқанда,

жұмсалады.

қорларды қалыптастыруға, олардың пайдаланылған бөлігіне айырбасқа тікелей

дамдыға бағытталған іс-шараларды жүзеге асырады;

ұйымдардың қызметтерін тұтынудың арқасында қысқа мерзімді

15) қаржылық қызметтерді, микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын қолжетімділігін арттыруға бағытталған іс-шараларды жүзеге асырады;

14) халықтың қаржылық сауаттылығын және халық үшін қаржылық мүдделерін бұзудың арқасында қаржылық қызметті жүзеге асырады;

ұйымдардың қызметтерін тұтынудың арқасында қысқа мерзімді және заңды 13) қаржылық қызметтерді, микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын орындарына бақылауды жүзеге асырады;

банкілердің осы бағдарламалар шеңберінде қабылданған міндеттемелерін қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламаларын іске асыруды, сондай-ақ жүзеге асырылатын жеке тұнғалардың тұрғын үй қарыздарын және ипотекалық 12) Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің еншілес ұйымдары арқылы алмасуды қоса алғанда, өзара іс-қимылды жүзеге асырады;

ұйымдардың реттеу, бақылау мен қадағалау мәселелері бойынша ақпарат халықаралық және өзге де ұйымдарымен қаржы нарығын және қаржы 11) өз қызметі шегінде басқа мемлекеттердің уәкілетті органдарымен, жөніндегі актілерін талдауды жүргізеді;

тұрақты мәліметтерді қоса алғанда, ақпараттық қауіпсіздігінің оқыс оқиғалары асыратын ұйымдардың актілеріндегі бұзудың арқасында, іріктер 10) банкілердің және банк операцияларының жекеменшік түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың орталықтарының қызметін жүзеге асырады;

6) қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарының салалық актілерін орындаудың бақылауы;

сондай-ақ банкілердің осы шаралар шеңберінде қабылданған міндеттемелерін қаржыландыратын банкілерді қалыптастыру шараларын іске асырады;

Ұлттық Банкінің және (немесе) оның еншілес ұйымдарының қаражаты есебінен 8) екінші деңгейдегі банкілерді, оның ішінде Қазақстан Республикасы қаржылануды дамытуды жүзеге асырады;

қызметтердің халықаралық стандарттарын ескере отырып, исламдық бірге исламдық қаржы құралдарының және исламдық көрсеткіштерін қаржылық 7) дербес және (немесе) Қазақстан Республикасының өзге де мемлекеттік органдарымен бірлесіп олардың қызметі шегерінде, сондай-ақ ұйымдармен қызметтердің қаржылық стандарттарын ескере отырып, исламдық 7) дербес және (немесе) Қазақстан Республикасының өзге де мемлекеттік реттеді;

ерекше реттеу рәжжін енгізеді және қызметі шегінде олардың қызметін 6) қаржы ұйымдарына және (немесе) өзге де заңды тұнғаларға қатысты пайымдауды пайдаланады;

оның ішінде 3-5-бабының 2-тармағында көзделген жағдайларда уәжді бақылау мен қадағалау шегеріндегі тауекелге бағдарланған тәсілді қолданады, портфельді басқару жөніндегі қызметті жүзеге асыратын ұйымдардың қызметін нарығында брокерлік және (немесе) дилерлік қызметті, инвестициялық сақтандыру) ұйымдарының, сақтандыру топтарының, бағалы қарыздар (кйта) жекеленген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың, сақтандыру (кйта) банкілердің, банк қолжыландыратын, банк операцияларының

дилерлік қызметті жүзеге асыратын ұйымның не агроөнеркәсіптік кешен субъектілеріне кредит беруді жүзеге асыратын ұйымдардың ұсынуы дауыс беретін акцияларының жүз пайызы тікелей немесе жанама түрде ұлттық басқарушы холдингке тиесілі күрделі, төлемді, мерзімділік және қайтарымдылық шарттарында ақшалай нысандағы қарыздар;

9) шетел валютасымен айырбастау операцияларын, оның ішінде қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын;

10) банкноттарды, монеталарды және құндылықтарды инкассациялау;

11) төлем құжаттарын инкассоға қабылдау (вексельдерді қоспағанда);

12) аккредитивті ашу (беру) және растау және ол бойынша міндеттемелерді орындау;

13) банкілердің қолма-қол ақшамен ресімдеуді көздейтін банктік кепілдіктер беруі;

14) банкілердің қолма-қол ақшамен орындауды көздейтін үшінші тұлғаларға банктік кепілдіктер мен өзге де міндеттемелерді беру.

Банк операцияларына Қазақстан Республикасының микроқаржы қызметі туралы заңнамасына сәйкес микроқаржы қызметін жүзеге асыратын ұйымдардың микрокредиттер беру жөніндегі қызметі кірмейді.

2021 жылы коронавирустық пандемияға байланысты COVID-19 инфекциясы және онымен күресу бойынша қабылданған шаралардан кейін қазақстандық қаржы нарығы қалпына келе бастады.

Кесте 14 - Банк секторының құрылымы

	01.01.2020ж	01.01.2021ж	01.01.2022ж
Екінші деңгейлі банктер, с.і.:	27	26	22
-жарғылық капиталына мемлекеттің қатысуымен	1	1	1
-шетелдің қатысуымен екінші деңгейдегі банктер	14	15	14
-еншілес екінші деңгейлі банктер	12	12	11

2022 жылғы 1 ақпандағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасында 22 банк, оның ішінде шетелдің қатысуымен 14 банк, оның ішінде екінші деңгейдегі 11 еншілес банк, 100% мемлекеттік 1 банк жұмыс жасайды.

Бақылау сұрақтары:

- Банкілердің экономикалық мәні неде?
- Қазақстан Республикасының банк жүйесі қандай?
- ҚР-ның Ұлттық Банкінің мақсаты?
- ҚР-ның Ұлттық Банкінің миссиясы?
- ҚР-ның Ұлттық Банкінің атқаратын негізі функциялары?
- Екінші деңгейлі банктер деген қандай банктер?
- Екінші деңгейлі банктердің атқаратын қызметтері мен операциялары
- Екінші деңгейлі банктердің қазіргі жағдайы?

ен жоғары кепілдік берілген сомалар асқанда ғана есептеледі.

Дәл 10 миллион теңге депозитке де толық кепілдік берілді, бірақ сыяқты теңгеге дейінгі депозитке сыяқакысы бар толық кепілдік берілді.

Есептелген сыяқакымен 10 миллион теңгені құрайды. Тұғара 10 миллион теңгедегі мерзімді депозит бойынша ең жоғары кепілдік сомасы ақшаның үлкен сомасын алу үшін әрқашан дерлік алдын ала хабарлау қажет.

Ішінде ақша шығару құқығын өзіне қалдырады. Банктің қасасаында қолма-қол жөн. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі банктің 7 жұмыс күні ілегенмен, мерзімді емес депозит ағымдағы шот емес екенін есте ұстатан шектеусіз ала алады, егер сома ең төменгі қалдықтан асып кетсе.

Көптеген банктерде салымшылар салымдардан ақшаны мерзімінен бұрын

Таратылған немесе лицензиясынан айырлған банктер	Төлемдер үлесі,%	Өтініш берушілер үлесі, %
«Валют-Транзит Банк» АҚ	98	24
«Казинвестбанк» АҚ	97	4
«Delta Bank» АҚ	51	12
«Qazaq Banki» АҚ	99	33
«Астана Банк» АҚ	99	23
«Эксімбанк Қазақстан» АҚ	99	40
«Tengit Bank» АҚ	94	17

бойынша

Кесте 16 - Кепілдік төлемдерінің статистикасы, 31.12.2020 ж жатқай

пайыздық мөлшерлемме деп аталады.

Капиталдандырылған нивестипциялардың бұл соңғы табысы жылдық тиімді кезеңде банк осы ұлғайтылған сома бойынша сыяқакын есептейді.

Түрае қосы. Салым бойынша сома есептелген сыяіақы есебінен өседі, ал келіесі Капиталдандыру — — салым сомасына есептелген сыяіақыны автоматты мөлшерлеммеге көбейтіліп, сыяіақы сомасы алынады.

мөлшерлемме бойынша алынады. Бұл қарапайым пайыз: депозиттің қалдығы Егер тұғна бөлек шотқа төлеуді таңдаса, онда сыяіақы номиналды (немесе картға) сыяіақы төлеу немесе капиталдандыру.

депозиттер үшін банк екі негізгі нұсқаны ұсына алады: жеке банктік шотқа депозиттер ағымдағы депозиттің соңғы табыстылығына асер етеді. Мерзімсіз Капиталдандыру депозиттің соңғы табыстылығына асер етеді.

пайыздық текшек болып табылады.

мүмкін. Мұндай депозитті жоғары мөлшерлеммен қабылдау банк үшін пайыздық мөлшерлемме бір жылға арналған депозитке қарағанда төмен болуы мерзімді депозит болуы мүмкін, мысалы, екі жыл - мұндай депозит үшін мөлшерлемме барлық шарттар үшін қолданылуы мүмкін. Ерекшелік ұзақ табылады. Мерзім, әдетте, сыяіақы мөлшерлемесіне асер етпейді: бірдей болады. Кез келген банктегі стандрт бір жылға арналған депозит болыға Банктерде 3 айда 3 жылға дейінгі мерзімге мерзімсіз депозиттер ашғаа уақытта ақшаны алуға болады.

Мерзім банктік салым шартында көрсетілгеніне қарамастан, кез келген

- Депозит түсініті және оның қажеттілігі?
- Мерзімді депозиттер, олардың ерекшелігі?
- Мерзімсіз депозиттер, олардың ерекшелігі?
- Жинақ салымдары, олардың ерекшелігі?
- Депозиттерге кепілдік беру қорының міндеттері?
- Депозит нарығы, оның даму жолдары?
- Жылдық тиімді мөлшерлемме деген не?
- Сыяақы мөлшерлемесі?
- Депозиттің салымдарды алу жолдары қандай?
- Депозиттерге пайыз есептеу және төлеу тәртіптері?

Бақылау сұрақтары:

төмендеуі, бұл өз кезегінде жинақтың өсуіне асер етті.

5. Бірқатар қараптиндік шектеулерге байланысты шығындардың 4. Бөлшек несиелеуге асер ету арқылы несиені көбейту.

және осы принципті кейіннен теңгедегі депозиттерге айырбастау. депозиттердің бастапқы кенесуіне байланысты мөлшерлемменің құнсыздануы

3. Валюта бағамының асері — теңгедегі шетел валютасындағы банктің базалық мөлшерлемесіне байланысты.

жоғары деңгейде сақталуы экономикадағы дағдарысқа жауап ретінде Ұлттық банкнің есебінен теңгенің, оның ішінде нақты бағамдардың жеткілікті 2. Олардың есебінен теңгенің, оның ішінде нақты бағамдардың жеткілікті көмектін рекордтық көлемдері, шаралар ұлттық валютаны қолдау.

кенейту — қамту Ұлттық қор қаражаты есебінен бюджет тапшылығын, әлеуметтік 1. Негізінен фискалдык арна арқылы жүзеге асырылатын ақша массасын көруге болады және оған келесі факторлар/тенденциялар асер етті:

Бір қарағанда, депозиттердің өсуі мен экономикадағы құлдырауды көрсетті. Консервативті кутулерге қарамастан, халықтың депозиттері рекордтық өсім дегенмен, депозиттердің өсу динамикасына қатысты біршама сондай-ақ Қазақтан Ұлттық Банкі мен Үкіметтің әрекет етуіне әкелді.

отандық экономикадағы іскерлік белсенділіктің айтарлықтай төмендеуіне, жаһандық коронавирустық пандемия және қараптиндік шектеулерді енгізу аитарлықтай асер еткен бірқатар оқиғалармен ерекшеленді. Осылайша, 2020 жыл депозит нарығының динамикасында құрылымдық дамуға

- жинақ салымды бойынша 15,5%;
- мерзімді депозиттер бойынша 12,9%;
- 12,5% және 13,0% мерзімсіз депозиттер бойынша;

максималды мандр:

2020 жылға ұсынылған теңгедегі депозиттер бойынша мөлшерлемелердің кепілдік өтемақы төледі, жазғы сомасы 92,4 млрд.

айырылған) банктерден өтемақы алуға 136,7 мың салымшы өтініш білдірді. Қор Кепілдік алу үшін 2020 жылдың соңында таратылған (лицензиясынан миллион теңгеге ғана берілді.

10 миллион теңгеден асатын депозитке толық кепілдік берілмейді, тек 10

1 Әлемдік тәжірибеде бағалы қағаздар пайда болуына қарай екі үлкен сыныпқа бөлінеді: негізгі және туынды.

2 Шығарылу нысанына қарай бағалы қағаздар эмиссиялық (акциялар, облигациялар) және эмиссиялық емес (вексель, чек, опцион) болып бөлінеді.

3 Иелену тәртібі бойынша бағалы қағаздар атаулы, ордерлік және ұсынушылық болып бөлінеді.

4 Қолданылу нысанына қарай бағалы қағаздар құжаттық және құжаттық емес болып бөлінеді.

5 Қызмет атқару мерзіміне қарай бағалы қағаздар мерзімді және мерзімсіз болып бөлінеді.

6 Шығарылу мақсаттарына қарай бағалы қағаздар коммерциялық және қор құнды қағаздарына бөлінеді.

7 Иесінің қаражатын салу нысанына қарай бағалы қағаздар борышты және үлесті болп бөлінеді.

8 Бағалы қағаздардың айналыстылығы мазмұнына қарай бағалы қағаздар нарықтық, нарықтық емес және айналыстылықтың шектеулі мүмкіндімен бағалы қағаздарға бөлінеді.

9 Табыс мөлшеріне қарай бағалы қағаздар табысты және табыссыз болып бөлінеді.

10 Табыстардың нысанына қарай бағалы қағаздар тіркеулі және өзгермелі сайықымен пайыздық, пайыздық (купонсыз), дисконттық, индекстелетін, сыйақылы және ұтыншты бағалы қағаздарға бөлінеді.

11 Мерзімінен бұрын өтелу мүмкіндігіне қарай бағалы қағаздар қайтарымды және қайтарымсыз болып бөлінеді.

12 Бағалы қағаздар айырбасталу мүмкіндігіне қарай айырбасталатын және айырбасталмайтын болып бөлінеді.

13 Экономикалық мәні бойынша бағалы қағаздар мынадай түрлерге бөлінеді: мемлекеттік облигация, облигация, чек, вексель, депозиттік және жинақ сертификаты, кондоссамент, акция, ұсынушыға берілген банктік жинақ кітапшасы, жекешелендіру бағалы қағаздары жән т.б.

Бағалы қағаздар нарығында акциялар басты орынды алады.

Акция — бұл белгілі бір тұлғамен акционерлік қоғамның капиталына салым салынғанын растайтын және дивиденд алу мүмкіндігіне құқ беретін бағалы қағаз.

Кіріс алу нысаны бойынша акциялар қарапайым және артықшылықты болып бөлінеді.

Қарапайым аккия бойынша төленетін дивиденд артықшылықты акция бойынша дивиденд төленгеннен кейін қалған кірістің ауытқуына байланысты болады. Қарапайым акцияның дауыс беру құқы бар.

Артықшылықты акция бойынша ұстаушы кірістің ауытқуына қарамастан қатаң белгіленген дивиденд алады.

Иелену нысаны немесе меншік принципі бойынша акциялар былай жіктеледі:

-атаулы;

Ивестипииялык компаниялар – бул жеке жеке инвесторлардын өз багалы каааааарына шынааруу караакаттарына жана кыяалына жана өөлүгөт жана шетелдег кесипорундарына акцияларына, облигацияларына жана баска да активтерине инвестипииялайтын несиес-кааркы институттарынын бир түрү. Бул ретте дивидендтер мен пайыздар түрүндө алынган табобгыт нини инвестипииялык компания өз акционерлери арасында бөлөт, ал багалы кааааарлар кураынын өөлүнөн түскөн пайда, адегте, резервтерге есептелет. Инвестипииялык

институттары және пошталық жинақ мекемелері кіреді.
Қажыз-несие мекемелерінің негізгі түрлеріне жатады:
-лизингтік компаниялар мен қорлар;
-факторингтік компаниялар;
-брокерлер мен дилерлер;
-сакатталып қалған компаниялар;
-қаржылық компаниялар;
-ломбардтар;
-несие мекемелері;

қазпошта сияқты мекемелермен беріледі. Парабанктік жүйе әкімшілік немесе ұйымдық негізде банк жүйесіне кірмейтін, банк қызметімен айналысқай ашпастағытын мекемелерді біріктіруді көздейді. Оларды кей әдебиеттерде мамандандырылған мекемелер деп те атайды. Парабанкинг (банктік емес) қаржы-несие мекемелері банктік мекемелерден ұсынылатын қызметтердің тар мамандануының болуымен ерекшеленеді. Сонымен қатар, банк қызметінің негізгі бағыты үш негізгі операцияны жүзеге асыру болып табылады — депозиттік, несиелік және есеп айырысу. Біріскен түрде оларды тек банк мекемелері ғана жүзеге асыра алады. Мұндай операциялар негізгі болып табымайтын бірдей қаржылық делдалар парабанк мекемелерге жатады. Парабанкинг жүйесінің құрылымына мамандандырылған несиесі-қаржы

Овернайт несиеси-бір түнгі берілетін банкаралық несиесі түрі. Несие жүйесі банктік және парабанктік жүйелен қалыптасады. Банктік жүйе коммерциялық банктің тарапынан берілетін несиелерді қараса, парабанктік жүйесі түрлі микроқаржы мекемелерімен, ломбардтық, сактаналыру

Бұл несиелерден басқа келесідей несиелер де бар. Ипотекалық несиенің тұлғарын үй сатып алуға немесе тұрақын үй құрылысы үшін жер сатып алуға бағынатыны ұзақ мерзімді несиенің болып табылады және келіп ретінде алынатын жатырған үй немесе жер табылады. Ломбардтық несиенің құнды заттарды келіпте қоя отырып, ломбардтық мекеменен берілетін қысқа мерзімді несиенің болып табылады. Келіп ретінде алатыныннан жасалған бұйымдар, бағалы заттар мен тұрмыстық техникалар болып табылады.

Испражында листинг процедурасынан өтуі керек.

Листинг – бағалы қағаздардың листингі аяқталуы деп осы бағалы процедурасын KASE ресми тізіміне енгізілген күннен бастап саналады.

Листинг процедурасын табысты өткен жағдайда, компания KASE листингтік компаниясы мәртебесін алады.

Листинг процедурасын өткеннен кейін компания тек жекеше емес, Қазақстанда көпшілік арасында орналастыруға мүмкіндік алып, компанияның өсуін және дамуын қаржыландыру үшін ұзақ мерзімді капиталдың ағымын қамтамасыз етеді. Осындай, Биржадағы листинг компанияларға капитал нарығына тұрарлық қолжетімділікті ұсынады.

Бағалы қағаздың манін екі жакты қарастыруға болады. Экономикалык позициядан бағалы қағаз келісідей құқыктарды білдіреді; бағалы қағазға ие болу, оны басқару мен мүліктік және міндетті құқыктар.

Бағалы қағаздардың жіктеуі:

биржа болып табылады. KASE және, көбі соның акционерлері болып табылатын, кәсіби қатысушы – Биржа мүшелерінің арасында тапхихи қалыптасқан серіктестігі коммерциялық компания ретінде Биржаның мүддесі мен, оның қызметтерінің ұтынатын, Биржа мүшелері арасында өзара тиімді тентерімге қолжеткізеді. KASE Қазақстанның биржалық нарығының тартымдылығын арттыру мақсатында өз қызметінің стандарттарын жетілдіріп отырады және басқа қатысушылар үшін корпоративтік басқару және ақпараттық аяқындық бөлігінде ұлғы болыта ұмытылады. Егер компания қазақстандық ұйымдастырылған қор нарығында қаржыландыру тартыта қызғытушылығы бар болса, ол Қазақстан қор

Құрылысшылар құрылған ұйым.
1993 жылдың 15 қаңтарында Қазақстанда ұлттық валюта – теңге енгізілді. 1993 жылдың 17 қаңтарында шетел валютасының сауда-саттығының ұйымдастыру үшін Қазақстандық банкаралық валюталық биржасы құрылып, бірнеше жылдан кейін оны атауы Қазақстан корпиржасы деп өзгертілді.
Құрылған сәттен бастап KASE Қазақстандағы кор және валюталық нарықтарға қызмет көрсетіп, қаржы нарығының ажырамаас инфляцияшылық болып табылатын және отандық экономикада маньдзды орын алатын, жалғыз

Екіншіге, қор биржасы оңтүстік азиядағы нарықтарда, қор биржасы коммерциялық емес кәсіби қатысушылармен акционерлік қоғам

Қор біржасының екі түсініті бар, біріншісінен бұл бағылы қараз мәлім жасау үшін ақпараттық қызмет көрсететін мамлігені жүргізуге өзіннің ғимаратының ұсыналатын және осы үшін комиссияның сыйақы алатын акционерлік ұйым.

Осыған байланысты бағалы қағаз нарығының қызмет етуі кәсіби қатысушылардың қызметтерін еңгезді.

3.4 Валюта және валюта жүйесі

Валюта жүйесі – бұл валюталардың, ережелердің, нормалардың, валюталық қатынастардың, механизмдердің, құралдардың және т.б. өз елінің ішінде валюталық қатынастарды қалпына келтіру және басқа елдермен валюталық операцияларды жүргізу үшін есеп айырысуларды, төлемдерді және басқа да әрекеттерді жүзеге асыру мүмкіндігін белгілеу.

Валюта жүйесі аймақтық деңгейде, ұлттық, жаһандық және халықаралық деңгейде әрекет ете алады.

Валюта жүйесі екі ұғымның – валюталық механизм мен валюталық қатынастардың жиынтығы болып табылады. Валюталық механизм оларды ұлттық және халықаралық деңгейде көрсететін құқықтық нормалар мен институттарды білдіреді.

Халықаралық валюта жүйесі (ХВЖ) – елдер арасындағы валюталық қатынастарды жүзеге асыру үшін құрылған ұйымдардың, ережелердің, әдет-ғұрыптардың, келісімдер мен құралдардың жиынтығы; яғни халықаралық экономикалық операцияларға ілеспе төлемдер. Халықаралық валюта жүйесі негізінен 1944 жылы 29 штат қатысқан Бреттон-Вудс конференциясында (АҚШ) пайда болды. Оның негізгі міндеті – валюталық өтімділікті (алтын қорының, шикізаттың, бір елдің қаржылық активтерінің, ұлттан жоғары қаржы активтерінің және т.б. көмегімен) өндіру, осылайша халықаралық сауда – ағап айтқанда, әртүрлі ұлттық валюталардағы есеп айырысуды жүзеге асыру мүмкін болады.

Валюта жүйесі – бұл валюталардың, оларды пайдалану және өзара айырбастау, төлем құралы ретінде пайдалану ережелері мен нормаларының, сондай-ақ валютаның айналысымен байланысты ақша қатынастарының жиынтығы. Валюта жүйесіне валютаның эмиссиясы мен айналысын реттейтін органдар да кіреді. Әлемдік, аймақтық (мысалы, еуропалық) және ұлттық валюталық жүйелер бар.

Валюта жүйесінің мақсаты – ел ішінде және елдер арасында қолма-қол ақшамен есеп айырысуды қамтамасыз ету үшін жағдай жасау. Валюталық жүйенің маңызды элементтері валюта бағамын анықтау, валюталық шектеулердің болуы немесе болмауы, халықаралық есеп айырысу нысандары, валюталардың өзара айырбасталу шарттары, халықаралық валюта нарықтары мен алтын нарықтарының режимі, халықаралық валюталық ұйымдар, мысалы, Халықаралық валюта қоры және т.б.

Дүниежүзілік валюта жүйесі – дүниежүзілік шаруашылықтың эволюциясының нәтижесінде пайда болған және мемлекетаралық келісімдермен заңды түрде бекітілген халықаралық валюталық қатынастарды ұйымдастыру нысаны. Дүниежүзілік валюта жүйесі ұлттық валюта жүйелерімен сыртқы экономикалық қызметке қызмет көрсететін ұлттық банктер, мемлекетаралық валюталық реттеу жүйесі және елдердің ақша-несие саясатын үйлестіру арқылы байланысады. Ұлттық және әлемдік валюта

мөлшерлемесі бар қайтарымсыз салым.

Жинақ салымы – теңгедегі депозиттердің ішіндегі ең жоғары сыяқты

№	Банктер атауы	№	Банктер атауы
1	«Alip Bank» (China Citic Bank Corporation Limited EB) АҚ	13	«Нұрбанк» АҚ
2	«AsiaCredit Bank (Азия Кредит Банк) АҚ	14	«Ситибанк Қазақстан» АҚ
3	«First Heartland Iysan Bank» АҚ	15	«Торгово-промышленный Банк Китая в Алматы» АҚ
4	«Kaspi Bank» АҚ	16	«Шинхуа Банк Қазақстан» АҚ
5	«АТФбанк» АҚ	17	«Capital Bank Kazakhstan» АҚ
6	«Bank RRB» АҚ	18	«ForteBank» АҚ
7	«Bank Kassa Nova» («ForteBank» АҚ EB) АҚ	19	«Альфа-Банк» АҚ EB
8	«ДентріКредитБанк» АҚ	20	«Банк Китая в Қазақстан» АҚ EB
9	«КЭИ БАНК» АҚ EB	21	«Национальный Банк Пакистана» в Қазақстан АҚ EB
10	«Еуразиялық Банк» АҚ	22	«Жинақбанк» АҚ EB
11	«Отбасы банк» АҚ	23	Банк ВТБ (Қазақстан) АҚ ЕҰ
12	«Қазақстан Халық Банкі» АҚ	24	«Банк Хоум Кредит» АҚ EB

Кесте 15 - Қорға қатысушы банктер тізімі (31.12.2020ж мәлімет бойынша)

- 5 млн теңге, шетел валютасындағы депозиттерге

мерзімсіз депозиттерге;

- 10 млн теңге, қарточкалар, шоттар және ұлттық валютадағы басқа да валюталарға депозиттерге;

- 15 млн теңге, жинақ (мерзімді) салымдары бойынша ұлттық Кепілдіктің максималды сомасы;

қор кепілдікті өтеу бойынша міндеттемеден босатылады.

Салымшыларға кепілдік өтемақы төлеу банктің лицензиясынан айырылу күнінен 35 жұмыс күнінен кешіктірмей басталады. Операцияларды жүргізу туралы шешім қабылданған жатқайда депозиттер, басқа активтермен қоса басқа қаржы мекемесіне жіберіледі және салымшы оған ері сол мекеменің салымшысы болып табылады. Нәтижесінде,

Салымшыларға кепілдік өтемақы төлеу банктің лицензиясынан айырылу күрылады. Қордың құрылтайшысы ҚР-ның Ұлтты Банкі саналады..

1999 жылғы 15 қарашаның қаулысына сәйкес құрылды. Қор ұйымдық-құқықтық нысанды акционерлік қоғам түрінде коммерциялық емес ұйым болып кепілдік қоры Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінің басқармасының депозиттерге кепілдік беру қоры құрылған болатын. Қазақстандық депозиттерге жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында Қазақстандық банктерге салынған депозиттерге сенімділікті арттыру үшін, елдің қаржы тәртібін сәйкес банктік шоттарда ақша сомасы белгілі бір бір мерзімге салу.

немесе банктік және қаржылық операцияларды жүргізудің қолданыстағы депозит – депозиттік операциялардың субъектілері банкке салатын

3.3 Депозит нарығы

Депозит нарығы – банкілер мен айырмашылығы мен сипаттаытын элементтерден де көрінеді.

Валюта жүйесі - шарттық-құқықтық нормаларда бекітілген экономикалық қызмет пен нарықтың дамуы нәтижесінде қалыптасқан ақша қатынастарының жиынтығы. Бұл халықаралық айналымдағы ақшаның қызмет етуінен туындайтын ақша қатынастарының бір түрі.

Валюталық қатынастар – бұл сыртқы сауданы жүзеге асырудағы, экономикалық және техниканың көмек көрсетудегі, шетел валютасын сатып алу операцияларындағы ақша қатынастары және т.б.

Халықаралық валюталық қатынастар – бұл елдер арасындағы валюталық қатынастарды қамтамасыз ету үшін құрылған ұйымдардың, ережелердің, әдет-ғұрыптардың, келісімдер мен құралдардың жиынтығы; яғни халықаралық экономикалық операциялардан туындайтын төлемдер.

Ұлттық, аймақтық және әлемдік валюта жүйілері бар. Дүниежүзілік және аймақтық валюталық жүйілердің негізін халықаралық еңбек бөлінісі, тауар өндірісі және сыртқы сауда құрайды. Дүниежүзілік валюта жүйесіне халықаралық қаржы институттары мен валюталық құралдардың жұмыс істеуін қамтамасыз ететін халықаралық шарттық және мемлекеттік-құқықтық нормалардың жиынтығы кіреді. Дүниежүзілік валютта жүйесінің элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның мемлекеттің және халықаралық валюта-қаржы ұйымдарының валюталық, ақша және алтын нарықтарының қызметіне байланысты. Ақша және алтын нарықтарының өзіндік дамыған елдерді ескірін жүйесінің маңыздылығының өсуі өнеркәсібі дамыған елдерді ескірін жүйесіне, валюталық қызметіне арапалу дәрежесіне байланысты. Ақша мемлекеттің және халықаралық валюта-қаржы ұйымдарының валюталық, ақша және алтын нарықтарының көп жатқайда валюталық механизмнің тиімділігіне, экономикалық стратегиясы көп жатқайда валюталық механизмнің тиімділігіне, өнеркәсібі дамыған елдердің экономикалық дамуы мен сыртқы алтын нарығының қызмет ету жатқайлары.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

болып валюта табылады.

Валюталық қатынастар - бұл әлемдік шаруашылық пен ұлттық шаруашылықтар жұмыс қорытындыларымен өз-ара айырбас процесінде қалыптасатын қоғамдық қатынастардың жиынтығы. Олардың негізгі объектісі мәжбүр етеді.

Валюталық қатынастар - бұл әлемдік шаруашылық пен ұлттық шаруашылықтар жұмыс қорытындыларымен өз-ара айырбас процесінде қалыптасатын қоғамдық қатынастардың жиынтығы. Олардың негізгі объектісі мәжбүр етеді.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

Ұлттық ақша жүйесі – бұл төлем айналымы жүзеге асырылатын, қорамды, валюталық паритет пен ұлттық валютаның бағамы, валютаның элементтеріне төлем құралдарының белгілі бір жиынтығы, валюта бағамы мен валюталық паритет, айырбастау шарттары, халықаралық төлем формалары, халықаралық валюта және алтын нарықтарының режимі, халықаралық және ұлттық банк институттары жатады.

3.5 Бағалы қағаздар нарығы

Бағалы қағаз нарығы дегеніміз – бағалы қағаздарды сатып, сатып алу бойынша болатын субъектілердің арасындағы экономикалық қатынастардың жиынтығы.

Бағалы қағаздар нарығы басқа нарықтың түрлерінен тауарлардың ерекше түрлері сипаты бойынша ерекшеленеді.

Бағалы қағаз нарығының тауары болып бағалы қағаз саналады. Бағалы қағаз бұл бір мерзімде меншікті титулдық және қарыз міндеттемесі, кіріс алу құқы және сол кірісті төлеу міндеттемесі.

Бағалы қағаз нарығының объектілері болып түрлі бағалы қағаздар табылады. Кәсіпорынның қосымша капиталға деген қажеттілігі әртүрлі себептерге байланысты болуы мүмкін, олардың ең бастылары жаңа негізгі қорларды сатып алуы және ескіні модерлизациялау, айналым қаражатын толықтыру.

Бағалы қағаздар нарығы қосымша капитал алудың тиімді жолы болып саналады.

Бағалы қағаздар нарығының негізгі принциптері мыналар:

- Эмиссия жөніндегі толық ақпарат
- Бағалы қағаздар нарығына қатысушылардың квалификациясы

Бағалы қағаз нарығы құрылымы :

- Бірінші нарық
- Екінші нарық.

Бағалы қағаздың бірінші нарығы бағалы қағаздың эмитенттен бірінші инвесторға өтуін көрсететін экономикалық кеңістік болып табылады. Осы кеңістіктің шегінде эмитент өзіне қажетті капиталды алады. Бағалы қағаздың әрі қарай қозғалысы эмитент үшін кірістің көзі болып табылмайды.

Бағалы қағаздардың екінші нарығы – бұл бағалы қағаздарды эмитенттен сатып алған алғашқы инвестордан бағалы қағазды сатқанда түсетін айналыс сферасы.

Бұл нарық ұйымдастырылмаған және ұйымдастырылған деп бөлінеді.

Бағалы қағаздың ұйымдастырылмаған нарығы үлкен қиыншылықтарды туындатады. Бірдей бағалы қағаздардың курсының әртүрлі болуы сатып алушыларды неғұрлым арзан баға сатып алуға ұмтылуын туындатады. Бұл үшін арзан бағалы қағаз табу мақсатында барлық елді аралап шығу керек.

несие пайызының жай ставкасы бойынша 2 жылға берілі.

Табу керек: өскен соманы (S)

Шешуі:

$$S = 2\,000\,000 * (1 + 0,2 * 2) = 2\,800\,000 \text{ теңге}$$

$$P = 2\,800\,000 / (1 + 0,2 * 2) = 2\,000\,000 \text{ теңге}$$

Ал егер де осы 2 800 000 теңгені дисконттайтын болсақ, онда:

$$P = S / (1 + i)^n$$

Күрделі несие ставкасы негізінде дисконттау:

$$P = S / (1 + in)$$

Жай несие ставкасы негізінде дисконттау:

$$S = P(1 + i)^n$$

Өскен соманы күрделі несие ставкасы бойынша анықтау формуласы:

п-есептеу кезеңі (жылмен).

i-пайыздың жылдық ставкасының мөлшері;

P-бастапқы ақша сомасы;

S-өскен сома;

мұндағы:

$$S = P(1 + in)$$

формуласы:

Өскен соманы анықтаудың жай несие ставкасы бойынша компанияның

компанияның деп атайды.

анықтау дисконттау деп аталса, ал өскен соманың мөлшерін анықтауды бірге қайтару сомасын білдіреді. Өскен соманың кәзіргі кездегі мөлшерін Өскен сома бұл несие берушімен берілген соманың болашақта пайызбен сонында есептелген пайыздар ретінде түсінділеді.

немесе инвентаризацияланған ақша) оның бастапқы сомасы есептеу кезеңінің Несиенің есептелген сомасы (қарыз, депозит, несиенің басқа түрлері айналынған.

Қаржылық әдістерде есептеу мөлшерлемесі бойынша алынған пайыздар дисконттық мөлшерлемесі бойынша деп аталады.

Пайыз есептеуде қолданылатын мәндер:

i – пайыздың жылдық ставкасының салыстырмалы мөлшері;

Iг -жыл бойы төленетін пайыздың ақша мөлшері;

I - пайыз есептелген бүкіл кезеңдегі пайыздық ақшаның жалпы сомасы;

P – бастапқы ақша сомасының мөлшері;

S - өскен сома;

Kп – өсу коэффициенті;

n – есептеу кезеңінің жылмен саналатын ұзақтығы;

d – есептеу кезеңінің күнмен саналатын ұзақтығы;

k - жылдың күнмен саналатын ұзақтығы.

Егер несие ұзақтығы бір жылдан кем болған жағдайда қолданылатын формулалар:

$$S = P * (1 + i(d/K))$$

$$P = S / (1 + i(d/K))$$

Несиенің берілу мерзімі белгісіз болған жағдайда:

$$n = (S - P) / (P * i)$$

Берілген формулаларды түрлендіре отырып түрлі жағдайларда белгісіз мөлшерлі табуға болады.

Бақылау сұрақтары:

- Банктік жүйе?
- ҚР Ұлттық Банктің мақсаты, атқаратын міндеттері?
- ҚР-ның Қаржы нарығын реттеу және дамыту агенттігінің атқаратын қызметтері?
- Екінші деңгейлі банктер, олардың атқаратын қызметтері?
- Несие және оның қажеттілігі?
- Коммерциялық несие, оның мәні?
- Банктің несие, оның мәні?
- Несие жүйесі?
- Парабанктік мекемелер?
- Ломбардтар және олардың атқаратын қызметтері?
- Инвестициялық компаниялар?
- Сақтандыру компаниялары-парабанктік мекеме ретінде?
- Қазпошта мекемесінің атқаратын қызметтері?
- Несие пайызы және оның түрлері?
- Жай және күрделі пайыздық есептеулер, олардың ерекшелігі?

бекітеді, бірақ ол уақыт өткеннен кейін орындалады;

- мерзімді мәміле бойынша валюта құрсы мәміле жасалған кезінде аяпшақтығы бар;

- мәміленің жасалу мерзімі мен орындалу мерзімінің арасында уақыт ерекшеліктері мыналар:

болып табылса, форвардтық операциялар құрылым және оның Егер қолма қол валюталық операциялар қысқартылған валюталық мәміле кейін, жабықтықтай жөніндегі келісім шарты жүргізілетін операция.

Белгілі бір сомасмен мәміле жасалған соң, келісілген уақыт мерзімі өткеннен Мерзімді валюталық операциялар - бұл екі жақтың шет ел валютасының кезінде алу үшін пайдаланылады.

Бұндай мәмілелер сыртқы сауда операциясының жүргізуге қажетті валютаның дер бұндай операция тез арада жабықтықтаулы жүргізу мәмілесі деп те аталады. Бойынша жабықтықтау шартында валютаны сатып-сатып алуға жасалады. Кейін екінші жұмыс күнінде және мәміле жасалған күні бекітілген құрс қолма – қол валюталық операциялар банкпен, мәміле жасалған күннен -мерзімді (форвард).

-қолма – қол (spot);

Валюталық операциялар былай жіктеледі.

3. Валюталық кіріс алу.

саясатқа әсер ету.

2. Орталық банктің саясаты арқылы ұлттық және банк аралық валюталық үшін шет ел валютасымен қамтамасыз ету

1. Коммерциялық және коммерциялық емес сферада төлем жүргізу Валюталық сауда мынадай қызметтер атқарады:

мүмкіндік береді; ол тікелей және жанама болып бөлінеді.

Айырбасқа ұсынылған екі ақша бірлігінің өзара қатынасының анықтауға табыстылығы және төлем балансының жағдайы әсер етеді.

Валюталық құрс деңгейіне инфляция қарқыны, бағалы қараздардың деп аталады.

құрстың негіздемесі болып табылатын өз-ара қатынас болса валюталық паритет ақша бірлігінің құны. Зан жүзіне екі валюта арасында бекітілетін валюталық қатынас немесе басқа елдің ақша бірлігі арқылы көрсетілген белгілі бір елдің валюталық құрс - түрлі елдердің ақша бірліктері арасындағы өз-ара

валюталардан тұратын валюта қоржынына бекітеді - мысалы, доллар мен еуро.

бағамның басқа мемлекеттің валютасына немесе бірнеше кен тараптан тұрақты валюта бағамы ен қатаң режим: елдің орталық банкі айырбас белгілейді.

қалыптастыру процесін бақылайды. Мысалы, ол валюталық жолақты басқарылатын құбылмалы айырбас бағамында Ұлттық банк құрсты оның өзгеру траекториясының белгілемейді.

байланысты. Орталық банк ұлттық валюта бағамының мақсатты мәнін немесе құбылмалы валюта бағамы, ол тек валютата сұраныс пен ұсынысқа

Кесте 17 - Ұлттық және дүниежүзілік валюталық жүйенің негізгі элементтері

Ұлттық валюталық жүйе	Дүниежүзілік валюталық жүйе
1. Ұлттық валюта	Резервтік валюта, халықаралық есептесу, валюталық бірлік
2. Ұлттық валютаның алмасу шарты	Валюталрдың өзара алмастырылуы
3. Ұлттық валюта паритеті	Валюталық паритеттің ортақ режимі
4. Ұлттық валюта бағамының режимі	Валбталық бағам режимінің регламенті
5. Валюталық бақылау, шектеу (болуы, болмауы)	Мемлекетаралық реттеу
6. Елдің халықаралық валюта өтімділігін реттеу	Мемлекетаралық реттеу
7. Халыаралық несие айналыс құралдарын пайдалану регламенті	Пайдалану ережесінің біртұтастығы
8. Елдің халықаралық есеп айырысуын реттеу	Халықаралық есеп айырысу формаларының біртұтастығы
9. Ұлттық валюталық пен алтын нарқтары режимі	Дүниежүзілік валюта мен алтын нарықтары режимдері
10. Елдің валюта қатынастарын басқарудың, реттеудің ұлттық ұйымдары	Мемлекетаралық валютаны реттеуді жүзеге асыратын халықаралық ұйымдар

Шетел валютасымен мәмілелерді атқарған кезде банктер арасында шетел валютасы ғана қолданылады.

Шетел валютасы қолма-қол және қолма-қолсыз валютаға бөлінеді. Қолма-қол валюта - аталған шетел валютасында есептелген ақшалар:

- шетелдік банктегі шоттағы қаражат;
- вексельдер;
- чектер.

Қолма-қол шетел валютасы – банкноталар мен монеталар нысанындағы қолма-қол ақша.

Бүкіл ұлттық валюталар айырбасталу мүмкіндігіне қарай екікатегорияға бөлінеді: айырбасталатын және айырбасталмайтын.

Валюталық операция шетел валютасын сатып алу, сатуды сипаттайды.

Валюта бағамы – бір елдің ақша бірлігінің басқа елдердің валюталарымен салыстырғандағы құны.

Валюта бағамына көптеген факторлар әсер етеді. Мысалы, ел халықаралық нарықта қанша тауар мен қызмет сатады және қанша сатып алады, экспорт пен импорт бағасы қалай өзгереді, елдегі және әлемдегі экономикалық жағдай қалай дамып жатыр. Орталық банк белгілейтін валюталық операциялардың ережелері мен валюта бағамының режимі маңызды рөл атқарады.

Валюта бағамының режимі мемлекеттің валюта бағамының қалыптасуына әсер етуге қаншалықты дайын екендігіне байланысты. Егер мемлекет мүлде араласпаса, валюта бағамы еркін өзгермелі деп айтылады. Егер белгілі бір сәттерде елдің орталық банкі әсер ету механизмдерін іске қосса, онда мөлшерлеме басқарылатын құбылмалы деп аталады, ал егер мемлекет мөлшерлемені қатаң түрде белгілесе, ол тұрақты деп аталады.

мақсатындағы мемлекеттік іс-әрекеттер

3.Жаңы мемлекеттік мағынасы жоғары тапсырмаларды шешу

жүргізілетін жиындар

2.Мемлекеттік әлеуметтік тапсырмаларды жүзеге асару мақсатында шетіндігі функциялар мен тапсырмалар жиынтығы

1.Арнаулы бағытта бағытталған шаралардың мемлекеттік қаржы

15. Қаржылық саясаттың түсінігін қалыптастыру

қалыбылмайтын тапсырмаларды шешу

5.Ілайда болған тепе-теңдікті жою,нақтыланған көлемдегі кейінге күрс

4.Ұлттық экономиканы сауықтыруға арналған орта мерзімге есептелген қоғам манайды проблемаларын шешу

3.Бірінші реттегі әлеуметтік сфераны дамытуға байланысты әлеуметтік күрс

2.Ұлттық экономиканы дамытуын қысқа мерзімді мақсатқа есептелген шешуді қарастыратын ұзақ мерзімді перспективана есептелген күрс

1.Үлкен масштабты экономика және әлеуметтік дамыту жолдарын

14. Қаржылық стратегия негізін анықтайды

5.Акция және вексель

4.Ақпалай аккредитив

3.Вексель

2.Сертифика

1.Акция және облигация

13. Бағалы қағаздардың негізгі түрлерін ата

5.Құрылыс қаржысы, мемлекеттік бюджет

құрылыс қаржысы

4.Республикалық бюджет, материялдық өндіріс саласының қаржысы, 3.Жаңы мемлекеттік қаржы, мемлекеттік бюджет, тұрғындар қаржысы

қаржысы

2.Мемлекеттік бюджет, арнаулы бюджеттен тыс қорлар, тұрғындар тұрғындар қаржысы

1.Жаңы мемлекеттік қаржы, шаруашылық субъектілердің қаржысы,

12. Қазақстан Республикасының қаржы жүйесінің негізгі құрамын ата

5.Ішкі және сыртқы саясатты жүзеге асыру бюджетті нақты бөлу

шараларды жүзеге асыру

4.Қоғамдық қатынастардың саласында экономикалық және әлеуметтік жүзеге асыру үшін белгілі бір мақсаттарға жету

3.Қоғамда мемлекет қаржының өзінің функциялары мен міндеттерін экономикалық формацияның бір бөлігі

2.Қаржы саясатында білімнің және өндірістік қатынастардың белгілі бір

-ұсынушыға.

Атаулы акция -нақты бір иегердің акциясы. Ол жөніндегі мәлімет кітапта тіркеледі. Бұл акция қолға сатылса, жаңа иегердің атына қайтадан тіркеу жүргізіледі.

Ұсынушы акциялар еркін айналыста жүретін, сондай-ақ акциялар дауыс беру құқы бар және дауыс беру құқы жоқ деп бөлінеді.Дауыс беру құқы бар – оларға акция, айырбасталатын қағаздар жатады.

Акция бағасының мынадай түрлері бар:

-Номиналдық баға - бұл баға бағалы қағазда көрсетіледі. Облигацияның номиналынан айырмашылығы акцияның номиналдық бағасы оның бағалы қағаз нарығындағы әрі қарай қозғалысына әсерін тигізбейді, тек ақпараттық сипат алады.

-Эмиссиондық баға, бұл баға бойынша акция бірінші нарықта сатылады, ол номиналдықтан жоғары болуы мүмкін. Ол үстеме эмиссиондық кіріс деп аталады және ол кіріс акционерлік қоғамның резервтік капиталын қалыптастырады.

-Нарықтық баға, бұл баға бойынша акция екінші нарықта жүреді. Қор нарығы үшін бұл акция бағасының негізгі нысаны. Осы баға акцияның нақты құндылығын анықтайды .

Акция иесінің акционерлік капиталға салымынан алатын кірісі дивиденд деп аталады. Акционер дивидендтің жылдық мөлшері таза кіріске байланысты болады. Дивиденд динамикасымен акция курсының арасында тығыз қарым – қатынас бар. Акционерлік қоғамның рейтингі дивиденд динамикасы өскен жағдайда ғана инвестордың көзқарасы бойынша жоғары болады. Дивидендтің үнемі өсуі акция курсының тұрақтылығын анықтайды. Сонымен акционердің кірісі екі құрамды бөліктен қалыптасады:

-акцияға келетін дивиденд;

-акцияның курстық құнының өзгерісі.

Сонымен қатар акционерлік қоғамның нарығындағы акция жағдайын келесі көрсеткіштер анықтайды:

-ір акцияға келетін таза кіріс.

Бұл көрсеткіш таз кіріс сомасының акцияның жалпы санына қатынасы ретінде анықталады.

Облигация – бұл қарыздық міндеттеме. Осы міндеттемеге сәйкес жалға беруші жалға алушыдан белгілі бір соманы уақыт өткеннен кейін және белгілі бір процентті алып тұруға кепілдеме алады. Облигация оның ұстаушыларына өзінің номиналдық бағасынан тұрақты процент түріндегі кіріс алып келеді. Облигацияның номиналдық , қайта сатып алу, нарықтық бағалары болады.

1) Нарықтық баға – облигацияда басылады және алдағы уақыттағы қайта есептеу мен процент есептеу кезіндегі негізгі база болып табылады.

2) Қайта сатып алу бағасы эмитент қарыздың уақыты өткеннен кейін облигацияны кері сатып алады.

3) Нарықты баға (курстық) - қарыздың шартына және облигацияны нарықта сату кезінде қалыптасқан жағдайларға байланысты анықталады.

превентивтілігі, ерекшелігі, нақтылық, жариялылық

1.Бақылаудың ретілігі, жаппайлығы, амбебаптылығы; бақылаудың

20. Қаржылық бақылау қатидаттарын ата

қозғалыстарының экономикалық қатынастары

5.Бұл ақша капиталының ертүрлі нысанындағы және бағалы қатидаттағы

4.Мемлекеттегі қаржылық қарым – қатынаста жар жиынтығы

бағдарламасы

3.Бұл мемлекеттіңәлеуметтік сұрақтарды бойынша қаржылық

2.Бұл әлеуметтік-экономикалық жоспарлау жүйесі

экономикалық - әлеуметтік жоспарлаудың құрамды бөлігі

1.Бұл қаржылық механизмнің қосалқы жүйесі және лементтерінің бірі

19. Қаржылық жоспарлау дегеніміз

5.Салыстырмалы әдіс, математикалық әдіс, бағанстық әдіс

салыстырмалы әдіс, мақсатты бағдарлама әдіс

4.Нормативтік әдіс, бағалық бағалау әдіс, базистік әдіс, бағанстық әдіс, бағалық бағалау әдіс,эксперименттік әдіс,нормативтік әдіс

3.Салыстырмалы әдіс,бағанстық әдіс, экономика –математикалық әдіс, әдіс,бағалық бағалау әдіс, базистік әдіс

2.Математикалық әдіс, бағанстық әдіс,қаржылық әдіс,бағдарламалық бағанстық әдіс, мақсатты-бағдарлама әдісі,экономика-математикалық әдіс

1.Қстрополяция әдісі,эксперттік бағалау әдісі,нормативтік әдіс,

18. Қаржылық жоспарлаудың әдістері

5.Қаржы саясатының мақсаты

4.Қаржының бақылау ұстамадары

3.Қаржының басқару ұстамадары

2.Қаржы жүйесінің ұйымдастыру ұстамадары

1.Қаржының жоспарлау қатидаттары

Үйлесуі, бірлік және үздіксіз - бұл

17. Орталықтаңдырылған және орталықтандырылмаған көзқарастардың

5.Қаржы саясатының тапсырмалары

4.Жоспарлау элементтері

3.Жоспарлау ұстамадары

2.Басқару ұстамадары

1.Басқару элементтері

16. Ақпарат, жоспарлау,ұйымдастыру, реттеу және бақылау

жүргізілетін саясатты

5.Несие-қаржы бағдарламаларының жиынтығы мен мемлектінің

4.Мемлекеттік салық бағдарламаларын шешу мақсатында мемлекеттік

4.Өртүрлі нысандағы ақша капиталының қозғалысы болатын нарық

5.Банкноттарды сату және сатып алу нарығы

55. Қай акцияның түрі жинақталған кіріс әкеледі

1.Артықшылықты

2.Қарапайым

3.Қарапайым және артықшылықты

4.Барлық түрі

5.Ордерлік

56. Инфляция дегеніміз не

1.Тауар мен қызметке деген бағаның біркелкі емес өсуі,ақшаның құнсыздануы

2.Шетел валютасының ұлттық валютаға қатынасындағы бағамның төмендеуі

3.Ұлттық валютаның шетел валотасына қатынасындағы бағамның төмендеуі

4.Сатып алушының сатып алушылық қабілетінің өсуі

5.Белгілі ұлттық валюта қатынасындағы бағамың аса жоғарлату

56. Ж.Боден қандай терминді енгізді

1.“Қаржы”

2.“Ақша”

3.“Баға”

4.“Құн”

5.“Салық”

57. Жалпы мемлекеттік қаржы,шаруашылық субъектілердің қаржысы, тұрғындар қаржысы бұл

1.ҚР ның негізгі қаржы жүйесінің құрамы

2.Кәсіпорынның қаржысының құрамы

3.Жеке тұлғаның қаржы жүйесінің құрамы

4.Резидент емес жеке тұлға қаржының құрамы

5.Материалдық емес сала қаржысының құрамы

58. Акция мен облигация қандай бағалы қағаз түрі

1.Негізгі

2.Туынды

3.Қосымша

4.Аударма

5.Қарапайым

шынындар.
2.Бұл- бюджеттен тыс қорларды бөлу және қайта бөлумен байланысты

айрықша экономикалық қатынастардың жиынтығы.

1.Бұл-қоғамдық өнімді бөлу және қайта бөлу процесінде пайда болатын

6.«Қаржы» дегеніміз не

- 1.Ж. Боден
- 2.Д.Кейнс
- 3.Лаффер
- 4.А. Смит
- 5.Барнет

5.«Қаржы» ұғымын енгізген ғұлама кім

- 1.“Қолма-қол ақша”, “табыс” “financia”
- 2.Карасүйек тауар
- 3.Қоғамдық тауар
- 4.Алтын сиктоктар
- 5.Баға

4.«Қаржы» ұғымын латын тілінен аударғанда қандай мағына береді

- 5.Брокерлер, инвесторлар

фирмалар

4.Инвестициялық компаниялар, дилерлік конторалар, консалтингтік

фирмалар

3.Брокерлер, дилерлер, мемлекеттік эйиестакы қорлары, консалтингтік

2.Инвестициялық қорлар, консалтингтік фирмалар, қор биржалары

1.Бағалы қағаздың эмитенттері, инвесторлары, инвестициялық делдаллар

3. Бағалы қазаз нарығына қатысушылар

- 1.Төлем құралы
- 2.Реттеу
- 3.Бақылау
- 4.Бөлу
- 5.Бақылау

2. Ақшаның атқаратын қызметтері

- 5.Құнның ақшалай қозғалысы
- 4.Бөлуші, директивтік және бақылаушы
- 3.Бөлуші, ұдайы өндірістік,эквивалентсіз
- 2.Ақшалай және бөлуші
- 1.Ақшалай, бөлуші, дерективтік,қор нысаны,эквивалентсіз

1. Берілген түрлерден қаржының ерекше белгілерін анықтаныз

Тест тапсырмалары

- Андеррайтинг бұл кепілденген эмиссия, бұл жағдайда инвестиция банк бағалы қағазды шығарушы эмитентке, оның облигациясын орналастыруға және белгілі бір ақшалай капиталын алуға кепілдеме береді. Яғни банк эмиссиясының барлығын келісілген курс бойынша банк несисінің көмегімен сатып алады. Содан кейін оларды әр түрлі инвесторларға неғұрлым жоғарғы курс бойынша таратады.

- Қоғамдық әдіс бұл бағалы қағаз нарығында облигацияны еркін ұсыну, бұл жағдайда инвестициялық банк эмиссиясының барлығын сатып алмайды. Ол әуелі корпорация атынан бағалы қағазды нарықта әр түрлі инвесторға ұсынады.

- Облигацияны тікелей орналастыру әдісі, бұл жерде корпорация қарызды өзіне алатын сәйкес сатып алушыларды табады. Мұнда эмиссия прессада хабарланбай-ақ және сатып алушының көпшілігін тартпай–ақ жүргізеді.

- Бәсекелестік сауда әдісі, ол аукциондық сипат алады. Корпорация эмиссия шартын анықтап, инвестициялық банкке облигацияны ұсынады. Содан кейін банктер нарыққа шығып «кім көп төлейді» принципімен өткізуді бастайды.

- Орналастырудың жаңа технологиясы әдісі, бұның мәні мынада корпорация жаңа эмиссияны орналастырған кезде банктің немесе брокер фирмасының делдалдық қызметіне сүйенбейді, яғни ол өзінде арнайы қаржыландыру бөлімше ашып, соның көмегімен бағалы қағаздар нарғына шығады.

Туынды бағалы қағаз - бағасы базалық инструменттің бағасының өзгерісіне тікелей байланысты болатын бағалы қағаздар. Оның базалық инструменті болып акциялар, облигациялар және валюталар табылады. Туынды бағалы қағаздың мынадай түрлері бар.

-Депозитаралық қолхаттар;

-Варанттар;

-Фьючерстер;

-Опциондар.

Депозитаралық қолхаттар бұл оның негізіндеакцияның белгілі бір саны жатырған нарықтық бағалы қағаз.Олар эмитент елдің сырт жеріндегі қор биржасындағы тіркелген және оны сатумен есеп айырысу сол биржаның бекіткен тәртібі бойынша жүргізіледі сәйкес депозитарлық қолхаттардың өлшем бірлігі еркін айырбасталатын өлшем.

Депозитаралық қолхаттың 2 деңгейі бар:

1. Бұл биржадан тыс нарықта айналыста жүретін институттарға байланысты. Бұл жерде эмитент компаниядан халықаралық стандартқа сай келетін қаржылық есеп талап етілмейді.

2. Листингтік форма

Депозитаралық қолхаттарды тәжірибеде демелген және демелмеген деп бөледі. Бірінші жағдай нарыққа шығарылған қолхат эмитент компанияның өзімен кепілденеді, екіншісі кәсіби делдалмен кепілденеді.

- 5.Қосымша құнға салық
- 4.Жер қойнауын пайдаланушыларға салық
- 3.Жер салығы
- 2.Мүлік салығы
- 1.Корпорация табыс салығы және жеке табыс салығы

31. Табысқа салынатын салық

- 5.Шетел заңды тұлғалары
- 4.Резидент еместер
- 3.Мемлекет
- 2.Салық төлейтін заңды тұлғалар

төлеушілер, яғни мемлекет азаматтары

1.Нақты салық ауыртпалығы түсетін жеке тұлғалар, түпкілікті салық

30. Салық салынушылар

салы

5.Сатылған тауарлар мен көрсетілген қызметтерге, жұмыстарға салық

4.Тұтынушы төлемейтін тауарларға салық

3.Тауар бағасына қосылған салық

2.Тауарларға салық

1.Тұтынушы төлейтін баға құнына қосылатын тауарларға салық

29. Ақшадер бұл -

- 5.Нақты ақшасыз
- 4.Аудару, тікелей
- 3.Есептеу, аудару
- 2.Қасалық, декларациялық
- 1.Тікелей, жанама

28. Салық салу тәсілдері

- 5.Аукционнан алым
- 4.Ақпиз салынғын төлеу
- 3.Жер қойнауынан салық төлеу
- 2.Жер учаскесінен салық төлеу

салынатын салықтар

1.Бұл жеке адамдар мен заңды ұйымдардың табыстары мен мүлкіне

27. Жеке түра салық

- 5.Қосылған құннан салық төлеу
- 4.Жер қойнауынан салық төлеу
- 3.Жер учаскесінен салық төлеу
- 2.Табыс көзінен салық төлеу
- 1.Салық төлеушінің кірісімен мүлкінен тікелей төленген салықтар

26. Тұра салықтар

4.Мемлекеттік бюджет,аудандық бюджет

5.Қалалық бюджет,аудандық бюджет

44. Коммерциялық несие

- 1.Тауар қажеттілігін қанағаттандырып, төдемін кейінге қалдыру
- 2.Барлық несие түрлері
- 3.Банк несиесі
- 4.Ипотекалық несие
- 5.Банк несиесі және ипотекалық несие

45. Мемлекеттік борыш түсінігін ашып көрсетіңіз

1.Бұл шығарылған және төленбеген мемлекеттік қарыздардың бережақ сомасы,есептелген процентті қосқанда

2.Бұл бережақ сомасы халықаралық несие бойынша, процентті қосқанда

3.Бұл бережақ сомасы несие бойынша, коммерциялық банкілерден ұсынылған,процентті қосқанда

4.Бұл бережақ сомасы несие бойынша, инвестициялық, жинақтаушы банкілер процентті

5.Бұл жүйе экономикалық агенттердің арасындағы мемлекеттегі ұлттық табысты тарату туралы ақша қатынастары

46. Мемлекеттік несие несімен ерекшеленеді

- 1.Ақылығында, мерзімділігінде, қайтарымдылығында
- 2.Бюджеттен бөлінеді, пайызсыз беріледі
- 3.Ұзақ мерзімді
- 4.Кепіл қойылады
- 5.Траншпен беріледі

47. Объектісі бойынша сақтандыру келесі салаларға бөлінеді

- 1.Мүліктік,жеке
- 2.Азаматтық құқықтық жауапкершілікті сақтандыру, өмірді сақтандыру
- 3.Кәсіпкерлік тәуекелдік сақтандыру,мүлік, жеке
- 4.Азаматтық-құқықтық жауапкершілікті сақтандыру, жеке,мүлік
- 5.Кәсіпкерлік тәуекелділікті сақтау,өмірді сақтау

48. Ақша нарығы

1.Қолма-қол ақша және қолма-қол ақшасыз төлем қаражаттарының нарығы

2.Нақты ақша нарығы

3.Қарасүйек тауар нарығы

4.Нақты емес ақша нарығы

5.Бағалы қағаз нарығы

және баскалары. олардың арасында Citigroup тобы, Morgan Stanley, Goldman Sachs, Credit Suisse немесе жергілікті кастодиан-банктер арқылы 43 шетелдік қаржы ұйымы бар, камтамасыз етеді. «Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ-та тікелей басқа да орталық депозитарийлерімен депозитаралық көшірер арқылы Федерациясының ұлттық есеп айырысу депозитарийімен және ЕАЭО елдерінің депозитарийі» АҚ Clearstream Banking халықаралық депозитарийімен, Ресей нарықтарының экомжүйесіне ықпалдасуын «Бағалы қағаздардың орталық қор нарығы инфрақұрылымының жаһандық капитал ұйым болып табылады.

түрлерін жүзеге асыратын бағалы қағаздар нарығындағы инфрақұрылымдық тізілімдерінің жүйесін жүргізу қызметі кесіби қызметтің айырықша нарығында депозитарлық қызмет және бағалы қағаздарды ұстайшылар «Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ бағалы қағаздар

қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ бар. инфрақұрылымдық портфельді басқарушы, 2 трансфер-агент, сондай-ақ 2 (немесе) дилерлер (18 банк және 20 банктік емес ұйым), 9 кастодиан-банк, 19 01.01.2021ж. жағдай бойынша бағалы қағаздар нарығында 38 брокер және сағу қысқа позицияны ашу деп аталады.

ашу деп аталады және бұл жердегі контрактіні сатып алу ұзақ позицияны ашу, ал қарама-қарсы мәміле. Фьючерстік контрактіні алғашқы сатып алу позицияны Опсеттік мәміле - бұл бұған дейін жасалған фьючерстік контрактіе бойынша сатып алуға жасалған стандарттық биржалық келісім шарт.

Фьючерстік контракт — биржалық активтің белгілі бір уақыт мерзімі, баға инструментті сатып жіберуге құқы береді.

Опцион PUT - өзінің иесеріне белгілі бір уақыт өткеннен кейін базалық бойынша базалық инструменттің белгілі бір санын сатып алу құқын береді.

Опцион КОЛЛ-өзінің иесеріне белгілі бір уақытта бекітілген баға 2.Опцион PUT. 1.Опцион КОЛЛ.

Опциондық контрактінің 2 негізгі типі бар:

орындамау бойынша таңдау құқын береді.

Опциондар бағалы қағаздар нарығында тәуекелдерді төмендету үшін қолданылады. Опциондық контракт оның иесеріне мәмілені орындау өз бетінше айналыста жүреді.

ұшін шығарылады. Варрант негізгі бағалы қағаздың қосымша бөгі бола отырып Варрант акция, облигациямен бірге оларды неғұрлым тартымды ету айналыста жүру мерзімі бағасы, жабылу тәртібі оны шығарған кезде бекітіледі. сол варантта көрсетілген негізгі бағалы қағаз айналыста жүреді. Варанттың табылады. Варрант негізгі бағалы қағаз шығарылған кейін одан бөлек алынып Варанттың эмитенті болып - негізгі бағалы қағаз шығарушы компания уақыттың ішінде бағалы қағаздың белгілі бір санын сатып алуға құқық береді.

Варрант - оның иесіне алдын-ала бекітілген баға бойынша белгілі бір

3.Облыстық бюджет,қалалық және аудандық 2.Мемлекеттік бюджет,облыстық бюджет қаладағы аудандық

43. ҚР-ның бюджет жүйесінің құрылымы 1.Мемлекеттік бюджет, жергілікті бюджет, облыстық, қалалық, аудандық, төмендеуі

5.Шетел валютасының ұлттық валютата қатынасындағы бағамның 4.Мемлекеттік қарыздың өсуін 3.Дотациялар,субсидиялар өсімін 2.Мемлекеттік кірістің шығыстан өсуін 1.Мемлекеттік шығыстың кірісінен артық болуын 42. Мемлекеттік бюджет тапшылығы негі қажет етеді

5.Дотация, субвенцияның көбеюі 4.Корғанысқа шығынның артуы 3.Әлеуметтік бағдарлама бойынша мемлекеттік шығын 2.Табыстың шығыннан көп болуы 1.Шығынның табыстан көп болуы 41. Мемлектің бюджеттік тапшылығы

5.Демократиялық,толықтылық 4.Айқындылық,бірік,демократиялық 3.Бірілік, шынайылық,демократиялық 2.Әділеттік, демократиялық,бірік,валюта 1.Бірілік, дербестік толықтылық, нақтылық, жариялыны 40. Бюджеттік жүйе қандай қатияттарға негізделді

5.Мемлекеттің мақсатты қорларға жинауға бөлетн ақшалаар 4.Мемлекеттің өкімшілік шығындары 3Мемлекеттің саяси-мәдени шараларды қолдауға жіберген ақша бөлігі 2.Мемлекеттік басқару апаратына байланысты ақша шығыны 1.Мемлекет қызметімен байланысты ақшаның азаюы 39. Мемлекеттік шығындар дегеніміз не

5.Трансферттар,бйлімге кеткен шығындар 4.Бйлімге кеткен шығындар 3.Экономикалық шығындар 2.Трансферттар,өзіндік қаржыландыру,дотациялар 1.Дотациялар,субвенциялар,субсидиялар 38. Қаржыландыру формаларын көрсетіңіз

4.Бөлу, бақылау 5.Сату, сатып алу

32. Прогрессивті салық мөлшерлемесі

- Табыс артқан сайын пайыз өседі
- Табыс кеміген сайын пайыз өседі
- Табыс пропорционалды болған сайын пайыз өседі
- Табыс қалыпты болған сайын пайыз өседі
- Табыс тұракты болса, пайыз өседі

33. Регрессивті салық мөлшерлемесі

- Табыс кеміген сайын, пайыз төмендейді
- Табыс кеміген сайын пайыз өседі
- Табыс тұракты болған сайын пайыз өседі
- Табыс өзгеріссіз болған сайын пайыз кемиді
- Табыс қарқынды болса, пайыз өседі

34. Салық жеңілдіктері

- Заңнамаға сәйкес төлеушілерді салықтан толық немесе ішінара босату
- Заңға сәйкес салық төлеу
- Арнаулы салық режиміне сәйкес салық төлеу
- Патент негізінде салық төлеу
- Талап негізінде салық төлеу

35. Акциздер

1.Бағаға қосылатын және сатып алушы төлейтін тауарларға салынатын салық 2.Жанама салық 3.Пропорциональды салық 4.Сүт, нан өнімдеріне салынатын салық 5.Импортқа салынатын салық

36. Салық міндеттемесі деген не

1.Салық заңына сәйкес салық төлеушінің мемлекет алдындағы міндеттемесі 2.Азаматтық кодексіне сәйкес пайда болатын салық төлеушінің бюджет алдындағы міндеттемесі 3.Конституцияға сәйкес салық төлеушінің бюджет алдындағы міндеттемесі 4.Мемлекеттік бюджетке сәйкес салық төлеушінің үкімет алдындағы міндеттемесі 5.Жергілікті және республикалық бюджет алдындағы міндеттемесі

37. Салықтардың функцияларын көрсетіңіз

- Фискалдық, реттеу, байта бөлу
- Басқару, бақылау
- Айырбас, төлем құралы

3	Белгіленген шегерімді пайдаланумен АСР: Таза табысқа арналған КТС және Салық кодексі 695-бабының 1-тармағында белгіленген салық салу объектісіне төлем көзінен ұсталатын КТС қоспағандағы КТС	20%	Салық кодексі 695-бабының 1-тармағы Салық кодексі 313-бабының 1-тармағы
	Салық кодексі 695-бабының 1- тармағында белгіленген салық салу объектісіне ауыл шаруашылығы өнімін, акваөсіру (балық өсіру шаруашылығы) өнімін өндіру, өз өндірісінің аталған өнімін, сондай-ақ осындай қайта өңдеу өнімдерін қайта өңдеу және өткізу жөніндегі қызметті жүзеге асырудан ауыл шаруашылығы өнімін, акваөсіру (балық өсіру шаруашылығы) өнімін өндіруші заңды тұлғалардың салық салынатын кірістерінен ұсталатын КТС	10%	Салық кодексі 695-бабының 1-тармағы Салық кодексі 313-бабының 2-тармағы
	Салық кодексінің 695-бабы 2- тармағында белгіленген салық салу объектісіне төлем көзінен ұсталатын ЖТС-ты қоспағанда, ЖТС	10%	Салық кодексі 695-бабының 2-тармағы Салық кодексі 320-бабының 1-тармағы
4	Бөлшек салық АСР: Салық кодексінің "КТС" 7-бөлімінде немесе "ЖТС" 8-бөлімінде белгіленген салық салу объектісіне төлем көзінен ұсталатын салықтарды қоспағанда, КТС (ЖТС). Шаруа немесе фермер шаруашылықтары үшін: бірыңғай жер салығы	3%	Салық кодексі 696-бабының 3 және 4- тармақтары
5	Шаруа немесе фермер қожалықтарына арналған АСР Салық кодексінің 703-бабында белгіленген салық салу объектісіне есептелетін бірыңғай жер салығы	0,5%	Салық кодексінің 704-бабы
Көлік құралдары салығы			
1	Көлік құралдары салығы салық салу объектісіне байланысты есептеледі	АЕК-те белгіленген мөлшерлемелер бойынша* АЕК* мөлшерінен шыға отырып белгіленеді	Салық кодексінің 492-бабы
Жер салығы			
1	Ауыл шаруашылық мақсатындағы жерлерге базалық салық мөлшерлемелері: -дала және құрғақ дала аймақтарының жерлеріне; -шөлейтті, шөлейтті және тау бөктеріндегі шөлейтті аймақтардың жерлеріне.	Бір гектарға шаққанда және топырақтың сапасы бойынша сараланады. Бонитет балдарына тепе-тең белгіленеді. Бір гектарға шаққанда және топырақтың сапасы бойынша сараланады.	Салық кодексінің <u>503-бабы</u>
2	Елді мекендердің жерлеріне базалық салық мөлшерлемелері	Бір шаршы метр ауданға есептегенде белгіленеді	Салық кодексінің <u>505-бабы</u>

103. Зейнетақыларды, жәрдемақыларды, әдрестік жәрдем ақыларды, мүгедектерге жәрдем ақылар төлеу бұл

1.Халықты әлеуметтік қорғауға жұмсалатын шыныстар

2.Халықты шығармашылық қамту шығындары

3.Халықты негізгі құралдармен қамту шығындары

4.Халықты сауықтандыру шығындары

5.Халықты сағуауатты өмір салтымен нәмету шығындары

104. Федеративті мемлекеттерде бюджет неше буынан тұрады

1.Үш буыннан

2.Төрт буыннан

3.Бес буыннан

4.Алты буыннан

5.Сегіз буыннан

105. Ұнитарлық мемлекеттерде бюджет жүйесі неше буынан тұрады

1.Екі буыннан

2.Үш буыннан

3.Жеті буыннан

4.Бір буыннан

5.Төрт буыннан

106. Бюджеттің кірісі мен шығысының тең болуы бұл

1.Баланс

2.Смета

3.Жоспар

4.Ақпарат

5.Мәлімет

107. Мемлекеттік бюджеттің кірісінің шығыстан артық болуы дегеніміз

1.Бюджет профициті

2.Бюджет дефициті

3.Бюджет тапшылығы

4.Бюджет санаты

5.Бюджеттің функцияоналдық тобы

108. Мемлекеттік бюджеттің шығысының кірістен артық болуы бұл

1.Бюджет дефициті

2.Бюджет профициті

3.Бюджет паспорты

4.Бюджет санаты

5.Бюджет санаты

2.Материялық,материялық емес қаржылар,жұмыстар

3.Тауарлар,жұмыстар

4.Қызметтер

5.Қоғамдық ұйымдар

98. Негізгі қаражат немесе негізгі құрал жабық бұл

1.Қызмет көрсету мерзімі бір жылдан астам ұзақ мерзімді материялық активтер

2.Қызмет көрсету мерзімі бір жыл болатын материялық активтер

3.Өндіріс барқында өзінің құнын түгелдей дайын өнімге аударатын материялық активтер

4.Өзінің құнын шығын элементтеріне сәйкес дайын өнімге бірден аударатын материялық активтер

5.Айнымалы шығындарды қаржыландыратын бір жыл қызмет ететін материялық активтер

99. Кіріс түсіру негізгі мақсаты болып табылатын және алынған табысты қатысушылар арасында бөлмейтін заңды тұлға бұл

1.Коммерциялық емес ұйымдар

2.Коммерциялық ұйымдар

3.Ақылы қызмет көрсететін ұйымдар

4.Жеке меншік кәсіпорындар мен ұйымдар

5.Аралас меншіктері кәсіпорындар мен ұйымдар

100. Халық (үй шаруашылығы),мемлекеттік емес кәсіпорындар мен ұйымдар,қоғамдық ұйымдардың қаржы ресурстары бұл

1.Мемлекеттік емес сектордың қаржы ресурстары

2.Мемлекеттің қаржы ресурстары

3.Жалпы қаржы ресурстары

4.Шегелің қаржы ресурстары

5.Дотациялық қаржы ресурстар

101. Әдісттік,анықталық,қоғамдық,қоғамдық классикалық категориялары кім ұсынтан

1.А.Смит

2.Батер

3.Ксенофонт

4.Черник

5.Аристотель

102. Жанана салықтың акыры төлеушісі

1.Тұтынушы

2.Занды тұлға

3.Мекеме

59. Белгілі бір кезеңге арналған қаржы ресурстарының және тиісті қаржы қатынастарының қозғалысын негіздеудің ғылыми процесі бұл

1.Қаржылық жоспарлау

2.Қаржылық болжау

3.Қаржылық бақылау

4.Қаржылық тексеру

5.Қаржылық пайымдау

60. Ішкі, сыртқы (халықаралық), шартты кредиттер бұлар

1.Мемлекеттік кредиттің түрлері

2.Екінші деңгейлі банктердің кредиттері

3.Қосалқы банктер кредиттері

4.Мамандандырылған банктердің кредиттері

5.Сақтандыру компанияларының кредиттері

61. Алынған және белгілі бір күнде өтелмеген мемлекеттік қарыздардың сомасы

1.Мемлекеттік борыш

2.Мемлекеттік кредит

3.Мемлекеттік құнды қағаз

4.Мемлекеттік облигация

5.Мемлекеттік акция

62. Мемлекеттік берешекті жаңа қарыз шығару есебінен өтеу

1.Қайта қаржыландыру

2.Айырбастау

3.Мерзімді ұзарту(консолидация)

4.Жоспарлау

5.Сәйкестендіру(унификация)

63. Заңнамалық актілер талаптарына орай жүзеге асырылатын сақтандыру

1.Міндетті сақтандыру

2.Ерікті сақтандыру

3.Жеке сақтандыру

4.Мүлікті сақтандыру

5.Занды тұлғаны сақтандыру

64. Тараптардың ерік білдіруіне орай жүзеге асырылатын сақтандыру

1.Ерікті сақтандыру

2.Міндетті сақтандыру

3.Мүлікті сақтандыру

4.Әскери қызметкерлерді сақтандыру

5.Занды тұлғаны сақтандыру

1	Патент негізінде:	1%	Салық кодексі 686-бабының 2-тармағы
2	Онаиылатылған декарация негізінде: (ЖТС) - салық салу объектісіне 3% мөшерінде есептелген салық сомасының 1/2 бөлігі; (2) алуыметтік салық - алуыметтік аударылар сомасын шетеріндегі салық салу объектісіне 3% мөшерінде есептелген салық сомасының 1/2 бөлігі.	3%	Салық кодексі 687-бабының 1-тармағы
Айналы салық режимі			
	жұмыскер үшін	1 АЕК*	
	өздері үшін	2 АЕК*	
2	Жеке кәсіпкерлермен және жеке практикамен айналысатын тұлғалармен есептегісін алуыметтік салық, төмендегілер мұнда кірмейді: салық есептегісін ұсынуы уақытша тоқтата тұру кезеңі; наиылатылған декарация негізінде АСР қолданытын және кәсіпкерлер; -есепті салық кезеңінде табысты алмаған тұлғалар: өздері үшін		Салық кодексі 485-бабының 2-тармағы
1	Занды тұлғалар есептегісін алуыметтік салық. Егер салық салу объектісі күнтізбелік ай үшін бір теңгедегі 1 АЕК ** деінін соманы құраса, онда салық салу объектісі осындай ең төменгі жадағы мөшерінен шыға отырып, белгіленеді	9,5%	Салық кодексі 485-бабының 1-тармағы
Алуыметтік салық			
2	Өткізу бойынша айналымдардағы ККС: -халықаралық тасымалдау бойынша қызметтерге; -халықаралық ұшуларды, халықаралық ауе тасымалдарын орындайтын шетелдік ауе компанияларының ауе кемелерін ЖСМ құйған кезде аужақлармен жүзеге асырылатын; -ЕА аумағына тауарлар; -өз өндірісі шикізатынан тазартылған алтынға; -жер қойнауын пайдалануға арналған келісімшарттар шеңберінде өзі өндірген тауарларға және тұрақыз қондырғыларға; -Салық кодексінің 393-бабында көзделген тауарларды өткізу айналым	0%	Салық кодексі 422-бабының 2-тармағы
1	Салық салынаатын айналым мен салық салынаатын импорттың мөшерінде ККС	12%	Салық кодексі 422-бабының 1-тармағы
Қосылған құн салығы			
	тармақшасында көрсетілген заңды тұлғалар шығарған акцияларды, Салық кодексінің 293-бабы 1-тармағының 6) тармақшасында көрсетілген заңды тұлғалардағы қатысу үлестерін өткізу кезінде құн өсімінен түсетін табыстардан, сондай-ақ Салық кодексінің 293-бабы 1-тармағының 6) тармақшасында көрсетілген заңды тұлғалардағы қатысу үлестерін өткізу тамақшасында көрсетілген заңды тұлғалардан алынған дивидендтерден төлем көзінен ұсталатын ККС		бабының 3-тармағы

5.Бюджеттің экономикалық сыныптамасы

109. Мемлекеттің қаржы жүйесінің маңызды буыны, мемлекеттің қатаң белгілі бір мақсаттарға пайдаланылатын, заң жүзінде қалыптасуының бекітілген көздері бар ақша ресурстарының жиынтығы

- Бюджеттен тыс қорлар
- Мемлекеттік қорлар
- Негізгі қорлар
- Айналым қорлар
- Өндірістік қорлар

110. Жеке табыс салығының ставкасы

- 10
- 5
- 15
- 20
- 30

111. Қазақстанның банктік жүйесі

- Екі деңгейлі
- Үш деңгейлі
- Бір деңгейлі
- Алты деңгейлі
- Жеті деңгейлі

112. 2022 жылға ең төменгі жалақы мөлшері қандай?

- 60000
- 40500
- 42500
- 60500
- 65000

113. ҚР зейнатақы жүйесі қандай деңгейлерден құралған

- Бірінғай
- Екі
- Төрт
- Бес
- Деңгей жоқ

114. 2022 жылдың 1 сәуіріне айлық есептік көрсеткіштің мөлшері

- 3180
- 2525
- 3063
- 2121

- Министрлік тарапынан бақылау
- Ведомств тарапынан бақылау

93. Елдің негізгі қаржы жоспарының мемлекеттік бюджеттің кірістері мен шығыстары бойынша орындалуын бақылау бұл

- Бюджеттік бақылау
- Салықтық бақылау
- Қоғамдық бақылау
- Мемлекеттік бақылау
- Банктік бақылау

94. Толық серіктестік,жауапкершілігі шектеулі серіктестік,акционерлік қоғам,қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер,сенім серіктестіктері бұлар

- Шаруашылық серіктестіктері
- Коммерциялық шаруашылық жүргізуші субъектілер
- Коммерциялық емес шаруашылық жүргізуші субъектілер
- Материалдық сала субъектілері
- Материалдық емес сала субъектілері

95. Мемлекеттік меншік,жеке меншік,қоғамдық ұйымдардың меншігі, шетелдік субъектілердің меншігі, аралас меншік бұлар

- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің меншік нысандары бойынша сыныпталуы
- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызмет сфералары бойынша сыныпталуы
- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің өндірістің түрлері бойынша сыныпталуы
- Шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметінің сипаты бойынша сыныпталуы
- Ұйымдық құқтық түрлері бойынша шаруашылық жүргізуші субъектілердің сыныпталуы

96. Шаруашылық жүргізуші субъектілердің материалдық,материалдық емес болып сыныпталуы бұл

- Қызметтің сфералары бойынша
- Өндірістің түрлері бойынша
- Қызметтің сипаты бойынша
- Ұйымдық құқтық нысаны бойынша
- Аралас меншік түрі бойынша

97. Шаруашылық жүргізуші субъектілердің қызметтің сипаты бойынша сыныпталуы бұл

- Коммерциялық,коммерциялық емес

68. Кәсіпорының қолындағы бүкіл бағалы қағаздардың жиынтығын білдіретін көрсеткіш қалай аталады

- Бағалы қағаздар қоржыны
- Қаржы қоржыны
- Инвестициялық қоржыны
- Қаражат қоржыны
- Баюота қоржыны

67. Қазақстанда ер адамдар қандай жаста (2022 жыл бойынша) зейнеткерлікке шығады.....

- Төлем бағаныс
- Смета
- Жоспар
- Болжам
- Жиынтық қаржы

66. Уақыттың белгілі бір мезгілемесінде бір елдің дүние жүзінің басқа елдерімен шаруашылық операцияларды жалпы қорытын көрсететін көрсеткіштердің жүйесі

- Қор немесе бағалы қағаз нарығы
- Несие нарығы
- Сақтанудыру нарығы
- Қайта қаржыландыру нарығы
- Инвестиция нарығы

65. Бағалы қағаздары сату және сатып алу нарығы

70. Дивиденд дегеніміз не

- Ақция бойынша төленетін табыс
- Бекселе бойынша төленетін табыс
- Облигация бойынша төленетін табыс

- Ақция
- Бекселе
- Облигация
- Тратта
- Опцион

шығаратын бағалы қағазы қалай аталады

69. Акционерлік қоғамның меншікті капиталды құрастырған кезде

денгейіндегі бақылау бұл

1. Микродеңгейдегі қаржылық бақылау
2. Макродеңгейдегі қаржылық бақылау
3. Жалпы мемлекеттік қаржылық бақылау

92. Меншіктің барлық нысанындағы шаруашылық жүргізуші субъектілер

1. Микродеңгейдегі қаржылық бақылау
2. Микродеңгейдегі қаржылық бақылау
3. Шатын саланы бақылау
4. Кәсіпкершілікті бақылау
5. Фирманы бақылау

егуін бақылау бұл

1. Микродеңгейдегі қаржылық бақылау
2. Микродеңгейдегі қаржылық бақылау
3. Шатын саланы бақылау
4. Кәсіпкершілікті бақылау
5. Фирманы бақылау

91. Бүгін мемлекет ауқымында қаржыны ұйымдастыру мен оның іс әрекет

жоспарлары бұл

1. Смета
2. Болжам
3. Болжау
4. Тайымдау
5. Жоспарлау

90. Бюджеттен қаржыландырылатын мемлекеттік мекемелердің қаржы

1. Баланстық әдіс
2. Есеп қисаптың көпнұсқаылығы
3. Нормативтік әдіс
4. Сараптық бағалау әдісі
5. Бағдарламалық мақсатты әдіс

89. Шығындардың оларды жабу көздерімен сәйкес келуі.....

1. Баланстық әдіс
2. Есеп қисаптың көпнұсқаылығы
3. Нормативтік әдіс
4. Сараптық бағалау әдісі
5. Бағдарламалық мақсатты әдіс

88. Қор дегеніміз не

1. Белгілі бір мақсатпен қолданылуға негізделген ақшадай немесе материалдық қаражат
2. Белгісіз салғаға пайдаланылатын қаражат
3. Мақсатсыз жатпайтын пайдаланылатын қаражат
4. Экономикалық процестерді реттеуге негізделген қаражат
5. Жоспарлы тапсырмаларды орындауға жұмсалмайтын қаражат

мөлшерлері

1. Шығындарды немесе ресурстарды бөлудің есептік түрде негізделген

2. Смета құрастыруға қажет емес мөлшер
3. Жоспар жасауға қажет емес көрсеткіштер
4. Халыққа әлеуметтік көмек қаражаттарын бөлуде қолданылатын шара
5. Ақшадай табыстарды қалыптастырудағы қалыптастыру көрсеткіші

87. Норматив анықтамасы

1. Шығындарды немесе ресурстарды бөлудің есептік түрде негізделген

2. Смета құрастыруға қажет емес мөлшер
3. Жоспар жасауға қажет емес көрсеткіштер
4. Халыққа әлеуметтік көмек қаражаттарын бөлуде қолданылатын шара
5. Ақшадай табыстарды қалыптастырудағы қалыптастыру көрсеткіші

4. Облигация бойынша табыс
5. Кәсіпорын табысының бір бөлігі

71. Материалдық өндіріс сферасында ұзақ мерзім ішінде қызмет атқаратын активтер

1. Негізгі қорлар
2. Еңбек құралдары
3. Айналым қорлары
4. Төмен құнды шапшаң тозатын құралдар
5. Шикі зат

72. Активтер құрылымына кіретін элемент

1. Айналым капиталы
2. Меншік капитал
3. Қарызды капитал
4. Өзгермелі капитал
5. Жарғылық капитал

73. Негізгі қорлардың түрлеріне қандай объект жатады

1. Машиналар
2. Дайын өнім
3. Аяқталмаған өндіріс
4. Ноу-хау
5. Ақшалай қаражат

74. Бағалы қағаздарды бөлеміз

1. Негізгі және туынды
2. Тікелей және жанама
3. Ұйымдастырылған және ұйымдастырылмаған
4. Қарапайым және артықшылықты
5. Ашық және жабық

75. Тозудың қай түрі мүліктің қасиетін жоюды білдіреді

1. Физикалық тозу
2. Экономикалық тозу
3. Толық пайдаланбау тозуы
4. Технологиялық тозу
5. Жеке тозу

76. Негізгі құралдардың заңды тұлғаның бухгалтерлік кітаптарындағы құны қалай аталады

1. Баланстық құн
2. Жеткізу құны
3. Корректировкалық құн

120. Басқару деңгейіне байланысты бюджеттен тыс қорлардың сыныпталуы

1. Мемлекетаралық, мемлекеттік, аймақтық
2. Мемлекеттік бюджет, халық қаржысы
3. Мемлекеттік бюджет, ШЖС қаржысы
4. ШЖС қаржысы, отбасы қаржысы
5. Материалдық және қызмет көрсету сферасының қаржысы

1. Мемлекеттік несиес, мемлекеттік бюджет, арнаулы бюджеттен тыс қорлар

119. ҚР қаржы жүйесіндегі жалпы мемлекеттік қаржының бөліктері қандай

1. Мемлекеттік несиес, мемлекеттік бюджет, арнаулы бюджеттен тыс қорлар

118. Отбасындағы негізгі қорлар

1. Тұтыну және жинақтау
2. Бөлу және бақылау
3. Реттеу және бақылау
4. Жинақтау және бақылау
5. Бастау және басқару

117. Берілгендердің ішінен отбасының тұрақты табыстарын көрсету

1. Еңбекқы, зейнетақы, жәрдемақы
2. Тотаралық ұтыс
3. Бизнесстен түскен ақша
4. Несиес алынан ақша
5. Қарызға алынан ақша

116. Базалық әлеуметтік төлемдер мөлшерін есетеу үшін 2022 жылдың 1 сәуіріне күнкірдіс деңгейі қанша?

1. 37389
2. 36018
3. 19450
4. 24500
5. 36108

115. Мемлекеттік базалық зейнетақы төлемдерінің ең төменгі мөлшері, 2022 жылдың 1 сәуіріне

1. 20191
2. 42500
3. 19450
4. 28400
5. 29698

5. 2520

Қосымша

Негізгі салықтар бойынша мөлшерлеме

№	Салықтар	Мөлшерлеме	Негіз
Корпоративтік табыс салығы			
1	Салық салынатын табыстан ұсталатын КТС	20%	Салық кодексі 313-бабының 1-тармағы
2	Салық салынатын кірістен ұсталатын КТС: -салық салуда жеңілдігі бар мемлекеттерде тіркелгендерді қоспағанда, бақыланатын шетелдік компаниялар мен бақыланатын шетелдік компаниялардың тұрақты мекемелерін қоспағанда; -жеңілдікті салық салынатын мемлекеттерде тіркелген бақыланатын шетелдік компаниялар мен бақыланатын шетелдік компаниялардың тұрақты мекемелері.	20%	Салық кодексі 313-бабының 1-1-тармағы Салық кодексі 223-бабының 4) және 5) тармақшалары
3	Ауыл шаруашылығы кәсіпорындары үшін КТС	10%	Салық кодексі 313-бабының 2-тармағы
4	Резидент еместердің Қазақстан Республикасындағы көздерден алған кірістерін қоспағанда, төлем көзінен салық салынатын табыстардан ұсталатын КТС	15%	Салық кодексі 313-бабының 3-тармағы
5	Салық кодексінің 644-бабының 1-тармағының 1) - 9), 11) - 34) тармақшаларында айқындалған Қазақстан Республикасындағы көздерден бейрезиденттердің, осындай бейрезиденттердің тұрақты мекемесімен байланысты емес, табысынан, сондай-ақ Салық кодексінің 646-бабының 1-тармағының 2) - 5) тармақшаларында көрсетілген табыстарды қоспағанда Салық кодексінің 644-бабының 1-тармағының 10) тармақшасында көрсетілген табыстардан ұсталатын КТС	20%	Салық кодексі 313-бабының 4-тармағы Салық кодексі 646-бабының 1-тармағының 1)-тармағы
6	Бейрезиденттердің табысынан сақтандыру тәуекелдер шарттары бойынша сақтандыру сыйақылар, күн өсімі, дивиденттер, сыйақылар, роялти түріндегі табыстар бойынша төлем көзінен ұсталатын КТС	15%	Салық кодексі 313-бабының 4-тармағы Салық кодексі 646-бабының 1-тармағының 2) жән е 5) тармақшалары
7	Бейрезиденттердің табысынан тәуекелдерді қайта сақтандыру шарттары бойынша сақтандыру сыйлықақылары және халықаралық тасымал бойынша қызметтер көрсетуден түсетін табыстар бойынша төлем көзінен ұсталатын КППН	5%	Салық кодексі 313-бабының 4-тармағы Салық кодексі 646-бабының 1-тармағының 3) және 4) тармақшалары
8	ҚР қызметін тұрақты мекеме арқылы жүзеге асыратын бейрезидент-заңды тұлғаның таза табысынан ұсталатын КТС	15%	Салық кодексі 313-бабының 5-тармағы Салық кодексі 652-бабының 1-тармағы
9	Салық кодексінің 644-бабында белгіленген тізбеге енгізілген жеңілдікті салық салынатын мемлекетте тіркелген тұлғаның табыстарынан КТС	15%	Салық кодексі 313-бабының 4-тармағы Салық кодексі 646-бабының 2-тармағы
10	Салық кодексінің 293-бабы 1-тармағының 6)	5%	Салық кодексі 646-

- 81. Үш бұынды бюджет жүйесі бар мемлекеттер**
- Германия, АҚШ, Канада
 - Қазақстан, Қырғызстан
 - Ресей, Украина
- 80. Бюджет тапшылығын жабу әдістері**
- Мемлекеттік заем, салық салуды жоғартату, ақша эмиссиясы
 - Қоғамдық өндіріс шығынының өсуі, шектен тыс айналымға ақша шығару
 - Санау, сынып, ішкі сынып, ерекшелік
 - Консолидация, унификация, ақша эмиссиясы
 - Мемлекеттік заем, ақша эмиссиясы

79. Салық жүйесі дегеніміз

- Мемлекеттің салық органдарының қызметтерінің, құрастырудың әдістері мен нысандарының, лимитпен алынатын салық түрлерінің жиынтығы
- Лимитпен алынатын кеден баждарымен төлемдерінің, салықтардың барлық түрлерінің жиынтығы
- Лимитпен алынатын арасындағы қарым – қатынас жиынтығы
- Мемлекеттің салық қызметтерінің мемлекетпен алынатын кеден
- Нарамалар мен нормативтермен белгіленген салық мөлшерлері

78. Трансфертер бұл -

- Өтеусіз және қайтарымысыз нысанда қайта бөлу арқылы берілетін нақты тұтынууды қамтамасыз ететін бюджет және бюджеттен тыс қорлардан берілетін қаражат
- Нақты тұтынууды қаржыландыру үшін бюджет және бюджеттен тыс қорлардан қайта бөлу арқылы берілетін қаражат
- Нақты тұтынууды қаржыландыру үшін бюджет және бюджеттен тыс қорлардан қайта бөлу нәтижесінде берілетін қайтарымысыз қаражат
- Нақты тұтынууды қаржыландыру үшін бюджет және бюджеттен тыс қаражат

77. Қазақстанның қаржы нарығы қанша нарықтан тұрады

- Жою құны
- Нарықтық құн
- 1.7
- 2.6
- 3.8
- 4.5
- 5.2

82. Мемлекеттік кредит түсінігін ашып көрсетіңіз

- Бұл – мемлекет пен несие беруші болып табылатын заңды және жеке тұлға арасындағы несиелік қарым-қатынастар жиынтығы
- Несие беруші болып табылатын коммерциялық банк арасындағы несиелік қарым-қатынастар жиынтағы
- Бұл-мемлекет пен несие беруші болып табылатын заңды тұлғалар арасындағы несиелік қарым - қатынастар
- Несие беруші болып табылатын жеке тұлғалар арасындағы несиелік қарым-қатынастар жиынтығы
- Жоқ субъектілер арасындағы ерекше экономикалық қатынастар

83. Сақтандырылған мүлік үшін белгілі бір мерзімде сақтандыру сомасымен төлеу мынаны көрсетеді

- Сақтандыру төлемі, жарнасы
- Сақтандыру тарифі
- Сақтандыру орнын толықтыру
- Сақтандыру қоржыны
- Сақтандыру орнын толықтыру және сақтандыру қоржыны

84. Қазақстандағы жеке сақтандыру нысандары қалай көрінеді

- Ерікті
- Міндетті
- Ерікті және міндетті
- Жалпы мемлекеттік
- Міндетті және жалпы мемлекеттік

85. Қаржы тактикасы ұғымы

- Бұл қысқа мерзімді қаржы жоспары
- Ұзақ мерзімді қаржы жоспары
- Оперативтік қаржы жоспары
- Он жылдық қаржы жоспары
- Құрама қаржы жоспары

86. Қаржы стратегиясы ұғымы

- Бұл ұзақ мерзімді қаржы жоспары
- Қысқа мерзімді қаржы жоспары
- Орта мерзімді қаржы жоспары
- Бес жылдық қаржы жоспары
- Бір жылдық қаржы жоспары

- Әлеуметтік трансфертер
 - Меншіктен түсетін табыс
 - Өзін-өзі жұмыспен қамтудан түсетін табыс
 - Жаладамалы жұмыспен қамтудан түсетін табыс
 - Сатудан түсетін табыс
- 130. Зейнетақылар, стипендиялар, жәрдемақылар, өтемдік төлемдер, қосымша жемілдіктер, қайырымдылық көмектер, жалпылама қалай аталады**

129. Келешекте қымбат тұратын тауарларды сатып алу үшін пайдалануға немесе пайда алуға арналған капитал ретінде жасакталаатын қор

- Жинақтау
- Тұтыну
- Инвестициялық
- Қаржылық
- Ақшадай

128. Отбасының жеке қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған қор

- Тұтыну
- Жинақтау
- Реттеу
- Бақылау
- Бақырау

127. Қолма қол ақша, қолма қолсыз төлем қаражаттарының нарығы

- Ақша нарығы
- Несие нарығы
- Бағалы қағаз нарығы
- Қаржы ресурстарының нарығы
- Монополия нарығы

126. Өнімді өткізуден түсетін табыс, шығындар, жалпы табыс, таза табыс, рентабелділік деңгейі, амортизациялық аударымдар, айналым қаражаттары бұл -

- Кәсіпорындар мен ұйымдардың қаржы экономикалық көрсеткіштері
- Бюджеттің қаржы экономикалық көрсеткіштері
- Баланстың қаржы экономикалық көрсеткіштері
- Фирманың қаржы экономикалық көрсеткіштері
- Статистикалық қаржы экономикалық көрсеткіштері

125. Фискалдық саясат

- Мемлекеттің мүдесін қолдамайтын саясат
- Шетелдердің қазынасының толтыру саясаты
- Мемлекеттің табысының инвестицияға шетелге беру
- Резидент тұлғалардың резидент емесерге салық төлеуі

124. Қаржылық әдіспен қалыптастырылған, белгілі бір қажеттіліктерді қанағаттандыруға пайдаланылатын мақсатты ақша қаражаттары бұл

- Қаржы қорлары
- Қаржы ресурстары
- Бағалардың жиынтығы
- Құн категориялары
- Қарасүйек тауарлар

123. Экстрополяция әдісі

- Қаржы көрсеткіштерін оның динамикасын белгілеу арқылы анықтау
- Коэффициенттерді есептеу арқылы анықтау
- Кіріс пен шығынның тепе-теңдігі
- Нормалар мен нормативтер негізінде есептеп шығару
- Экономикалық –математикалық әдістерді қолданып көрсеткіштерді есептеу

122. Сыртқы экономикалық іс-әрекеті мемлекеттік реттеудің тікелей әдістеріне мыналар жатады

- Лицензия, квота, мемлекеттік монополия
- Салықтар, кеден бажы, валюта бағамы, әлемдік баға, пайыздық ставка, облигация бағамы
- Лицензия, квота, кеден бажы, валюта бағамы
- Сыртқы экономикалық іс-әрекетінің мемлекеттік монополиясы
- Толықтық, жауапкершілік

121. Сыртқы экономикалық іс-әрекетті жанама әдістермен мемлекеттік реттеуге мыналар жатады

- Салықтар, кеден баждары, валюта бағамы, халықаралық бағалар, пайыздық ставка, облигация бағамы
- Лицензия, квота, кеден баждары, валюта бағамы
- Сыртқы экономикалық іс-әрекеттің мемлекеттік монополиялануы, салықтар және халықаралық бағалар
- Лицензия, квота, мемлекеттік монополия
- Лицензия мен квота

125. Фискалдық саясат

- Салық төлемдерін алу, ресурстарды орналастыру, бөлу, жергілікті органдардың экономикалық, әлеуметтік сфераларда қаржыны пайдалану туралы іс-әрекеттер

3	Баска жер пайдаланушылар уақытша пайдаланатын жерлерді қоспағанда, елді мекендерден тыс орналасқан өнеркәсіп жерлеріне және қорғаныс мұқтажы үшін берілген жерлерге базалық салық ставкалары	Бір гектарға есептегенде бонитет балына тепе-тең белгіленеді	Салық кодексі 506-бабының 1 және 2-тармақтары
4	Елді мекендерден тыс орналасқан, қорғаныс мұқтажы үшін берілген, қорғаныс мұқтажы үшін уақытша пайдаланылмайтын және ауыл шаруашылығы мақсаттары үшін баска жер пайдаланушыларға берілген жерге арналған базалық салық ставкалары	Бонитет балдарына тепе-тең белгіленеді	Салық кодексі 506-бабының 3-тармағы Салық кодексінің 503-бабы
5	Елді мекендерден тыс орналасқан магистральдық темір жол бойындағы қорғаныштық орман екпелері алып жатқан темір жол көлігі кәсіпорындарының жерлеріне базалық салық ставкалары	Бонитет балдарына тепе-тең белгіленеді	Салық кодексі 506-бабының 4-тармағы Салық кодексінің 503-бабы
6	Әуесайлақтар орналасқан елді мекен шегінде орналасқан өнеркәсіп жерлерін қоспағанда, өнеркәсіп жерлеріне (шахталарды, карьерлерді қоса алғанда) салық ставкалары	Бір шаршы метр ауданға есептегенде белгіленеді	Салық кодексі 507-бабының 1 және 2-тармақтары Салық кодексінің 505-бабы
7	Аэродромдар иеленген елді мекендер шегінде орналасқан өнеркәсіп жерлеріне салық мөлшерлемелері	Бір гектарға есептегенде бонитет балына тепе-тең белгіленеді. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатындағы емес жерге арналған базалық салықтық мөлшерлемелер бойынша салынады	Салық кодексі 507-бабының 3-тармағы Салық кодексінің 506-бабы
8	Аэродромдар иеленген жерлерді қоспағанда, әуесжайлар иеленген елді мекендер шегінде орналасқан өнеркәсіп жерлеріне салық мөлшерлемелері	Алаңның бір шаршы метріне есептегенде белгіленеді. Елді мекендер жеріне арналған базалық салықтық мөлшерлемелер бойынша салынады.	Салық кодексі 507-бабының 3-тармағы Салық кодексінің 505-бабы
9	Ауыл шаруашылығы мақсаттарында пайдаланылатын орман қоры мен су қорының ерекше қорғалатын табиғи аумақтарының жерлеріне салық мөлшерлемелері	Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерге базалық мөлшерлемелері бойынша салынады	Салық кодексі 508-бабының 1-тармағы Салық кодексінің 503-бабы

10	Жеке және заңды тұлғаларға ауыл шаруашылығынан өзге мақсаттар үшін пайдалануға ұсынылған оман қоры мен су қорының ерекше қорғалатын табиғи аумақтарының жерлеріне салық мөлшерлемелері	Бонитет бауларына темс-тен белгіленеді. Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс және өзге де ауыл шаруашылығы мақсатындағы емес жерге арналған базалық салықтық мөлшерлемелер бойынша салынады	Салық кодексі 508-бабының 2-тармағы Салық кодексі 506-бабы
11	Автокөліктерге жанамай кңю станциялары, автоұрақтар (паркингтер) үшін бөлінген елді мекендердің жерлеріне салық мөлшерлемелері	Елді мекендердің жерлеріне 10 есе ұлғайтылған базалық мөлшерлемелері бойынша салынады	Салық кодексі 521-бабының 1 және 3-тармақтары Салық кодексінің 505-бабы кестесінің 3-бабы
12	Казино орналасқан елді мекендердің жерлеріне салық мөлшерлемелері	Елді мекендердің жерлеріне 10 есе ұлғайтылған базалық мөлшерлемелері бойынша салынады	Салық кодексінің 509-бабының 2-тармағы Салық кодексінің 505-бабы
Мүлік салығы			
1	Заңды тұлғалар есептегітін мүлік салығы	1,5%	Бабының 1-тармағы Салық кодексі 521-
2	Онайлатаылан лекларация негізінде АСР қолданатын жеке кәсіпкерлер және заңды тұлғалар есептегітін мүлік салығы	0,5%	Бабының 2-тармағы Салық кодексі 521-
3	Келесілермен есептегітін мүлік салығы: 1) Салық кодексінің 289-бабының 4-тармағында көрсетілген дінін бірлестіктер мен коммерциялық емес ұйымдарды қоспағанда тамақтану және шаруа немесе фермер ұйымдарының жерін суландыру үшін пайдаланылатын гидромелиорациялық құрылыс объектілері бойынша заңды тұлғалар; 2) әлеуметтік сағала қызметін жүзеге асыратын ұйымдар; 3) негізгі қызмет түрі кітапханалық қызмет көрсету саласындағы жұмыстарды орындау (қызметтерді көрсету) болып табылатын ұйымдар; 4) мемлекеттік меншіктер және бюджет қаражаты есебінен қаржыландырылатын су қоймаларының, су тораптарының объектілері бойынша заңды тұлғалар; 5) ауыл шаруашылығы тауарларын өндіруші заңды тұлғалардың және шаруа немесе фермер ұйымдарының жерін суландыру үшін пайдаланылатын гидромелиорациялық құрылыс объектілері бойынша заңды тұлғалар; 6) ауыл сумен қамту объектілері бойынша заңды тұлғалар;	0,1%	Бабының 3-тармағы Салық кодексі 521-

Мәлімет үшін:
* 2022 жылдың 1 қаңтарына айлық есептік көрсеткіш = 3 063 теңге
* 2022 жылдың 1 қаңтарына ең төмен жалақы мөлшері = 60 000 теңге

		БЖТ төлеушілер болып табылатын жеке тұлғалардың жарналары: республикалық және облыстық маңызды бар қалайла, астанада - АЕК* 1 еселенген мөлшерінен аспайды; басқа елді мекендерде - АЕК* мөлшерінің 0,5 еселенген мөлшерінде белгіленеді	40%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2015 жылғы 16 қарашаның № 405-IV Заңы 28-бабының 4-1-тармағы
5	Мемлекеттің жарналарын есептеу объектісінен төленуге жататын, 10 еселік ЕТЖМ-ден аспайтын жерлер**	әлеуметтік медициналық сақтандыру қорына	1,6%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2015 жылғы 16 қарашаның № 405-IV Заңы 26-бабының 2-тармағы, 29-бабының 3-тармағы
4	Жарналарды есептеу объектісінен дербес төлеушілердің, сондай-ақ салық есептілігін табыс етуді тоқтата тұрған жеке практикамен айналысатын адамдардың және есептіліктің табыс табыс етуді тоқтата тұрған немесе әрекетсіз деп танылған жеке кәсіпкерлердің 1 еселенген мөлшерінде жарналары	әлеуметтік медициналық сақтандыру қорына	5%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2015 жылғы 16 қарашаның № 405-IV Заңы 28-бабының 4, 6-тармақтары
3	Жарналарды есептеу объектісінен жеке кәсіпкерлердің, жеке практикамен айналысатын адамдардың және ЕТЖМ-нің 1,4 еселенген мөлшерінде**	әлеуметтік медициналық сақтандыру туралы" ҚР 2015 жылғы 16 қарашаның № 405-IV Заңы 28-бабының 3, 5-тармақтары	5%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2015 жылғы 16 қарашаның № 405-IV Заңы 28-бабының 3, 5-тармақтары

1. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 4 жылғы 4 желтоқсандағы № 95-IV Кодексі. Кіру ресімі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K0800000095>, еркін. – Әкімшілік аты.

2. Қазақстан Республикасы. Заңдар. 2022-2024 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 77 - VII ҚРЗ. Кіру ресімі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z21000000077>, еркін. – Әкімшілік аты.

3. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы [Электрондық ресурc]: (Салық Кодексі) қазақстан Республикасының Кодексі 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120 – VI ҚРЗ. Кіру ресімі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K17000000120>, еркін. – Әкімшілік аты.

4. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Валюталық реттеу және валюталық бақылау туралы [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 2 шілдегі № 167 - VI ҚРЗ. Кіру ресімі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z18000000167>, еркін. – Әкімшілік аты.

5. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Төлемдер және төлем жүйесі туралы [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 2016 жылғы 26 шілдегі № 11 - VI Заңы (2022.01.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). Кіру ресімі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=35178397, еркін. – Әкімшілік аты.

6. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Қазақстан Республикасының банкітер және банк қызметі туралы [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 1995 ж 31 тамыздағы № 244 Заңы (2022.01.03. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). Кіру ресімі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z950002155>, еркін. – Әкімшілік аты.

8. Қазақстан Республикасы. Заңдар. «Ақционерлік қоғамдар туралы» [Электрондық ресурc]: Қазақстан Республикасының 2003 жылғы 13 мамырдағы № 415 Заңы. Кіру ресімі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z0300000415>, еркін. – Әкімшілік аты.

9. Қазақстан Республикасы. Заңдар. Қазақстан Республикасының вексель айналысы туралы [Электрондық ресурc]: 1997 ж 28 сәуірдегі № 97-1 Қазақстан Республикасының Заңы (2021.02.01. берілген өзгерістер мен толықтырулармен). Кіру ресімі: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=51007696, еркін. – Әкімшілік аты.

10. Қазақстан Республикасы. Заңдар. «ҚР бағалы қаражаттар туралы 2003 жылғы 2 шілдегі [Электрондық ресурc]: № 461 Заңы (2021.01.07.

	7) Нұр-сұлтан және Алматы қалаларының әуайлақтарындағы және әуежайларының терминалдарындағы ұшу-қону жолақтарын қоспағанда, әуеайлақтардағы және әуежайлардың терминалдарындағы ұшу-қону жолақтары бойынша заңды тұлғалар.		
4	Салық кодексінің 521-бабының 3-тармағында көрсетілген заңды тұлғалардың пайдалануға, сенімгерлік басқаруға немесе жалға берген салық салу объектілері бойынша есептелетін мүлік салығы	1%	Салық кодексі 521-бабының 4-тармағы
5	Келесілермен есептелетін мүлік салығы: 1) дербес білім беру ұйымдары; 2) АЭА аумағында қызметін жүзеге асыратын ұйымдар	0%	Салық кодексі 521-бабының 5-тармағы
6	Салық саясаты саласындағы уәкілетті органмен келісім бойынша тұрғын үй қатынастары саласында басшылықты және салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын уәкілетті мемлекеттік орган бекіткен тізбеде белгіленген заңды тұлғалармен есептелетін мүлік салығы	Салық салу объектілерінің құнына қарай	Салық кодексі 521-бабының 6-тармағы Салық кодексінің 531-бабы
Әлеуметтік аударымдар			
1	ОСС жүйесінің қатысушылары үшін әлеуметтік аударымдар-әлеуметтік аударымдарды есептеу объектісінен, бірақ 1 АЕК** - дан кемінде 3,5% және 7 АЕК-тен 3,5% - дан аспайды**	3,5%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2019 жылғы 26 желтоқсандағы № 286-VI Заңы 14-бабының 1-тармағы, 15-бабының 1, 4 және 5-тармақтары
2	Жеке практикамен айналысатын адамдар, АСР қолданатын дара кәсіпкерлер және шаруа немесе фермер қожалықтары үшін әлеуметтік аударымдар: - өзі үшін-өздері дербес айқындайтын алынатын табыс сомасынан, бірақ 1 еселенген АЕК * * - дан 3,5% - дан кем емес және 7 еселенген АЕК-тен 3,5% - дан артық емес; - жалдамалы жұмыскерлер үшін - Қорға әлеуметтік аударымдар төленбейтін кірістерді қоспағанда, еңбекке ақы төлеу ретінде кірістер түрінде жұмыскерге төленетін шығыстардан, бірақ 1 еселенген АЕК-тен** - тен кемінде 3,5% және 7 еселенген АЕК-тен 3,5% - дан аспайтын**	3,5%	"Міндетті әлеуметтік сақтандыру туралы" ҚР 2019 жылғы 26 желтоқсандағы № 286-VI Заңы 14-бабының 1-тармағы, 15-бабының 2, 4 және 5-тармақтары
3	БЖТ төлеушілер болып табылатын жеке тұлғалар үшін-әлеуметтік аударымдарды есептеу	20%	"Міндетті әлеуметтік

Қолданылған әдебиеттер тізімі

АБДЕШОВА АЛЬБЕРТА ШЫНБОЛАТОВНА,
аға оқытушы, ә.ғ.магистрі,
ТЮАМБАЕВА АЙСЛУ ГАЛИУЛЛОВНА,
аға оқытушы

Қаржылық есептеулер негіздері

Бизнес және басқару білім беру бағдарламасының білім алушыларына арналған оқу құралы

Бас редактор: *Клышбаева Н.С.*
Шығарушы редактор: *Раисова Г.Б.*
Дизайн: *Карпун К.К.*
Беттеу: *Бексейітова Ж.Е.*

A56.2;140.M.B.lic

ЖШС «Альманахъ» баспа үйі»
Алматы қ., Желтоқсан көшесі, 96 үй, 102 офис
Тел: +7(727) 308-25-46, +7 747 144 31 70
e-mail: almanah_id@mail.ru

Басылуға 30.06.2022 қол қойылды.
Пішімі 60x84 1/16. Көлемі 8,6 б.т.
Таралымы 500 дана.

Дайын түпнұсқаның сапасына толық сәйкестікте
ЖШС «Нур-Принт» баспаханасында басылған
Тел: 8(727) 298-64-02
e-mail: nur-print@mail.ru
www.nur-print.kz

